

Regional analyse for Buskerud 2013

Næringsutvikling, attraktivitet og innovasjon

KNUT VAREIDE OG MARIT NYGAARD

TF-notat nr. 32/2013

Tittel: Regional analyse for Buskerud 2013
Undertittel: Næringsutvikling, attraktivitet og innovasjon
TF-notat nr: 32/2013
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit Owren Nygaard
Dato: 5. mars 2014
ISBN: 978-82-7401-653-8
ISSN: 1891-053X
Pris: 180,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforsking.no)
Prosjekt: Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon
Prosjektnr.: 20130231
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Buskerud fylkeskommune

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforsking
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforsking.no

Resymé:

Arbeidsplass- og befolkningsutviklingen i Buskerud fylkeskommune har blitt analysert gjennom å ta i bruk attraktivitetsmodellen. Vi har også analysert data for innovasjon og utdanning og lagt inn et kapittel om NæringsNM.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforsking siden 1996.

Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforsking siden 2013.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie analyserapporter for kommuner, regioner og fylker i Norge som er utført av Telemarksforskning i 2013, og som er utgitt i januar 2014. Det er benyttet en modell for attraktivitet som er utviklet med støtte fra Oslofjordfondet i forbindelse med prosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*. Analysene av innovasjon bygger på et empirisk arbeid som er gjennomført og finansiert i forbindelse med Norges Forskningsråds VRI-program der Telemarksforskning og AFI har et felles forskningsprosjekt i VRI Telemark. Kapitlet om NæringsNM omhandler resultatene fra det arbeidet vi har gjort årlig for NHOs NæringsNM.

De regionale analysene er svært verdifulle for forskningen i slike prosjekt, i det at vi får anvendt modeller og empiriske metoder for ulike geografiske områder. Gjennom dette arbeidet får vi også testet relevans og kvalitet gjennom dialog med mange forskjellige og kompetente oppdragsgivere som arbeider profesjonelt med regional utvikling i praksis.

Telemarksforskning har laget slike regionale analyser i en årrekke. Tidligere var analysene i stor grad deskriptive, og nøyde seg stort sett med å beskrive en rekke indikatorer for befolknings- og næringsutvikling. Etter hvert har vi lagt mer vekt på å finne sammenhenger, gjennom å koble de ulike trekkene i en region sammen i stadig mer helhetlige modeller. De fleste oppdragsgiverne etterspør slike rapporter fordi de skal brukes i en strategisk sammenheng. Da er det ikke tilstrekkelig kun å beskrive ulike utviklingstrekk hver for seg. For at utviklingen på et sted skal kunne påvirkes gjennom bevisste strategier, er det nødvendig å forstå sammenhengene og avdekke årsaker og drivkrefter til den faktiske utviklingen. Først da blir analysene virkelig nyttige i det strategiske arbeidet. Dynamikken i den regionale utviklingen er imidlertid ganske kompleks, og våre modeller og forståelsen av den er ikke på langt nær ferdig utviklet. Det er dessuten en utfordring å presentere så mange tema og ulike analyser i en rapport av dette formatet, som er ment å være kortfattet og enkel.

Bø, 5. mars 2014

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

SAMMENDRAG	5
1. ARBEIDSPLASSE	6
2. ATTRAKTIVITET FOR BEDRIFTER OG BESØK	28
3. BEFOLKNING.....	36
4. BOSTEDSATTRAKTIVITET	41
5. NÆRINGS-NM	50
6. INNOVASJON.....	59
7. UTDANNING	70

Sammendrag

Buskerud har hatt en god næringsutvikling samlet sett, med et lønnsomt næringsliv som vokser raskere i antall arbeidsplasser enn ellers i landet. Næringslivet i Buskerud er over middels innovativt og har høyere utdanningsnivå enn de fleste fylkene. Det er store regionale variasjoner i næringsutviklingen, Kongsberg er en sterk motor for hele fylket, mens Hallingdal har hatt en nedgang de siste årene. Offentlig sektor har imidlertid mye lavere vekst i Buskerud enn ellers i landet, og det har redusert arbeidsplassveksten. Buskerud er også et attraktivt fylke å bo i, og trekker til seg nye innbyggere på grunn av det.

Buskerud har hatt omtrent samme arbeidsplassvekst som landet for øvrig de siste ti årene. Går vi inn i tallene, ser vi at næringslivet i Buskerud har hatt høyere vekst enn landsgjennomsnittet, mens offentlig sektor har hatt lavere vekst. Buskerud har en spesielt god utvikling i basisnæringene, som blant annet omfatter industri og teknologiske tjenester. Veksten i den mest konkurranseutsatte delen av næringslivet har vært bedre i resten av landet, selv om bransjestrukturen i fylket ikke har vært spesielt heldig. Det har vært ulik utvikling innad i fylket, det er næringslivet i Kongsberg som har vært motoren for den positive utviklingen i basisnæringene i fylket.

Utviklingen i besøksnæringene i Buskerud har ikke vært spesielt god. Antall arbeidsplasser i besøksnæringene har hatt litt lavere vekst i Buskerud enn i resten av landet. Hallingdal er den mest konsentrerte besøksregionen i Norge fremdeles, men det har vært en svak utvikling i sysselsettingen i besøksnæringene i regionen.

I NHOs NæringsNM er Buskerud rangert som femte beste næringslivsfylke i landet. Denne kåringen er gjort ut fra næringslivets lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Næringslivet i Buskerud har en høy andel lønnsomme foretak, middels andel vekstforetak, men mindre nyetableringer enn landet ellers. Drammensregionen kom spesielt godt ut av denne kåringen og ble beste region på Østlandet, og åttende beste region på landsbasis.

Næringslivet i Buskerud er forholdsvis innovativt. Andel innovative bedrifter i Buskerud er høyere enn landsgjennomsnittet. Næringslivet i Buskerud har en høyere tilbøyelighet til å utvikle nye produkter enn ellers i landet, og har også en høyere tilbøyelighet til å utvikle produkter som er nye på verdensmarkedet. Bedriftene i Buskerud er imidlertid mindre tilbøyelige til å ha eksport enn tilsvarende bedrifter i andre fylket.

Næringslivet i Buskerud har en lavere andel arbeidstakere med høyere utdanning enn næringslivet på landsbasis. Likevel har Buskerud det sjettede høyeste utdanningsnivået i næringslivet av fylkene, fordi Oslo trekker opp landsgjennomsnittet ganske mye. Det er spesielt næringslivet i Kongsberg som trekker opp utdanningsnivået i fylkets næringsliv.

Selv om arbeidsplassveksten i Buskerud har vært som ellers i landet, øker befolkningen i Buskerud raskere enn i landet ellers. Buskerud har hatt en netto innflytting fra andre fylkes siden 2005. De siste tre årene har også Buskerud hatt en høyere netto innvandring enn Norge. Buskerud trekker dermed til seg nye innbyggere i større grad enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Regionene har ulike strukturelle betingelser for å oppnå innflytting. Drammensregionen har gjennom sin størrelse og lokalisering gunstige strukturelle betingelser, og trekker til seg innflyttere i tråd med det. Hallingdal har på sin side en ugunstig lokalisering, og har påfallende mye bedre nettoflytting enn arbeidsplassveksten og lokaliseringen skulle tilsi. Hallingdal og Ringerike/Hole framstår dermed som regioner som er attraktive som bosteder.

1. Arbeidsplasser

Arbeidsplassutviklingen er en viktig indikator for regional utvikling, og er kanskje den mest sentrale forklaringsfaktoren for flyttemønstrene. Arbeidsplasser finnes i både offentlig og privat sektor, men det er ofte sterkest interesse for arbeidsplassene i privat sektor, som en forsøker å påvirke gjennom næringsutvikling.

1.1 Antall arbeidsplasser

På slutten av 2012 var det 87 066 arbeidsplasser¹ i privat sektor i Buskerud, mens det var 37 149 arbeidsplasser i offentlig sektor.

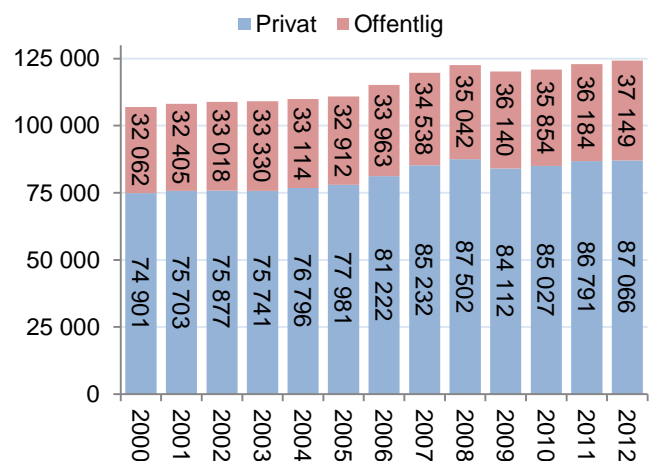
Både næringsliv og offentlig sektor har hatt vekst i antall arbeidsplasser. Næringslivet har økt fra under 75 000 til over 87 000 fra 2000 til 2012, mens offentlig sektor har økt fra litt over 32 000 i 2000 til over 37 000 arbeidsplasser i 2012.

Vi kan se at arbeidsplassveksten var sterk i årene 2006, 2007 og 2008, men at antall arbeidsplasser i privat sektor sank i 2009. Etter 2009 har næringslivet hatt vekst igjen.

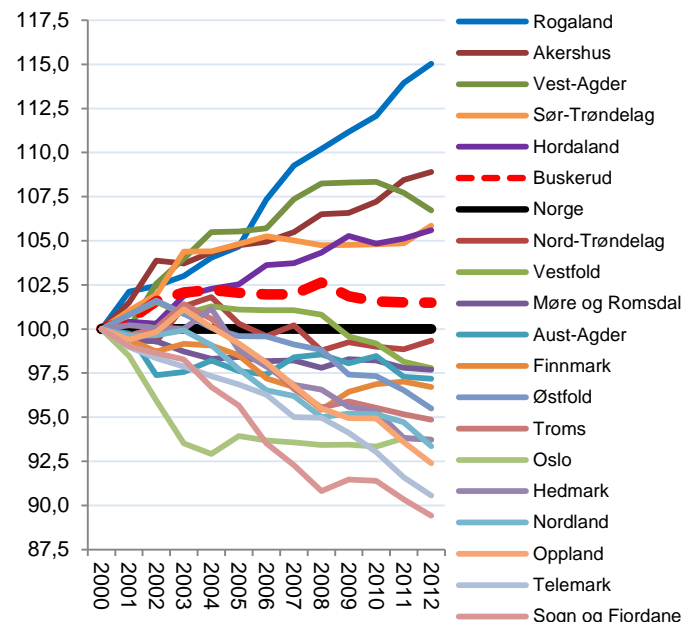
I figur 2 ser vi hvordan utviklingen i antall arbeidsplasser i fylkene har vært siden 2000, når vi sammenlikner utviklingen med landsgjennomsnittet.

Det er seks fylker som har hatt en høyere vekst i antall arbeidsplasser enn landet som helhet. Rogaland, Akershus og Vest-Agder har hatt den høyeste veksten.

Buskerud er ett av de seks fylkene som har hatt høyere vekst i antall arbeidsplasser enn landet, men vi ser at Buskerud hadde høyere vekst fram til 2003. Etter 2003 har utviklingen i Buskerud faktisk vært litt svakere enn utviklingen på landsbasis.

Figur 1: Antall arbeidsplasser i Buskerud i offentlig og privat sektor fra 2000 til 2012.

Figur 2: Utvikling i antall arbeidsplasser i fylkene, i forhold til utviklingen i Norge fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indekset til å være lik 100.

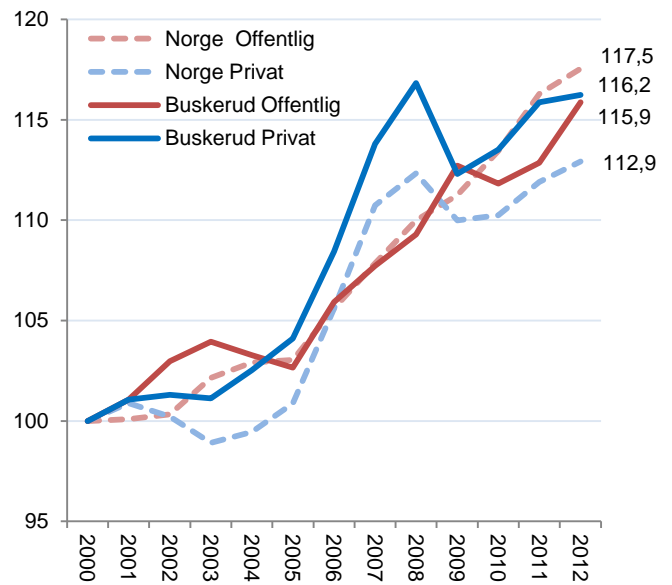
1.1.1 Offentlig og privat sektor

Utviklingen i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor er vist i figur 3, der vi har sammenliknet veksten i fylket med veksten på landsbasis.

Her ser vi at antall arbeidsplasser i privat sektor i Buskerud økte med 16,2 prosent fra 2000 til 2012. I Norge økte antall arbeidsplasser i privat sektor med 12,9 prosent. Buskerud har dermed hatt en sterkere vekst i næringslivet enn resten av landet.

Antall arbeidsplasser i offentlig sektor har økt med 17,5 prosent på landsbasis, mens veksten i Buskerud har vært på 15,9 prosent. Buskerud har dermed hatt noe lavere vekst i offentlig sektor enn resten av landet.

Samlet sett har veksten i antall arbeidsplasser for alle sektorer økt med 16,1 prosent i Buskerud, mot 14,4 prosent på landsbasis.

Figur 3: Utvikling i antall arbeidsplasser, alle sektorer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.1.2 Regionale variasjoner

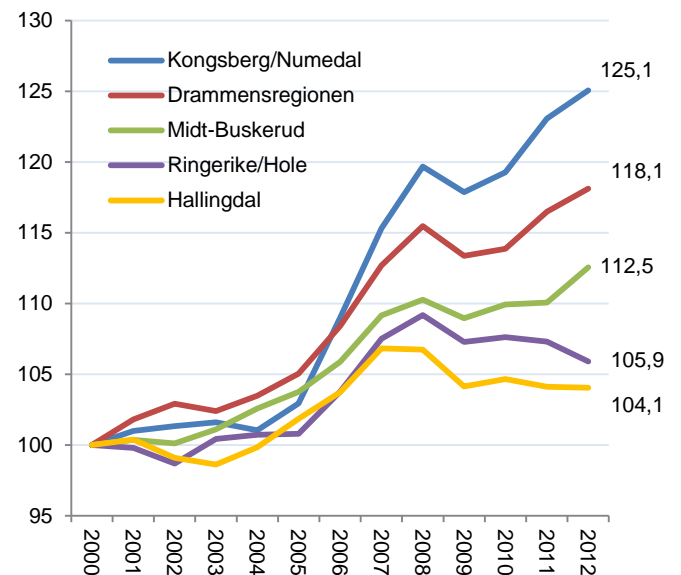
I figur 4 ser vi hvordan arbeidsplassutviklingen har vært i de enkelte regionene i Buskerud. (Regioninndelingen finnes på siste side.)

Kongsberg/Numedal har hatt den sterkeste veksten, og har hatt en økning i antall arbeidsplasser på 25 prosent siden 2000. Drammensregionen har også hatt en arbeidsplassvekst som er høyere enn landet.

Midt-Buskerud har hatt noe svakere vekst enn landsgjennomsnittet, men fikk en ganske sterk vekst fra 2011 til 2012.

Ringerike/Hole har hatt nedgang etter 2008.

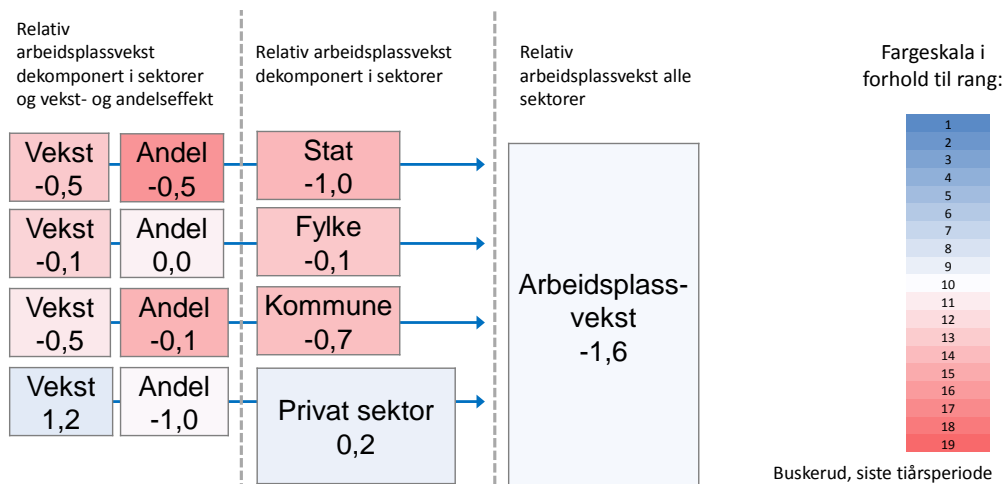
Hallingdal har hatt den laveste arbeidsplassveksten av regionene i Buskerud.

Figur 4: Arbeidsplassutviklingen i de enkelte regionene i Buskerud fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000 = 100.

1.2 Oppsummering sektorer

Vi kan oppsummere utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene i Buskerud med følgende modell:

Figur 5: Avvik mellom arbeidsplassveksten i Buskerud og i Norge de ti siste årene. Alle tallene viser hva avviket utgjør som prosent av samlet sysselsetting i Buskerud. Fargene viser hvordan kommunen rangerer blant de 428 kommunene i landet for det spesifikke avviket. Avviket for hver av de fire sektorene er dekomponert i en veksteffekt og en andelseffekt. Veksteffekten viser hvordan sektoren ville ha bidratt til samlet vekst dersom sektorens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andelseffekten viser hvordan sektoren ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis.

I diagrammet over har vi forsøkt å illustrere hvordan arbeidsplassveksten i Buskerud har avviket fra arbeidsplassveksten i landet i perioden 2003 – 2012. Vi har samtidig målt endringer i arbeidsplassveksten som andel av samlet sysselsetting.

Veksten i antall arbeidsplasser i Buskerud har vært likt landsgjennomsnittet i prosent, men ettersom Buskerud har ganske stor netto utpendling, vil ikke arbeidsplassveksten i Buskerud tilsvare samme vekst i sysselsettingen. Arbeidsplassveksten i Buskerud de ti siste årene tilsvarte 12,4 prosent av samlet sysselsetting, mens landet som helhet hadde en arbeidsplassvekst som tilsvarte 14,0 prosent av samlet sysselsetting. Dermed har arbeidsplassveksten i Buskerud ført til en vekst i sysselsettingen som er 1,6 prosent lavere enn tilsvarende vekst på landsbasis. Buskerud må dermed ha hatt en økning i netto utpendling for å oppnå samme sysselsettingsvekst som landet som helhet.

Vi har også vist hvordan de ulike sektorene har bidratt til arbeidsplassveksten. Alle de tre offentlige sektorene, stat, fylke og kommune, har bidratt negativt. Både gjennom at veksten har vært lav, og at Buskerud har lavere andel av hver enkelt sektor av samlet sysselsetting enn landet som helhet.

Privat sektor i Buskerud har hatt en vekst som ligger 1,2 prosentpoeng over landsgjennomsnittet, men Buskerud har en relativt mindre privat sektor enn landet som helhet. Denne høyere veksten har dermed bare ført til en sysselsettingsvekst som utgjør 0,2 prosent av samlet sysselsetting de ti siste årene.

Når Buskerud får negative bidrag fra andelseffektene fra alle sektorene, er det fordi Buskerud har få arbeidsplasser i forhold til sysselsettingen. Det reflekteres også i at Buskerud har netto utpendling. Netto utpendling fra Buskerud var på 13 497 personer i 2012. Når økonomien er i vekst, slik tilfellet har vært i Norge de siste ti årene, må veksten i Buskerud være sterkere enn landsgjennomsnittet for at sysselsettingen skal kunne øke mer enn landsgjennomsnittet dersom nettopendlingen ikke endres. Det som har skjedd i Buskerud er at netto utpendling har gått litt ned. Dermed har antall sysselsatte personer som er bosatt i Buskerud fått en vekst som er 2,6 prosent svakere enn sysselsettingsveksten i Norge.

1.3 Utvikling i næringslivet

Vi har sett hvordan de ulike sektorene har bidratt til arbeidsplassutviklingen i Buskerud. Det er utviklingen i privat sektor som er mest interessant å analysere, fordi den er størst, fordi den svinger mest, og fordi det gjerne er næringsutviklingen som er målet for regionalt utviklingsarbeid.

Når vi skal sammenlikne veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet mellom ulike områder, er det praktisk å bruke relativ vekst, som er differansen i den prosentvise veksten i antall arbeidsplasser på stedet vi analyserer og veksten i antall arbeidsplasser i Norge. Da filtrerer vi bort konjunktursvingningene, og kan se hvordan veksten i de enkelte fylkene er i forhold til andre fylker i landet over tid.

Tabell 1: Relativ vekst, målt som differanse mellom prosentvis vekst i fylket og veksten på landsbasis, i antall arbeidsplasser i næringslivet, i fylkene.

Fylke	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	prog snitt	Trend
Rogaland	3,4	0,4	0,2	0,6	0,3	2,8	2,4	0,9	0,7	1,3	2,4	1,0	1,4	0,1
Akershus	1,2	3,8	0,3	0,8	0,6	-0,5	0,3	1,3	0,1	1,3	1,1	0,3	0,6	0,1
Hordaland	0,9	1,0	1,1	0,5	0,6	1,3	0,6	-0,2	1,1	-0,2	0,3	0,4	0,4	-0,1
Vest-Agder	0,0	2,5	1,5	1,1	0,4	1,6	1,5	1,8	0,5	-0,4	-1,1	-0,8	0,2	-0,3
Sør-Trøndelag	5,9	-3,2	0,8	-0,7	0,6	-0,3	-0,6	-0,1	0,4	0,1	-0,1	1,1	0,2	0,0
Finnmark	-2,1	1,2	1,1	-0,8	0,3	-0,7	-0,7	-1,1	1,7	0,2	0,7	0,1	0,1	0,0
Oslo (Fylke)	-1,5	-3,7	-2,1	-0,2	-0,2	-0,1	-0,6	-0,1	0,3	-0,5	0,6	0,8	0,1	0,2
Buskerud	0,3	0,8	1,1	0,8	0,0	-0,5	0,1	1,2	-1,8	0,8	0,6	-0,7	0,0	-0,1
Nord-Trøndelag	-0,7	0,4	2,9	0,4	0,0	-0,7	0,8	-1,4	0,5	-0,2	0,0	-0,6	-0,1	-0,2
Møre og Romsdal	-1,0	-0,4	-0,6	-0,8	0,8	0,0	0,2	0,0	0,5	0,1	-1,0	-0,5	-0,1	0,0
Aust-Agder	-1,3	-1,3	-0,6	1,6	0,3	1,2	1,1	0,1	-0,6	0,3	-1,6	-1,2	-0,2	-0,2
Vestfold	-0,2	1,4	-0,7	0,9	-0,5	-0,6	0,5	-0,6	-0,9	-0,5	-1,9	-0,6	-0,7	-0,1
Nordland	-1,3	0,9	0,1	-0,5	-1,2	-1,0	0,0	-0,8	-0,4	-0,4	-0,8	-1,8	-0,8	-0,1
Troms	-1,8	1,3	1,8	-0,8	-1,7	-1,8	-1,3	-1,2	0,0	-1,3	-0,8	-0,4	-0,9	-0,1
Østfold	0,2	1,6	-1,0	-1,1	-0,3	-0,2	-0,1	-1,3	-1,4	-0,7	-0,9	-1,8	-1,0	-0,1
Sogn og Fjordane	-2,1	-0,2	0,9	-2,6	-1,1	-2,1	-2,1	-1,2	0,2	-0,1	-1,6	-1,3	-1,1	0,0
Telemark	-1,8	0,0	-0,8	-0,8	-0,7	-0,4	-2,2	-0,2	-1,1	-1,2	-1,9	-0,9	-1,1	-0,1
Hedmark	-1,3	0,7	0,6	-0,4	-1,9	-1,4	-1,8	-0,8	-1,5	-1,3	-1,9	-0,7	-1,3	-0,1
Oppland	-1,7	0,9	1,0	-0,9	-0,6	-1,3	-0,6	-2,7	-0,5	-0,4	-1,7	-2,4	-1,3	-0,2

Fylkene er rangert etter såkalt progressivt gjennomsnittⁱⁱ for de ti siste årene. Rogaland, Akershus og Hordaland har hatt den beste utviklingen de siste årene. Innlandsfylkene Hedmark og Oppland har hatt den svakeste utviklingen.

Buskerud hadde en høy vekst i næringslivet de fire første årene. Mye av denne veksten forsvant i 2009, da næringslivet i Buskerud hadde den sterkeste nedgangen av alle fylkene. 2010 og 2011 var også gode år for næringslivet i Buskerud, men i 2012 var utviklingen i næringslivet i Buskerud igjen svakere enn resten av landet. I sum har næringslivet i Buskerud utviklet seg temmelig likt landsgjennomsnittet de siste ti årene, men trenden er svakt negativ.

1.4 Bransjer i næringslivet

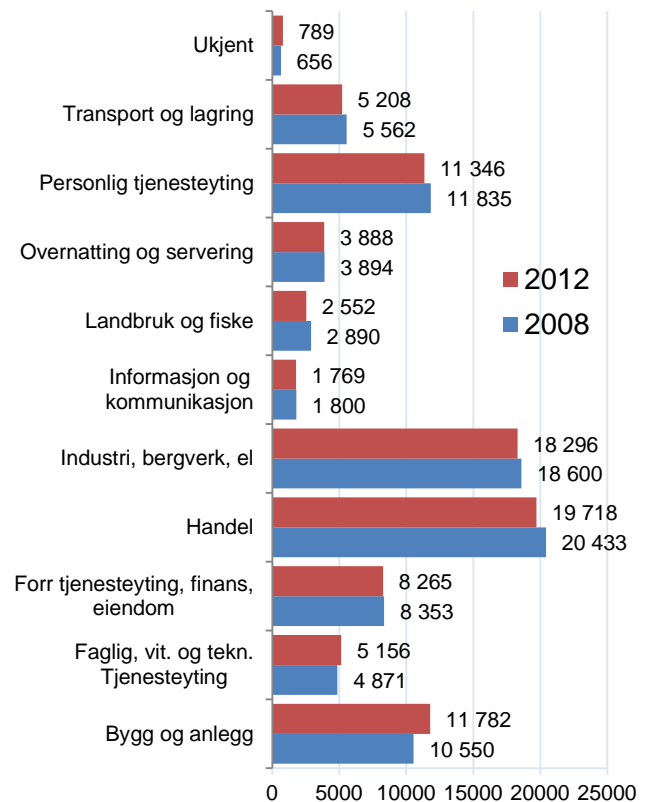
Vi kan se på næringslivets sammensetning i bransjer, og bruker da den bransjeinndelingen som er mest vanlig, og som også SSB bruker i sine framstillinger.

Handelen er den største bransjen i næringslivet i Buskerud. Det var 19 718 arbeidsplasser i handelen i 2012. Antall arbeidsplasser i handelen gikk litt ned fra 2008 til 2012.

Industrien er nest største bransje i Buskerud, og sank fra 18 600 arbeidsplasser i 2008 til 18 296 arbeidsplasser i 2012. De fleste fylkene hadde nedgang i antall industriarbeidsplasser i denne perioden.

Bygg og anlegg er tredje størst, hvis antall arbeidsplasser har økt ganske mye de siste årene, til 11 782 arbeidsplasser i 2012. Personlig tjenesteyting har fått en liten nedgang, og har i 2012 11 346 arbeidsplasser.

Det er flere bransjer med nedgang enn som har vekst i antall arbeidsplasser, noe som reflekterer at det har vært en liten nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet fra 2008 til 2012.

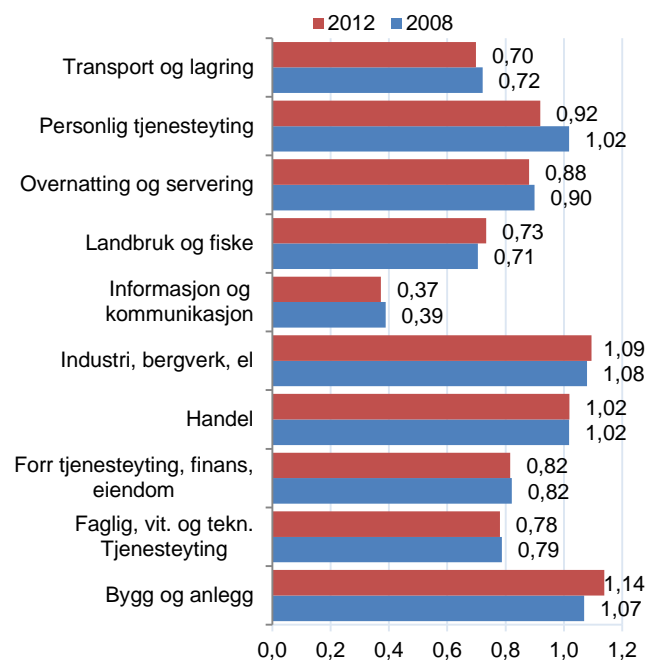

Figur 6: Antall sysselsatte i ulike bransjer i Buskerud i 2008 og 2012.

1.5 Bransjer og lokaliseringskvotienter

Vi så antallet sysselsatte i de ulike bransjene i figur 6, men det er også interessant å vurdere om Buskerud har høye eller lave andeler i forhold til andre fylker. I figur 7 ser vi lokaliseringskvotientene til de ulike bransjene. Antall sysselsatte i bransjen er delt på totalt antall innbyggere, og andelen er delt på tilsvarende andel for landet. Når tallet er 1 er andelen den samme som Norge.

Buskerud har forholdsvis mange arbeidsplasser i bygg og anlegg, industri og handel. I alle andre bransjer er lokaliseringskvotienten lavere enn 1. Buskerud har økt sin lokaliseringskvotient i bransjer som bygg og anlegg, industri og landbruk. Det viser at utviklingen i disse næringene har vært bedre enn landsgjennomsnittet.

Figur 7: Andel arbeidsplasser i forhold til folketallet i Buskerud i forhold til tilsvarende andel på landsbasis i 2008 og 2012.

1.6 Næringstyper

Noen deler av næringslivet kan vi karakterisere som *basisnæringer*. Basisnæringer er de delene av næringslivet som genererer inntekter utenfra. Eksportnæringer er basisnæringer, men vi kan også legge til næringer som selger sine produkter eller tjenester ut av regionen, selv om salget ikke er til andre land. Alle primærnæringene og stort sett all industri kan regnes som basisnæringer. Vi kan også ta med tjenester som konkurrerer i et nasjonalt eller internasjonalt marked, som IT, telekom- og ingeniørtjenester. Basisnæringene sysselsatte 484 666 personer på slutten av 2012. Utviklingen i basisnæringene påvirkes kraftig av konjunkturer og har gått i bølger. De siste to årene har veksten vært ganske sterk.

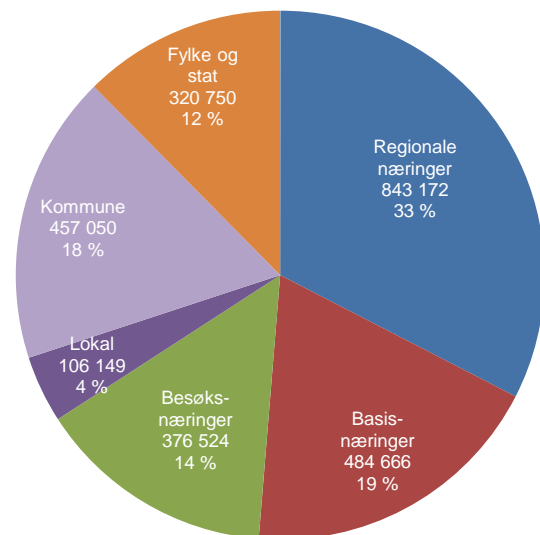
Besøksnæringer er de delene av næringslivet hvor kunden må være personlig til stede. Butikkhandel (men ikke internetthandel), servering, overnatting, opplevelser og personlige tjenester er bransjer som vi regner som besøksnæringer. Årsaken til at vi ønsker å isolere besøksnæringene, er at de vil reflektere om et område er attraktivt å besøke. Områder som trekker til seg besøkende fra andre områder vil normalt få høyere etterspørsel, og dermed også flere arbeidsplasser i besøksnæringene. Det vil være ulike stedskvaliteter som gjør et område attraktivt for besøk og for bedrifter i basisnæringene. Besøksnæringene sysselsatte 376 524 personer i 2012. Besøksnæringene i Norge vokste raskt fra 2000 til 2007, men har stagnert etter det.

Den tredje og største gruppen kaller vi *regionale næringer*. Denne kategorien inneholder bransjer som bygg og anlegg, engros- og agenturhandel, transport og forretningsmessige tjenester. Dette er store bransjer, som ofte er knyttet til regionen, men som er ganske ujevnt fordelt mellom enkeltkommuner.

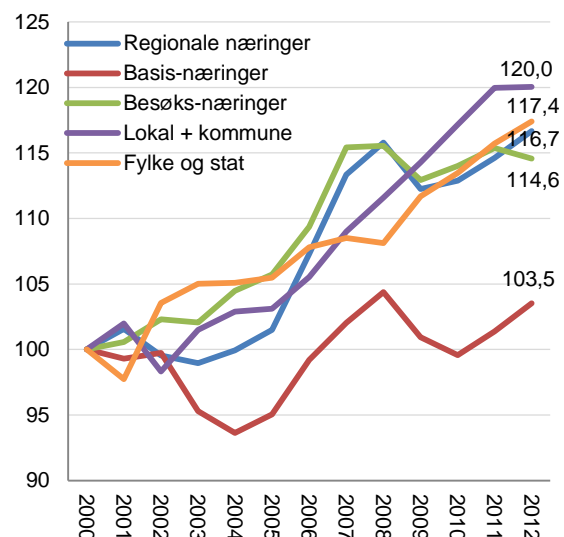
Til *lokale næringer* regnes privat virksomhet innenfor primærhelsetjenester, skoler, avfallshåndtering og barnehager. Dette er tjenester som er knyttet til lokalbefolkningen, og som i mange tilfeller er substitutter til de kommunale tjenestene. De lokale næringene kan vi derfor se i sammenheng med kommunal

sektor. Det er de lokale næringene som vokser raskest i Norge, og de er samtidig ganske upåvirket av konjunktorene.

Stat og fylkessektoren utgjør den siste delen av arbeidslivet, og hadde 320 750 sysselsatte i 2012. Veksten i antall arbeidsplasser i stat og fylke har vært litt høyere enn veksten i den totale sysselsettingen.

Figur 8: Antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Norge i 2012.

Figur 9: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Norge fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.6.1 Næringstyper i Buskerud

I Buskerud er det flest arbeidsplasser i det vi kaller regionale næringer. Det er 38 938 arbeidsplasser i de regionale næringene i Buskerud. Det er en litt lavere andel av regionale næringer i Buskerud, når vi sammenlikner andelen av samlet sysselsetting mot landet som helhet.

Basisnæringene i Buskerud står for 23 666 arbeidsplasser. Buskerud har samme andel basisnæringer som landet ellers.

Det er 20 183 arbeidsplasser i besøksnæringene, og her er andelen i Buskerud litt høyere enn tilsvarende nivå på landsbasis.

De lokale næringene i privat sektor har til sammen 5 982 arbeidsplasser. Dette er tjenester som overlapper de kommunale tjenestene, hvor det er 23 077 arbeidsplasser.

I stats- og fylkessektoren er det 12 369 arbeidsplasser.

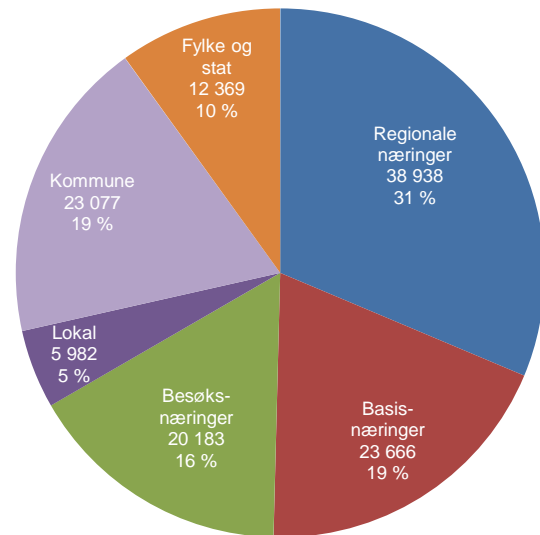
I figur 11 ser vi hvordan de ulike næringstypene i Buskerud har utviklet seg. Basisnæringene har hatt en del svingninger i Buskerud, som i resten av landet, og har en liten vekst fra 2000.

Antall arbeidsplasser i stat og fylke har også vokst lite siden 2000, til tross for at disse sektorene har hatt ganske sterk vekst på landsbasis. Det så vi også i forrige kapittel.

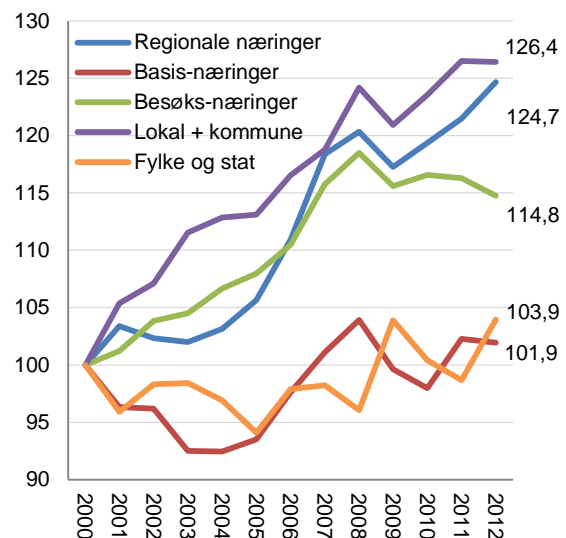
Besøksnæringene i Buskerud hadde ganske bra vekst fram til 2007. Etter det har antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Buskerud sunket.

De regionale næringene har vokst raskt, og har også sterkere vekst i Buskerud enn i resten av landet.

Aller størst vekst har det vært i kommunal sektor og de lokale næringene, som her er slått sammen.

Figur 10: Antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Buskerud i 2012.

Figur 11: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Buskerud fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000 = 100.

1.7 Basisnæringer i Norge

Basisnæringene kan deles opp i tre ganske forskjellige næringer: Industri, teknologiske tjenester og naturbaserte næringer.

Vareproduserende industri er den klart største næringen, som sysselsatte 264 217 personer på landsbasis i 2012. Industrissysselsettingen var på nesten 300 000 i 2000. Antallet arbeidsplasser i industrien har vært nedadgående i flere tiår. Denne nedgangen skyldes i stor grad at industrien har hatt muligheter til rasjonalisering, og dermed har verdiskapingen per sysselsatt kunnet øke ganske mye. Noe av dette skyldes også såkalt strukturrasjonalisering, ved at industribransjer med lav verdiskaping per sysselsatt har blitt lagt ned.

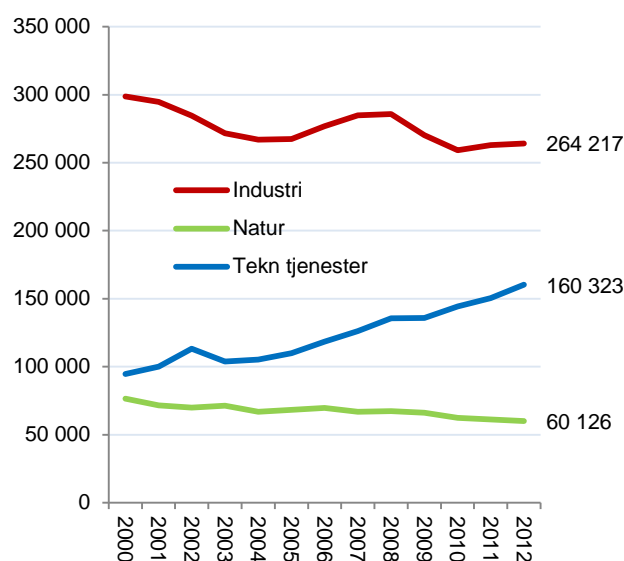
Naturbaserte næringer er primærnæringer som landbruk, fiske og gruvedrift. Antallet arbeidsplasser i primærnæringene har falt jevnt de siste årene, og utgjorde 60 126 arbeidsplasser på slutten av 2012.

De teknologiske tjenestene har etter hvert vokst seg store. Det er tjenester som IT, telekom, engineering, teknisk konsulentarbeid og forskning. Dette er bransjer som konkurrerer nasjonalt og internasjonalt. I 2000 var det under 100 000 arbeidsplasser i de teknologiske næringene i Norge, i 2012 hadde antallet økt til 160 323 arbeidsplasser.

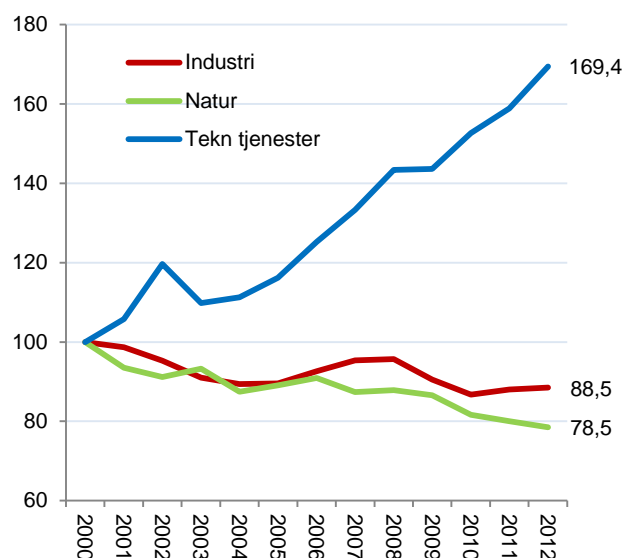
Vi kan se den indekserte utviklingen i de tre basisnæringene i figur 13. De teknologiske næringene har vokst med nesten 70 prosent siden 2000, og veksten ser ikke ut til å avta.

Industrien har hatt en nedgang på 11,5 prosent siden 2000. Nedgangen har ikke vært jevn, men fulgt konjunktorene.

De naturbaserte næringene har hatt en nedgang på 21,5 prosent av arbeidsplassene siden 2000. Nedgangen er jevn og sterk, og viser ingen tegn til å avta.

Figur 12: Antall arbeidsplasser i tre underkategorier av basisnæringer i Norge fra 2000 til 2012.

Figur 13: Indeksert utvikling i underkategoriene av basisnæringer i Norge fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

1.7.1 Basisnæringer i Buskerud

I Buskerud var over 18 000 arbeidsplasser i industrien (inkludert kraftproduksjon) i 2000. På slutten av 2012 var antallet redusert til 17 313. Nedgangen var størst fra 2000 til 2003, etter det har det faktisk blitt flere.

Antall arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene har økt, og på slutten av 2012 var det 3 823 arbeidsplasser i det vi kaller teknologiske tjenester.

De naturbaserte næringene, som for Buskerud stort sett består av landbruk, teller 2 530 arbeidsplasser i 2012, og antallet har endret seg lite de siste årene.

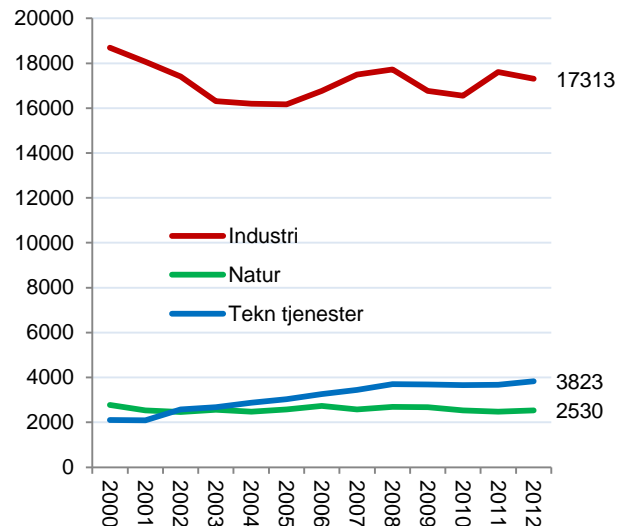
I figur 15 ser vi den relative utviklingen og veksten i de tre kategoriene av basisnæringer i Buskerud.

Veksten i de teknologiske tjenestene i Buskerud har vært på 81,4 prosent fra 2000 til 2012. Det er en del høyere vekst enn de teknologiske tjenestene har hatt på landsbasis.

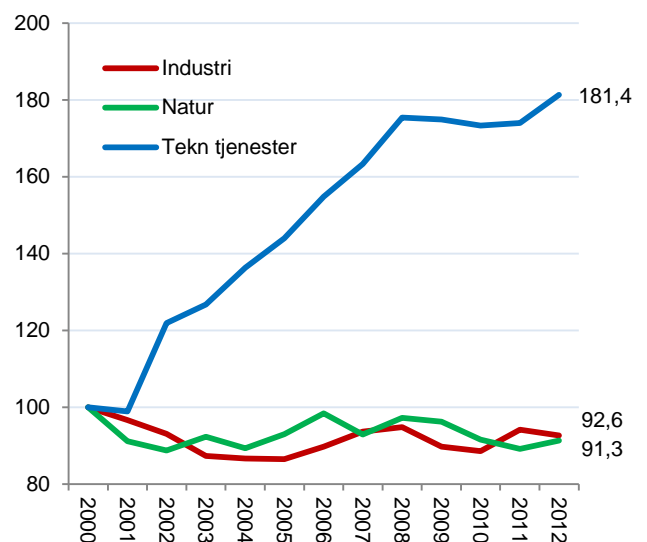
Industrien i Buskerud har hatt en reduksjon på 7,4 prosent i antall arbeidsplasser siden tusenårsskiftet. Nedgangen har vært mye lavere enn nedgangen i industriarbeidsplasser på landsbasis.

De naturbaserte næringene har hatt en nedgang på 8,7 prosent. Det er også en lavere nedgang enn de naturbaserte næringene har hatt på landsbasis.

Dermed har Buskerud hatt en bedre prosentvis vekst enn landet i både industri, naturbaserte næringer og i teknologiske tjenester. Likevel har basisnæringene samlet sett vokst langsommere. Det er fordi Buskerud har en forholdsvis liten andel av arbeidsplassene i de rasktvoksende teknologiske tjenester, og forholdsvis større andeler i industri og landbruk.

Figur 14: Antall arbeidsplasser i de tre typene av basisnæringer i Buskerud fra 2000 til 2012.

Figur 15: Indeksert utvikling i de tre typene av basisnæringer i Buskerud fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

1.7.2 Basisnæringer - nivå

Basisnæringene blir tillagt stor betydning for regional utvikling. Dette er næringer som selger sine varer og tjenester til et nasjonalt eller internasjonalt marked, og som bringer inntekter inn til regionen.

Basisnæringene skaper ringvirkninger til andre næringer, gjennom å kjøpe varer og tjenester fra bedrifter i andre bransjer. Basisnæringene har også større svingninger enn andre næringer. Etterspørselen avgjøres av nasjonale og internasjonale konjunkturer, og konkurransevnen kan også svinge ganske mye.

Tabell 2: Nivå for basisnæringene i regionene på Østlandet, målt som andel av samlet sysselsetting. Rangering blant regionene i Norge med hensyn til nivå i 2012 helt til venstre. Siste kolonne viser endringen i nivå mellom 2000 og 2012.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Endring
1	Kongsberg/Numedal	35,5	35,2	35,8	33,9	32,5	33,6	36,6	38,1	41,1	41,5	41,4	44,4	46,1	10,6
6	Akershus Vest	20,4	23,8	27,6	28,2	27,6	28,0	28,0	28,9	30,3	30,1	30,8	30,7	30,9	10,5
11	Halden	28,9	28,1	29,1	28,0	26,6	26,1	26,3	26,7	25,7	25,5	24,4	24,6	25,4	-3,6
24	Gjøvikregionen	26,7	25,6	25,6	23,9	22,9	22,3	22,9	23,0	22,1	21,3	20,8	20,8	20,4	-6,3
32	Fjellregionen	23,7	22,8	23,9	22,4	22,1	22,4	22,7	21,1	21,3	21,5	19,9	19,4	18,9	-4,9
36	Midt-Gudbrandsdal	19,4	19,8	19,6	20,7	20,1	19,9	20,2	19,8	19,9	19,5	18,8	18,3	18,3	-1,1
38	Oslo	20,0	19,4	19,8	17,4	17,2	17,3	17,5	17,3	17,5	17,0	16,8	17,0	17,7	-2,2
42	Nord-Gudbrandsdal	23,9	22,8	27,0	26,5	25,8	22,3	21,7	20,6	20,4	20,4	19,1	18,2	17,5	-6,3
46	Tønsbergregionen	20,1	19,8	19,0	18,0	17,9	17,4	17,5	17,8	17,7	17,3	16,8	16,8	17,1	-3,0
48	Grenland	24,9	24,4	23,9	21,8	21,4	21,0	20,0	18,8	19,3	18,7	17,9	17,8	16,9	-8,0
50	Sandefjord/Larvik	19,4	19,1	18,6	17,9	18,3	18,2	18,6	17,8	17,4	16,8	16,5	16,4	16,5	-2,9
51	Glåmdal	21,5	20,6	19,6	19,3	18,3	18,8	18,5	17,9	17,8	17,0	15,9	15,9	16,1	-5,4
52	Nedre Glomma	23,9	22,7	22,2	21,3	20,4	19,3	18,9	18,5	17,9	17,1	16,5	16,5	16,1	-7,8
53	Ringerike/Hole	21,9	20,6	20,3	19,2	19,0	19,8	20,5	20,0	19,4	18,5	17,8	17,6	15,9	-6,0
56	Midt-Buskerud	19,4	18,4	17,7	17,0	17,1	17,9	17,8	17,9	17,4	16,6	16,1	15,7	15,5	-4,0
59	Hamarregionen	18,9	18,5	18,4	18,2	17,4	17,2	17,2	16,4	15,9	15,4	14,9	14,6	15,0	-3,9
60	Midt-Telemark	15,4	13,8	14,0	13,9	14,1	14,8	15,4	14,9	15,4	13,9	13,0	13,7	15,0	-0,5
63	Vest-Telemark	14,6	13,2	13,6	14,6	14,2	14,7	15,6	14,9	15,1	14,4	13,7	13,8	13,8	-0,7
64	Indre Østfold	16,9	16,5	16,6	16,5	16,3	16,2	15,9	15,7	15,7	14,9	14,4	14,4	13,8	-3,1
67	Øst-Telemark	19,4	18,2	18,6	17,7	16,4	16,9	17,3	16,0	15,7	15,6	14,2	13,2	13,4	-6,0
68	Valdres	16,5	16,6	18,3	18,1	16,9	16,1	16,9	15,6	15,1	14,9	13,9	13,9	13,3	-3,2
71	Mossregionen	18,4	17,7	17,6	17,4	17,2	17,0	16,5	16,4	15,5	14,0	13,7	13,4	12,6	-5,8
72	Sør Østerdal	18,5	18,0	16,9	16,5	15,9	15,4	15,4	14,6	14,6	14,1	13,5	12,8	12,5	-6,0
73	Hallingdal	17,1	16,4	16,3	15,8	16,1	16,5	16,4	15,6	14,8	14,3	13,7	13,3	12,4	-4,6
74	Drammensregionen	15,3	14,6	14,3	13,9	14,1	13,5	13,1	13,0	12,9	12,4	12,1	12,3	12,1	-3,2
76	Lillehammerregionen	14,0	13,9	14,7	14,5	13,9	14,3	13,5	13,3	13,0	12,7	12,2	11,9	12,0	-2,0
80	Hadeland	12,9	12,0	11,3	11,2	11,0	11,0	11,0	11,2	11,1	10,1	9,9	9,7	9,9	-3,1
81	Nedre Romerike	12,6	11,8	11,9	11,6	11,1	10,9	10,7	10,3	10,4	9,8	9,5	9,2	9,1	-3,5
82	Follo	8,3	8,2	8,5	8,5	8,5	8,0	7,8	7,7	7,7	7,7	7,3	7,1	7,0	-1,3
83	Øvre Romerike	9,0	8,4	8,3	8,5	8,2	10,1	9,8	9,0	8,7	8,1	7,2	6,7	6,7	-2,3

Kongsberg/Numedal har den høyeste konsentrasjonen av basisnæringer av alle regionene i landet.

Samtidig har regionen fått en sterk økning i konsentrasjonen siden 2000. Akershus Vest har etter hvert blitt nummer seks av de 83 regionene i landet, etter en nesten like sterk vekst som Kongsberg/Numedal. Alle de andre regionene på Østlandet har hatt en nedgang i basisnæringenes andel av samlet sysselsetting etter 2000.

Ringerike/Hole og Midt-Buskerud er rangert noe under mediankommunen med hensyn på sysselsetting i basisnæringene. Hallingdal og Drammensregionen har forholdsvis små andeler av sysselsettingen i sine regioner knyttet til egne basisnæringer. Alle disse fire regionene har hatt synkende andel av sin sysselsetting i basisnæringene.

1.7.3 Vekstimpulser fra basisnæringene

Vi måler vekstimpulserⁱⁱⁱ som endringer i antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av samlet sysselsetting. Ofte måles vekst som prosentvis endring fra år til år, men da blir det ofte sterk vekst i regioner som i utgangspunktet hadde en liten basisnæring. Med dette målet får vi bedre fram hvordan utviklingen i basisnæringene bidrar til samlet vekst i regionen.

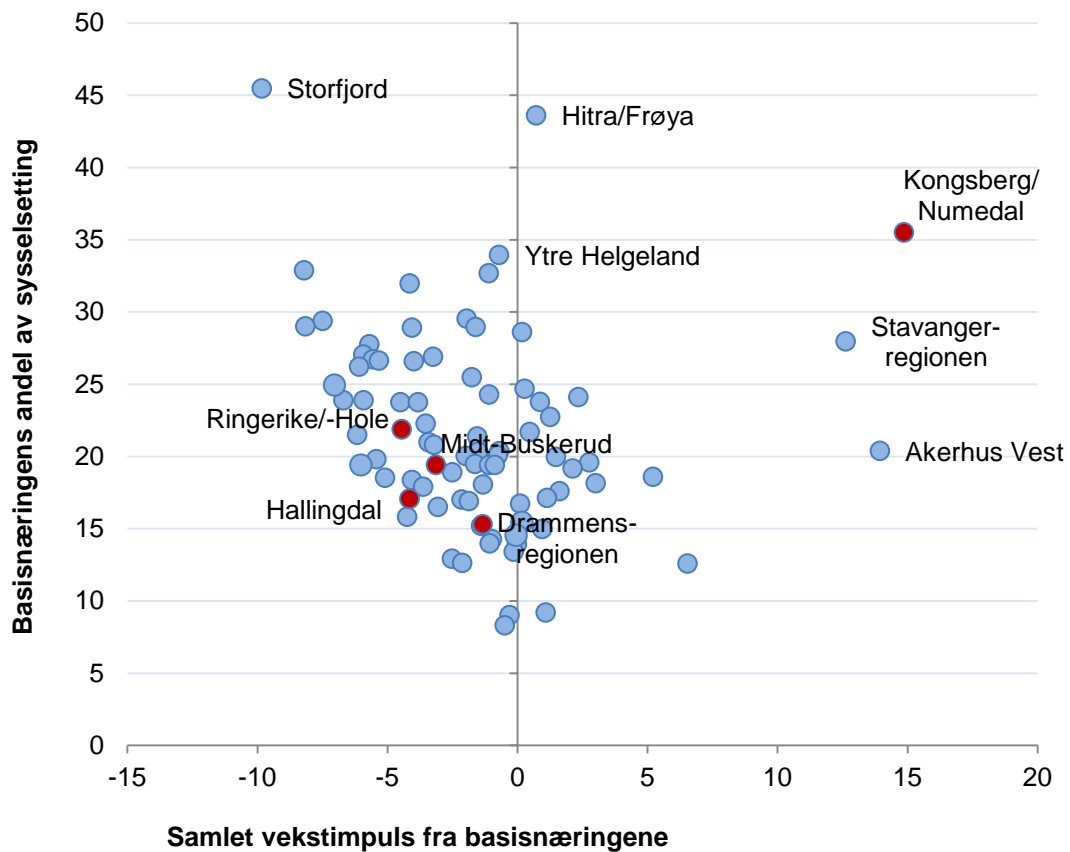
Tabell 3: Vekstimpulser fra basisnæringene, målt som bidrag til samlet sysselsetting i prosent. Rangering blant regionene i Norge med hensyn til progressivt gjennomsnitt helt til venstre.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt
1	Kongsberg/Numedal	-0,1	0,5	-2,0	-1,3	1,0	4,2	2,9	3,9	-0,4	0,1	3,8	2,1	1,9
4	Akershus Vest	3,3	4,0	0,1	-0,5	0,7	1,0	1,8	1,9	-0,5	0,9	0,6	0,7	0,8
9	Oslo	-0,5	0,3	-2,4	0,1	0,5	1,1	0,6	0,7	-0,6	0,1	0,8	1,0	0,4
14	Midt-Telemark	-1,6	0,0	-0,3	0,1	1,0	1,1	-0,3	0,7	-1,7	-1,0	0,8	1,4	0,2
22	Tønsbergregionen	0,0	-0,7	-1,3	0,1	-0,2	0,8	1,0	0,2	-0,8	-0,4	0,3	0,4	0,1
26	Drammensregionen	-0,6	-0,3	-0,6	0,2	-0,3	0,0	0,4	0,1	-0,6	-0,2	0,5	0,0	0,0
27	Halden	-0,6	1,1	-1,3	-1,8	-0,2	1,2	1,0	-0,6	-0,8	-0,8	0,5	0,7	0,0
32	Vest-Telemark	-1,4	0,3	0,8	-0,3	0,7	1,6	-0,6	0,5	-0,9	-0,9	0,2	0,1	-0,1
34	Follo	-0,1	0,2	0,0	-0,1	-0,3	0,1	0,2	0,1	-0,1	-0,4	0,0	-0,1	-0,1
36	Sandefjord/Larvik	-0,1	-0,4	-0,8	0,6	0,3	0,7	0,1	-0,3	-1,0	-0,3	0,1	0,1	-0,1
38	Nedre Romerike	-0,8	0,0	-0,4	-0,5	0,1	0,1	0,1	0,2	-0,7	-0,2	-0,1	0,1	-0,1
39	Hadeland	-0,9	-0,8	-0,1	-0,3	0,1	0,2	0,6	-0,2	-1,2	-0,1	-0,1	0,1	-0,1
43	Øvre Romerike	-0,4	-0,1	0,2	-0,3	2,2	0,1	-0,4	-0,1	-0,6	-0,9	-0,3	0,1	-0,1
44	Lillehammerregionen	-0,1	0,6	-0,3	-0,6	0,6	-0,3	0,1	-0,1	-0,5	-0,3	-0,3	0,1	-0,2
46	Hamarregionen	-0,2	-0,1	-0,3	-0,6	-0,2	0,5	-0,2	-0,5	-0,7	-0,5	-0,1	0,5	-0,2
52	Midt-Buskerud	-1,0	-0,6	-0,9	0,2	0,7	0,3	0,6	-0,2	-1,1	-0,7	-0,3	-0,1	-0,2
53	Indre Østfold	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	-1,1	-0,5	0,1	-0,5	-0,2
56	Midt-Gudbrandsdal	0,6	-0,5	1,4	-0,9	-0,2	0,7	-0,2	0,6	-1,1	-0,5	-0,4	-0,3	-0,3
60	Gjøvikregionen	-1,1	0,0	-1,7	-1,1	-0,6	1,1	0,7	-0,8	-1,2	-0,5	0,2	-0,4	-0,3
61	Nedre Glomma	-0,9	-0,5	-1,1	-0,8	-0,9	0,3	0,3	-0,5	-1,2	-0,4	0,2	-0,3	-0,4
64	Sør Østerdal	-0,4	-1,1	-0,6	-0,4	-0,6	0,4	-0,5	0,3	-0,7	-0,6	-0,8	-0,2	-0,4
65	Glåmdal	-1,0	-1,3	-0,6	-0,9	0,2	0,1	-0,4	0,2	-1,4	-1,3	0,0	0,2	-0,4
71	Mossregionen	-0,5	-0,2	-0,2	-0,2	0,0	0,0	0,5	-0,6	-1,9	-0,2	-0,1	-0,7	-0,4
72	Ringerike/Hole	-1,3	-0,5	-1,1	-0,3	1,1	1,3	0,2	-0,2	-1,2	-0,7	0,0	-1,7	-0,5
73	Hallingdal	-0,7	-0,4	-0,6	0,4	0,5	0,3	-0,5	-0,6	-0,8	-0,6	-0,3	-0,8	-0,5
75	Grenland	-0,7	-0,7	-2,3	-0,4	0,0	-0,3	-0,5	0,7	-1,0	-0,8	-0,1	-0,9	-0,5
76	Valdres	0,3	1,6	-0,4	-1,4	-0,5	0,9	-0,8	-0,5	-0,5	-1,1	0,1	-0,7	-0,5
77	Fjellregionen	-1,0	1,1	-1,8	0,0	0,2	0,8	-0,8	-0,1	-0,4	-1,1	-0,4	-0,9	-0,5
78	Øst-Telemark	-1,2	0,3	-1,2	-1,4	0,9	0,6	-1,0	-0,2	-0,7	-1,4	-0,9	0,2	-0,5
83	Nord-Gudbrandsdal	-1,1	3,8	-0,1	-0,8	-3,6	0,1	-1,1	-0,2	-0,5	-1,4	-1,0	-0,8	-0,9

Når vi rangerer regionene etter såkalt ti års progressivt gjennomsnitt, teller også trenden med, ettersom de siste årene blir gitt større vekst enn de første. Kongsberg/Numedal er den regionen med de klart største vekstimpulsene fra basisnæringene av alle regionene i landet. Akershus Vest har hatt nest størst vekst fra 2000 til 2013, målt som andel av samlet sysselsetting, men er rangt som nummer fire ettersom mye av veksten skjedde tidlig.

Drammensregionen har hatt vekstimpulser fra sine basisnæringer de siste to årene, og basisnæringene har i snitt bidratt ganske nøytralt til sysselsettingen de siste årene. Det er faktisk forholdsvis bra, ettersom de fleste regionene har hatt negative vekstimpulser, som vi ser av rangeringsnummeret 26 av 83 regioner. Midt-Buskerud har hatt negative vekstimpulser, men ikke i stor skala. Ringerike/Hole og Hallingdal har hatt ganske store negative impulser de siste årene, tilsvarende 0,5 prosent av samlet sysselsetting.

1.7.4 Nivå og vekst basisnæringer

Figur 16: Besøksnæringsenes andel av sysselsettingen i 2000 samt endring i nivå fram til 2012.

Et mindretall av regionene har hatt vekstimpulser fra basisnæringene fra 2000 til 2012. Regioner som Kongsberg/Numedal, Stavangerregionen og Akershus Vest skiller seg ganske markant ut i diagrammet, gjennom å ha hatt sterk vekst. Dette er regioner med mye leverandørnæringer til olje- og gassutvinning. Regioner med stor nedgang har stort sett sitt tyngdepunkt i tradisjonell eksportindustri. Den såkalte todelingen av norsk næringsliv er dermed ganske synlig i dette diagrammet.

Når man ser på plasseringen til de andre regionene, er det tydelig at det har vært en ulempe med en stor basisnæring. Dess større basisnæring, dess større nedgangsimpulser. Storfjord, som hadde den høyeste andelen av basisnæringer i 2000 har også fått den største nedgangen. Storfjord er kjent for sin møbelindustri.

Ringerike/Hole og Midt-Buskerud har forholdsvis store andeler av sysselsettingen i basisnæringene, og de har hatt negative vekstimpulser i perioden 2000 til 2012. Drammensregionen har en noe lavere andel sysselsatte i basisnæringene, og har også opplevd en svakere vekst. Hallingdal har også forholdsvis få arbeidsplasser i basisnæringene, men sliter likevel med betydelige nedgangsimpulser.

1.8 Besøksnæringer i Norge

Besøksnæringene kan vi dele opp i fire ulike næringer. Den første og desidert største er handel, og da har vi tatt med butikkhandel, men ikke f.eks. internetthandel som ikke er avhengig av personlig tilstedeværelse. Det var 246 808 arbeidsplasser i butikkhandelen i 2012.

Antallet har gått ned siden 2008, da det var over 254 000 arbeidsplasser i handelen. Antall arbeidsplasser i handelen har gått spesielt mye tilbake i de største byene, mens distriktene har hatt en vekst. Overgang fra butikk- til internetthandel kan ha vært en faktor i denne utviklingen, samtidig som det har blitt flere kjøpesentra med kjedebutikker i distriktene. Det har kanskje blitt mindre behov for å «dra til byen» for å handle?

Aktivitetsnæringene består av forskjellige bransjer innen underholdning, kultur, fritidsaktiviteter og sport, og inkluderer også bransjer som frisører og drosjer. Aktivitetsnæringene har samlet 57 877 arbeidsplasser i 2012.

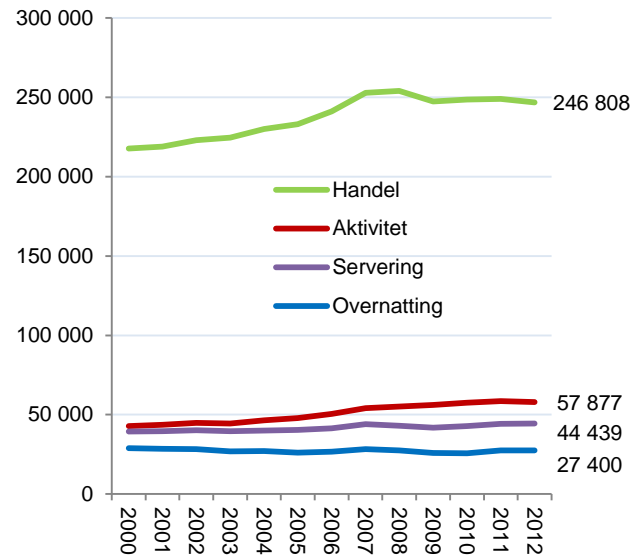
Serveringsnæringen, dvs. kaféer, restauranter og barer hadde 44 439 arbeidsplasser i 2012, mens overnattingsnæringene, hoteller, hytteutleie og campingplasser, hadde 27 400.

I figur 18 ser vi den indekserte utviklingen i de ulike næringene på landsbasis siden 2000.

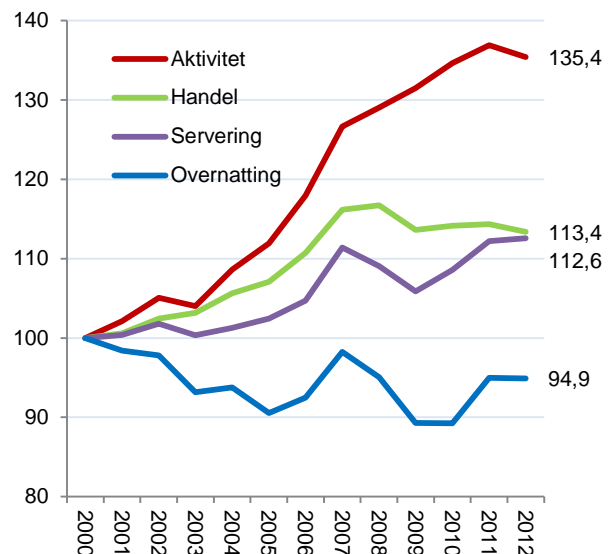
Aktivitetsnæringene har hatt en kraftig vekst, med 35,4 prosent økning i antall arbeidsplasser siden 2000. Det siste året var det imidlertid en noe overraskende nedgang.

Overnattingsnæringene har 5,1 prosent færre arbeidsplasser i 2012 enn i 2000. Antall overnattinger har økt, så det har nok skjedd en rasjonalisering i overnattingsnæringene på samme måte som i industrien.

Servering og handel har økt omtrent i samme takt som resten av økonomien.

Figur 17: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge fra 2000 til 2012.

Figur 18: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indekset til å være lik 100.

1.8.1 Besøksnæringer i Buskerud

Som på landsbasis, er det butikkhandelen som er dominerende i Buskeruds besøksnæringer. Det var 13 778 arbeidsplasser i Buskerud i 2012.

Aktivitetsnæringene hadde samlet sett 2 806 arbeidsplasser.

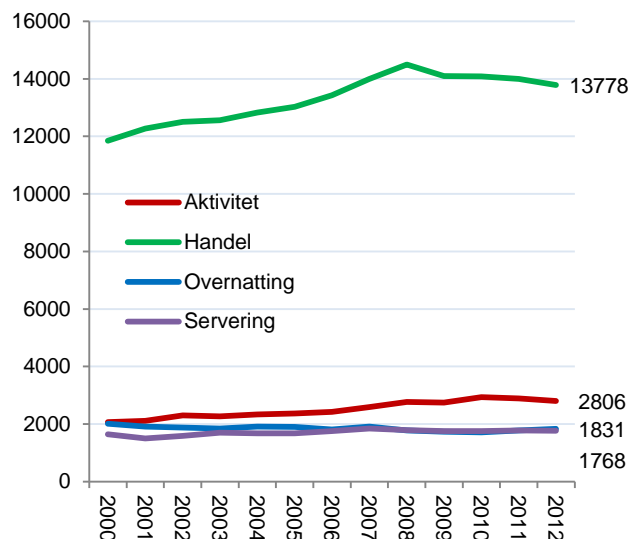
Serverings- og overnattingsbransjen hadde henholdsvis 1 768 og 1 831 arbeidsplasser.

I figur 20 ser vi den prosentvise utviklingen i besøksnæringene i Buskerud.

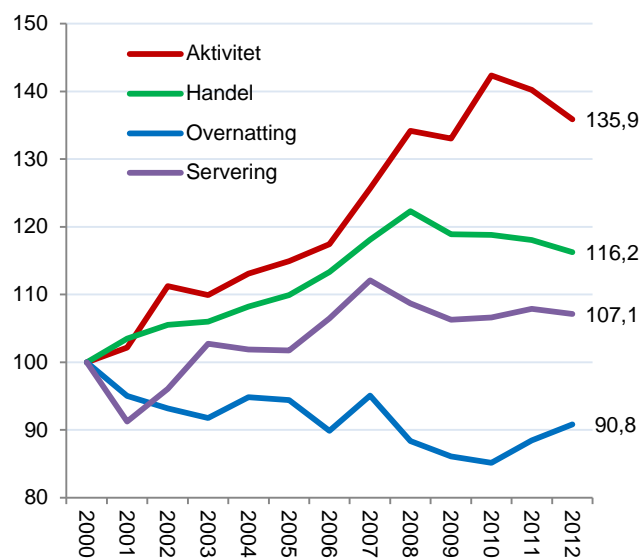
Det var sterk vekst i aktivitetsnæringen i Buskerud fram til 2010, men etter det ble det litt nedgang. Det er likevel nesten 36 prosent flere arbeidsplasser i aktivitetsnæringene i Buskerud i 2012 enn i 2000. Veksten i aktivitetsnæringene er ganske lik veksten i aktivitetsnæringene ellers i landet.

Handelen har hatt en vekst på over 16 prosent i antall arbeidsplasser. Vi så på forrige side at veksten på landsbasis var 13 prosent i samme periode. Veksten i handelen i Buskerud synes dermed å være ganske bra.

Antall arbeidsplasser i servering har økt med 7,1 prosent, noe som er en lavere vekst enn på landsbasis. Antall arbeidsplasser i overnatting har sunket med nesten 10 prosent, som også er en svakere utvikling enn overnattingsnæringen har hatt på landsbasis. Overnatting og servering er ofte regnet som reiselivsnæringer, og her har altså utviklingen i Buskerud vært svakere enn i resten av landet.

Figur 19: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Buskerud fra 2000 til 2012.

Figur 20: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i Buskerud i besøksnæringene fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

1.8.3 Besøksnæringenes utvikling

Vi har sett utviklingen i besøksnæringene på de forrige sidene. Der kom det frem at veksten i besøksnæringene i Buskerud har vært like store som veksten på landsbasis, på litt over 14 prosent.

Besøksnæringene omsetter imidlertid ikke bare til besøkende, men i stor grad til den lokale befolkningen. Befolkningsveksten påvirker derfor utviklingen i besøksnæringene direkte. Det må vi justere for, for å få fram det vi kan kalle for besøksoverskuddet. En enkel og direkte metode er å bruke antall arbeidsplasser i besøksnæringene på landsbasis som andel av folketallet, og trekke fra denne andelen for hver enkelt kommune, region eller fylke.

Tabell 4: Besøksoverskudd målt som prosent av samlet sysselsetting i regionene på Østlandet, rangert etter nivået i 2012. Endringen fra 2000 til 2012 vises i siste kolonne.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Ending
1	Hallingdal	11,3	11,2	11,6	10,3	10,5	10,8	10,4	10,9	10,5	10,0	10,0	9,1	8,7	-2,6
2	Lillehammerregionen	6,8	6,1	6,1	5,6	6,1	5,6	6,3	6,1	6,5	5,9	6,0	5,9	5,2	-1,6
7	Valdres	4,3	4,5	4,8	4,0	4,5	5,0	4,8	4,9	4,4	4,5	3,9	3,8	3,6	-0,7
9	Oslo	4,8	5,1	4,9	4,8	4,3	4,4	4,3	3,9	3,2	3,0	3,0	3,1	3,0	-1,8
11	Vest-Telemark	1,4	1,3	1,4	1,3	1,8	1,9	2,0	1,7	2,1	1,8	2,3	2,8	2,6	1,2
12	Nord-Gudbrandsdal	3,3	2,7	2,5	2,9	3,5	3,6	4,1	3,6	3,0	2,6	2,1	2,9	2,3	-1,0
13	Sør Østerdal	1,9	2,0	1,1	1,4	1,0	1,5	1,6	1,7	1,9	1,9	1,3	1,2	2,3	0,3
20	Øst-Telemark	0,8	1,1	0,3	-0,1	0,8	0,7	0,2	0,1	0,3	0,5	0,5	1,0	0,7	-0,1
23	Midt-Gudbrandsdal	3,4	2,9	3,0	3,0	2,2	2,6	2,6	2,0	3,3	2,1	1,6	2,0	0,5	-2,9
27	Ringerike/Hole	1,0	0,5	1,0	0,9	0,8	0,8	0,6	0,5	0,6	0,6	0,8	0,3	0,2	-0,7
31	Øvre Romerike	-0,1	0,0	-0,3	-0,4	-0,5	-0,3	-0,3	-0,2	0,0	0,1	-0,5	-0,2	0,0	0,0
34	Kongsberg/Numedal	-0,3	0,3	0,8	1,1	0,8	0,5	1,0	0,8	0,9	0,7	0,8	0,1	-0,1	0,1
35	Akershus Vest	-1,4	-1,0	-0,6	-0,9	-0,6	-0,8	-0,4	0,4	0,4	-0,6	-0,5	-0,3	-0,2	1,2
36	Grenland	-0,6	-0,6	-1,0	-0,8	-0,8	-0,9	-0,7	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2	-0,4	-0,2	0,4
39	Mosseregionen	-1,1	-1,2	-1,1	-1,1	-1,0	-0,8	-0,3	0,0	-0,1	0,1	-0,5	-0,9	-0,6	0,5
41	Sandefjord/Larvik	-0,1	-0,5	0,3	0,1	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,3	-0,2	-0,6	-0,7	-0,6
46	Nedre Romerike	-0,8	-0,8	-0,9	-1,2	-1,4	-1,2	-1,6	-1,5	-1,8	-1,6	-1,5	-1,3	-1,0	-0,2
48	Fjellregionen	-1,7	-2,1	-1,7	-1,7	-1,1	-0,9	-0,7	-0,5	-0,8	-0,6	-0,5	-1,2	-1,3	0,4
49	Tønsbergregionen	-1,1	-0,9	-0,7	-0,7	-0,6	-0,3	-0,7	-0,7	-0,9	-1,1	-1,6	-1,3	-1,5	-0,4
50	Hamarregionen	-1,3	-1,9	-1,6	-1,3	-1,4	-1,5	-1,3	-1,3	-1,4	-1,9	-1,7	-1,8	-1,5	-0,2
51	Drammensregionen	-2,0	-1,8	-1,9	-1,5	-1,6	-1,4	-1,7	-1,8	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,5	0,5
54	Nedre Glomma	-1,1	-1,0	-1,1	-1,5	-1,3	-1,3	-1,3	-1,4	-1,2	-1,3	-1,5	-1,7	-1,7	-0,6
57	Gjøvikregionen	-2,2	-2,0	-2,4	-2,2	-2,3	-2,6	-2,8	-2,4	-2,3	-2,1	-2,4	-2,4	-2,0	0,1
58	Midt-Buskerud	-2,9	-3,5	-3,0	-2,8	-2,2	-3,1	-3,2	-3,9	-2,9	-2,7	-3,0	-2,7	-2,2	0,8
62	Follo	-3,5	-3,5	-3,4	-3,4	-3,4	-3,2	-3,1	-3,0	-2,9	-3,0	-2,7	-2,8	-2,7	0,8
63	Hadeland	-3,7	-3,2	-3,2	-3,3	-2,9	-3,3	-3,6	-4,0	-4,3	-3,3	-3,0	-3,2	-2,8	0,9
69	Midt-Telemark	-0,7	-1,7	-1,0	-1,5	-2,4	-2,4	-2,5	-3,0	-3,4	-2,6	-3,3	-3,4	-3,3	-2,6
74	Halden	-2,8	-3,1	-2,9	-3,1	-2,9	-3,4	-3,4	-3,2	-3,0	-3,9	-3,8	-3,8	-4,1	-1,3
76	Glåmdal	-4,5	-4,2	-4,1	-3,7	-3,9	-4,1	-4,3	-4,9	-4,7	-4,4	-4,6	-4,6	-4,6	-0,2
77	Indre Østfold	-4,5	-4,7	-4,6	-4,3	-4,4	-4,3	-4,2	-4,4	-4,1	-4,3	-4,7	-5,0	-4,9	-0,4

I tabellen over ser vi hvordan besøksoverskuddet i regionene på Østlandet har utviklet seg siden 2000. Hallingdal er den regionen i landet med høyest besøksoverskudd. Hallingdal er regionen i Norge med høyest besøksoverskudd. Overskuddet har derimot avtatt mellom 2000 og 2012. Ringerike/Hole og Kongsberg/Numedal rangeres over medianen av norske regioner i besøksoverskudd. Mens Ringerike/Hole har hatt en svak nedgang, har Kongsberg/Numedal hatt en svak oppgang.

Drammensregionen og Midt-Buskerud rangeres under medianen, men deres besøksoverskudd har tiltatt siden tusenårsskiftet

1.8.4 Vekst i besøksnæringenes overskudd

På forrige side så vi hvordan besøksnæringenes overskudd har utviklet seg. Vi så da på besøksnæringenes nivå, eller besøksnæringenes konsentrasjon i de ulike regionene. I tabell 5 ser vi på utviklingen i besøksoverskuddet fra ett år til et annet.

Tabell 5: Årlig endring i besøksnæringenes sysselsettingsoverskudd. Regionene er rangert med hensyn til gjennomsnittlig vekst helt til venstre. Den siste kolonnen viser samlet vekstimpuls mellom 2000 og 2012.

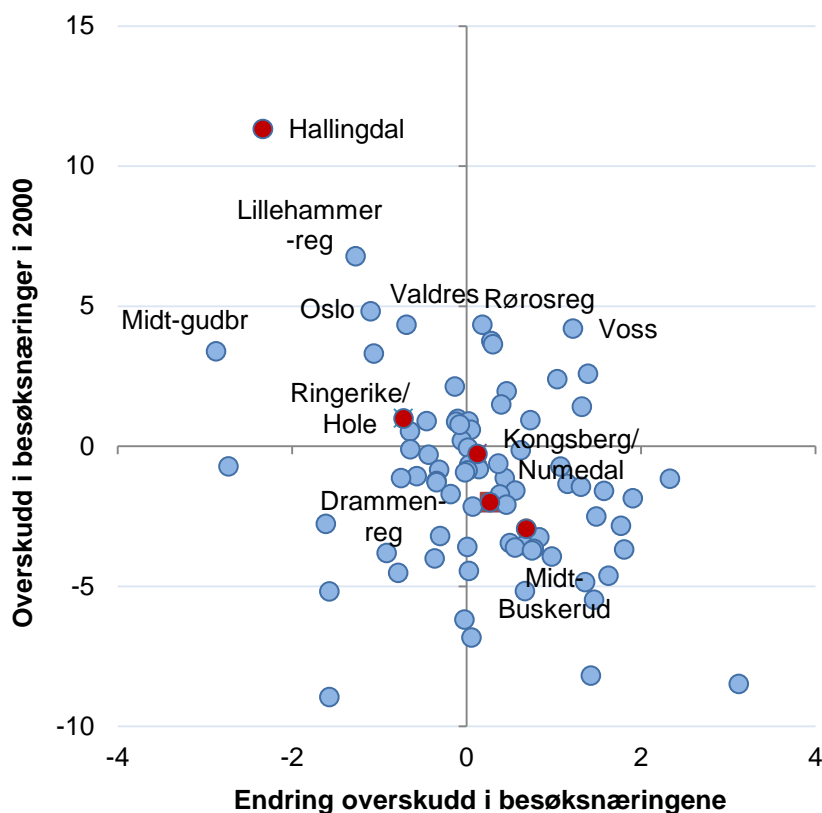
Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Samlet impuls
10	Sør Østerdal	0,0	-0,9	0,4	-0,5	0,5	0,1	0,2	0,2	0,0	-0,6	-0,1	1,0	0,2	0,5
12	Vest-Telemark	-0,1	0,1	-0,1	0,5	0,1	0,2	-0,3	0,5	-0,3	0,5	0,4	-0,1	0,1	1,3
15	Midt-Buskerud	-0,6	0,5	0,2	0,6	-0,9	-0,2	-0,8	0,9	0,2	-0,3	0,3	0,5	0,1	0,7
20	Hadeland	0,5	0,0	0,0	0,4	-0,5	-0,4	-0,5	-0,2	1,0	0,4	-0,2	0,3	0,1	0,7
25	Gjøvikregionen	0,1	-0,3	0,2	-0,1	-0,3	-0,2	0,3	0,1	0,2	-0,3	0,0	0,4	0,1	0,1
27	Grenland	0,0	-0,3	0,2	-0,1	-0,1	0,2	0,4	0,1	0,0	0,0	-0,2	0,2	0,1	0,4
29	Øst-Telemark	0,3	-0,8	-0,4	0,9	-0,1	-0,5	-0,1	0,1	0,2	0,0	0,4	-0,3	0,0	-0,1
31	Nedre Romerike	0,0	0,0	-0,4	-0,1	0,2	-0,4	0,0	-0,4	0,3	0,1	0,1	0,3	0,0	-0,3
35	Øvre Romerike	0,1	-0,4	-0,1	-0,1	0,2	0,0	0,1	0,2	0,1	-0,6	0,4	0,1	0,0	0,0
37	Akershus Vest	0,4	0,4	-0,4	0,4	-0,2	0,4	0,8	-0,1	-0,9	0,1	0,2	0,1	0,0	1,2
38	Follo	0,0	0,2	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	-0,1	0,1	0,0	0,5
48	Hamarregionen	-0,6	0,3	0,3	-0,1	-0,1	0,1	0,0	-0,1	-0,5	0,2	-0,1	0,3	0,0	-0,3
52	Drammensregionen	0,2	-0,1	0,4	0,0	0,1	-0,3	-0,2	0,3	0,1	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,3
55	Mosseregionen	-0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,5	0,3	0,0	0,2	-0,6	-0,5	0,3	0,0	0,4
58	Glåmdal	0,2	0,2	0,4	-0,2	-0,2	-0,2	-0,7	0,1	0,5	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
63	Fjellregionen	-0,4	0,4	0,0	0,6	0,2	0,2	0,2	-0,3	0,3	0,1	-0,7	-0,1	-0,1	0,4
65	Nedre Glomma	0,1	-0,1	-0,3	0,1	0,1	-0,1	-0,1	0,1	-0,1	-0,2	-0,2	0,0	-0,1	-0,7
66	Ringerike/Hole	-0,5	0,5	-0,1	-0,1	0,0	-0,2	-0,1	0,1	0,0	0,2	-0,5	0,0	-0,1	-0,7
67	Oslo	0,3	-0,2	-0,1	-0,4	0,1	0,1	-0,2	-0,6	-0,2	0,0	0,2	0,0	-0,1	-1,1
70	Lillehammerregionen	-0,7	0,0	-0,6	0,5	-0,4	0,9	0,0	0,4	-0,7	0,3	-0,1	-0,8	-0,1	-1,3
71	Indre Østfold	-0,2	0,1	0,4	-0,1	0,1	-0,1	-0,3	0,2	-0,1	-0,4	-0,4	0,1	-0,1	-0,8
72	Tønsbergregionen	0,2	0,2	0,0	0,0	0,3	-0,3	-0,1	-0,2	-0,2	-0,5	0,3	-0,1	-0,1	-0,6
73	Sandefjord/Larvik	-0,4	0,8	-0,1	-0,2	0,3	-0,2	0,0	0,1	0,2	-0,5	-0,4	-0,1	-0,1	-0,6
75	Nord-Gudbrandsdal	-0,6	-0,2	0,4	0,6	0,1	0,7	-0,5	-0,6	-0,5	-0,5	0,8	-0,7	-0,2	-1,1
76	Valdres	0,3	0,2	-0,8	0,5	0,6	-0,2	0,3	-0,5	0,0	-0,6	-0,1	-0,2	-0,2	-0,7
77	Kongsberg/Numedal	0,5	0,6	0,3	-0,3	-0,4	0,5	-0,1	0,1	-0,2	0,0	-0,6	-0,3	-0,2	0,1
78	Midt-Telemark	-1,0	0,7	-0,5	-0,9	0,0	-0,2	-0,5	-0,4	0,8	-0,7	-0,2	0,1	-0,2	-2,7
79	Halden	-0,3	0,1	-0,2	0,2	-0,5	-0,2	0,2	0,1	-0,8	0,0	0,0	-0,3	-0,2	-1,6
82	Hallingdal	-0,1	0,2	-1,3	0,1	0,5	-0,2	0,7	-0,3	-0,7	0,1	-0,9	-0,3	-0,3	-2,3
83	Midt-Gudbrandsdal	-0,4	0,0	0,1	-0,8	0,3	0,1	-0,6	1,4	-1,3	-0,5	0,5	-1,5	-0,3	-2,9

Hallingdal, kommunen som er rangert med høyest besøksoverskudd (tabell forrige side) har hatt nest svakest utvikling i besøksoverskuddet siden 2000.

Midt-Buskerud, som har lavest besøksoverskudd i Buskerud (tabell forrige side), har hatt sterkest vekst i besøksoverskuddet i Buskerud siden 2000. Midt-Buskerud er rangert som nummer femten av alle regionene i vekst i besøksoverskuddet.

Øvrige regioner i Buskerud, Kongsberg/Numedal, Ringerike/Hole og Drammensregionen har hatt en nedgang i besøksoverskuddet som er lavere enn middels av alle norske regioner i den siste tiårsperioden.

1.8.5 Nivå og vekst

Figur 21: Nivå i 2000 og vekst fra 2000 til 2012 i besøksnæringene i regioner i Norge.

Figur 21 viser hvordan regionene plasserer seg i forhold til overskudd i besøksnæringene i 2000 og endring i overskudd i besøksnæringene fra 2000 til 2012. På den vertikale aksene er de samme verdiene som i kolonnen «2000» i tabell 4, og på den horisontale aksene vises siste kolonne, «Samlet impuls», fra tabell 5.

Hallingdal skiller seg spesielt ut ved å ha høyest besøksoverskudd i 2000 og stor negativ endring mellom 2000 og 2012.

Av regionene i Buskerud ser det ut som om det er en negativ sammenheng mellom besøksoverskudd i 2000 og endring av denne mellom 2000 til 2012. Men av de andre regionene ser det ikke ut som om det kommer frem noen entydig sammenheng mellom disse to størrelsene.

1.9 De regionale næringene i Norge

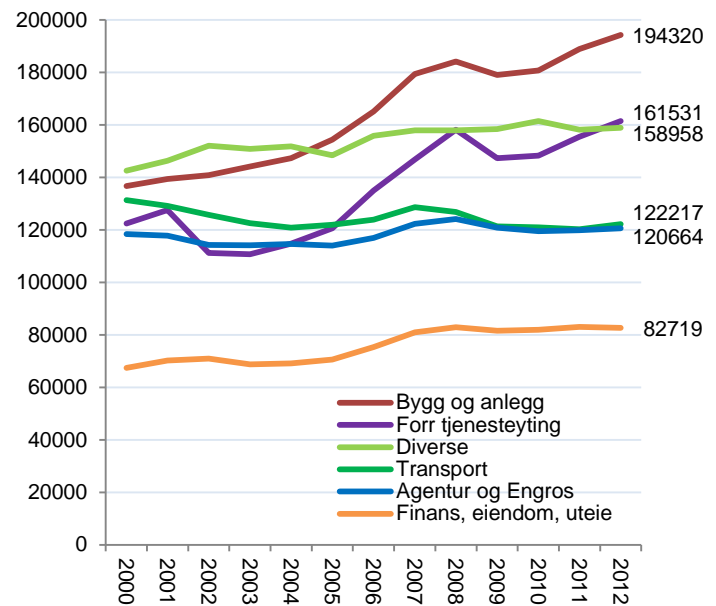
De regionale næringene er de som ikke regnes som basisnæringer, besøksnæringer eller lokale næringer. De består av bransjer som bygg og anlegg, forretningsmessig tjenesteyting, transport, agenturhandel, finans og eiendom. De regionale næringene får ofte lite oppmerksomhet i regional utvikling, der det oftest fokuseres på basisnæringer og på reiseliv. Årsaken er antakelig at en regner med at det er basisnæringer og turisme som er motorer i utviklingen, og at de regionale næringene påvirkes av hva som skjer i basis- og turistnæringene. De regionale næringene er imidlertid store, og utgjør omtrent like mange arbeidsplasser som basisnæringer og besøksnæringer til sammen. Vi må dermed også ta med utviklingen i disse næringene for at bildet av næringsutviklingen skal bli komplett.

I 2012 er det bygg og anlegg som er den største enkeltbransjen innenfor de regionale næringene. Antall arbeidsplasser innen bygg og anlegg har vokst sterkt siden 2000, fra under 140 000 til nesten 200 000 i 2012. Veksten har vært på nesten 60 000 arbeidsplasser, og den prosentvise veksten er også høyest av de regionale næringene, som vi ser av figur 23. Bygg og anleggsnæringen er ganske spredt, og er viktig for mange av de små og perifere kommunene.

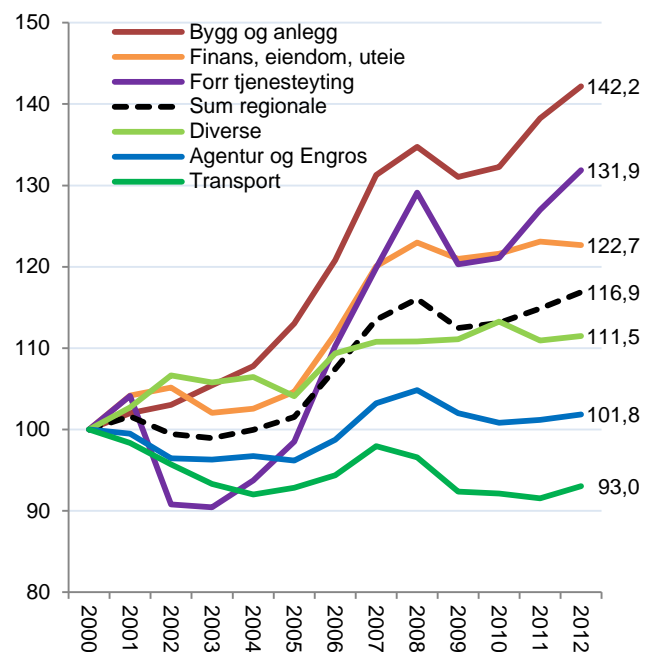
Forretningsmessig tjenesteyting, som er regnskap, revisjon, utleie av arbeidskraft etc., har også hatt sterk vekst siden 2000, men er ganske følsom for konjunktorene. Det samme gjelder finans, eiendom og utleie. Disse bransjene er typiske by-bransjer, som har størst konsentrasjon i de store byene.

Agentur og engroshandel har ikke hatt særlig vekst etter 2000.

Transportbransjen har hatt fallende sysselsetting i Norge. Dette er bransjer som buss, tog, fly, sjøfart, posttjenester og lagertjenester. Drosjenæringen er ikke med her, ettersom vi har kategorisert denne næringen som en besøksnæring.

Figur 22: De regionale næringene, antall arbeidsplasser i Norge fra 2000 til 2012.

Figur 23: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i de regionale næringene i Norge fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

1.9.1 De regionale næringene i Buskerud

Buskerud har 8 632 arbeidsplasser i bygg og anlegg. Det er den største enkeltbransjen innen de regionale næringene i Buskerud og i landet ellers.

Finans, eiendom og utleie hadde til sammen 2 296 arbeidsplasser i 2012.

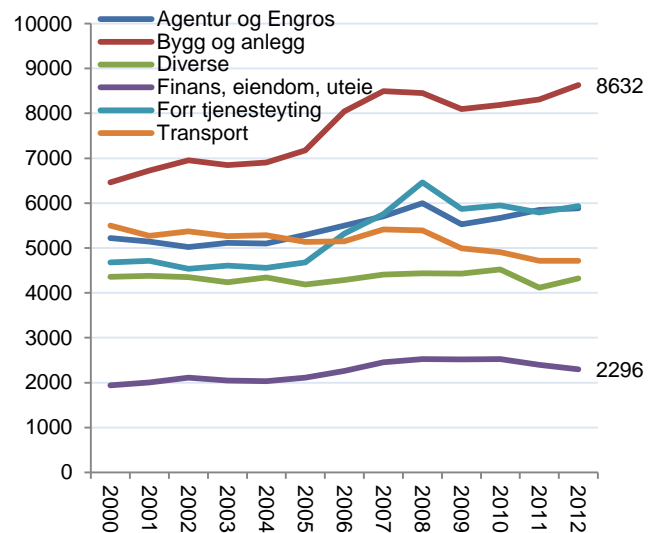
De andre bransjene i de regionale næringene har mellom 4 000 og 6 000 arbeidsplasser hver.

I figur 25 ser vi hvordan de enkelte bransjene i de regionale næringene har utviklet seg i prosent siden 2000.

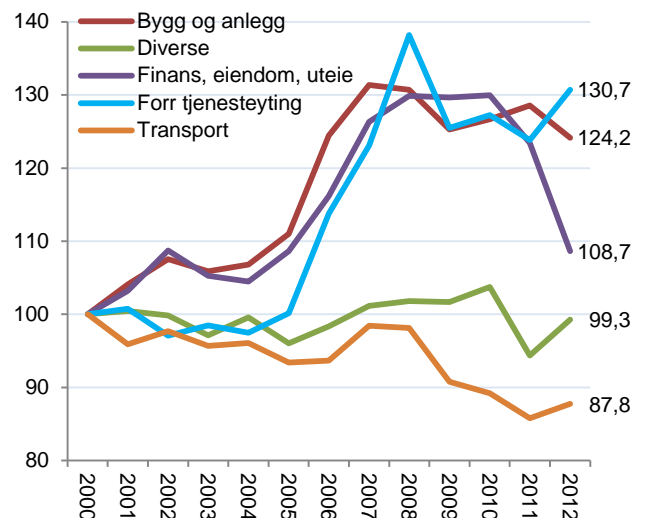
Det er forretningsmessig tjenesteyting som har hatt sterkest prosentvis vekst av bransjene i de regionale næringene i Buskerud, selv om det har vært nedgang siden 2008. Veksten i forretningsmessig tjenesteyting har likevel vært svakere i Buskerud enn i Norge.

Bygg og anlegg har også vokst ganske mye i Buskerud, i hvert fall fram til 2007. Men veksten i bygg og anlegg var sterkere på landsbasis.

Transportnæringen har hatt fallende antall arbeidsplasser i Buskerud. Fallet var sterkere i prosent i Buskerud enn på landsbasis.

Figur 24: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i Buskerud fra 2000 til 2012.

Figur 25: Utvikling i de regionale næringene i Buskerud, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.9.2 De regionale næringene - nivå

De regionale næringene har en viss tendens til å konsentrere seg i regionale sentra, det gjelder spesielt innenfor bransjer som forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom. Andre bransjer innenfor de regionale næringene, som bygg og anlegg og transport er ganske jevnt fordelt. Nivået, målt som antall arbeidsplasser i de regionale næringene som prosentvis andel av samlet sysselsetting, er vist i tabellen under.

Tabell 6: Nivå på de regionale næringene i regionene på Østlandet. Endringen mellom nivået i 2000 og 2012 vises i siste kolonne.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Endring
1	Oslo	73,3	72,4	68,4	67,3	66,1	66,3	65,9	65,7	65,2	63,7	62,0	61,2	61,3	-12,0
3	Øvre Romerike	38,0	41,0	38,9	37,7	37,4	35,6	34,9	34,9	36,7	36,2	35,8	36,7	37,0	-1,0
4	Akershus Vest	37,1	36,3	36,3	34,9	36,4	35,6	36,9	36,9	37,4	36,4	36,4	36,8	35,4	-1,6
6	Sandefjord/Larvik	31,3	30,5	30,0	30,4	30,8	30,9	31,4	32,5	33,8	32,6	32,6	31,9	32,4	1,1
10	Valdres	27,6	27,9	27,8	29,3	28,4	29,4	29,7	30,8	30,6	31,0	31,9	31,0	30,3	2,8
12	Nedre Romerike	24,4	23,8	24,8	24,4	25,3	25,9	26,5	26,9	26,8	26,2	27,8	28,6	29,4	5,0
13	Drammensregionen	26,7	27,7	27,2	26,9	27,0	27,4	28,2	28,6	28,8	28,6	28,9	28,9	29,4	2,7
14	Hamarregionen	28,1	28,2	29,4	29,0	28,8	27,7	28,4	29,3	30,0	28,9	28,8	28,6	28,8	0,8
16	Nedre Glomma	26,6	27,1	29,0	27,2	26,7	26,9	28,2	28,8	29,0	28,0	27,9	28,0	28,6	2,0
19	Hallingdal	22,7	23,5	24,8	25,5	25,7	26,2	26,8	28,0	28,3	28,1	27,9	27,7	28,3	5,6
21	Lillehammerregionen	25,6	26,1	26,3	27,3	27,4	27,5	28,5	28,7	29,0	28,4	28,5	27,8	27,8	2,2
22	Midt-Buskerud	21,9	23,1	22,9	23,6	23,7	24,3	24,6	25,7	25,0	25,2	26,2	26,8	27,8	5,9
23	Follo	24,0	23,9	23,5	24,5	25,0	25,3	25,6	26,4	26,9	26,3	26,4	26,2	27,5	3,6
24	Mosseregionen	27,1	28,0	25,7	24,9	25,3	26,0	27,3	27,3	28,5	28,0	28,9	28,3	27,4	0,3
26	Grenland	24,2	24,7	24,7	25,0	25,4	25,6	26,8	27,5	27,5	26,9	26,8	26,4	26,9	2,7
33	Nord-Gudbrandsdal	21,6	22,9	22,0	22,4	22,8	23,3	22,1	23,8	23,6	24,3	25,6	25,4	25,8	4,2
34	Tønsbergregionen	26,0	25,9	26,5	26,5	26,1	25,7	27,2	27,0	27,1	26,1	26,4	25,4	25,7	-0,3
38	Gjøvikregionen	21,5	21,7	22,6	22,9	24,1	24,2	24,5	25,4	25,0	24,9	25,2	24,6	25,1	3,6
42	Indre Østfold	21,4	21,6	22,1	22,3	23,7	23,9	24,2	24,3	24,3	25,0	25,2	25,3	24,6	3,3
44	Vest-Telemark	20,8	21,1	21,8	23,8	24,0	22,3	24,0	22,9	23,2	23,3	23,9	23,4	24,5	3,7
50	Ringerike/Hole	20,7	20,9	21,4	21,8	23,0	21,6	21,8	22,3	22,7	22,7	22,9	23,2	23,8	3,1
51	Midt-Gudbrandsdal	25,5	25,4	25,1	24,9	25,4	24,5	24,3	26,8	24,7	23,7	23,9	22,8	23,4	-2,1
53	Fjellregionen	20,6	20,4	19,8	21,1	21,0	20,1	20,2	22,1	22,6	21,7	22,9	23,0	22,8	2,2
54	Glåmdal	18,0	18,7	18,9	19,1	20,5	20,4	21,7	22,4	23,0	22,0	22,3	22,1	22,8	4,7
56	Øst-Telemark	21,3	21,5	20,8	21,5	21,3	20,4	20,4	20,6	20,6	22,1	22,8	22,3	22,6	1,2
63	Midt-Telemark	18,2	18,7	19,2	20,1	20,8	20,0	19,9	20,4	19,7	20,1	20,9	20,8	21,2	3,0
67	Hadeland	17,5	17,5	18,5	19,1	19,0	19,6	19,5	19,7	19,9	19,7	20,0	20,3	20,6	3,1
70	Sør Østerdal	20,1	19,4	20,5	20,8	21,7	21,6	20,8	21,9	22,5	22,2	22,9	22,1	20,3	0,2
71	Kongsberg/Numedal	20,6	20,0	18,4	19,2	19,8	21,3	21,5	22,8	22,2	21,4	21,4	21,2	20,3	-0,3
77	Halden	20,2	21,8	21,9	22,1	21,4	22,7	23,4	23,9	23,4	22,5	20,8	19,9	19,4	-0,8

Oslo har et spesielt høyt nivå på de regionale næringene, og ligger skyhøyt over alle andre regioner i landet. Variasjonen mellom regionene i nivå for de regionale næringene er mye mindre enn for basisnæringer og besøksnæringer, hvis vi ser bort fra Oslo. De fleste regionene har fått økt nivå på de regionale næringene, unntatt de som hadde høyest nivå i 2000. Det har nærmest skjedd en liten desentralisering av de regionale næringene siden 2000.

Kongsberg/Numedal, som ellers rangerer høyt på de fleste tabeller, har en lav andel arbeidsplasser i de regionale næringene, og andelen er avtakende. Drammensregionen rangerer høyest i Buskerud, og nummer 13 av alle regionene i Norge. Hallingdal og Midt-Buskerud har hatt en sterk, positiv endring, og begge har en andel av arbeidsplassen i de regionale næringene som plasserer dem godt over medianregionen. Ringerike/Hole har også hatt positiv endring, men rangeres som 50 av de 83 regionene.

1.9.3 Vekstimpulser fra de regionale næringene

Vekstimpulser måles som vekst i antall arbeidsplasser som prosentvis andel av samlet sysselsetting.

Tabell 7: Vekstimpulser fra de regionale næringene i regionene på Østlandet, rangert etter progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene. Siste kolonne viser vekstimpulsen for hele perioden mellom 2001 og 2012.

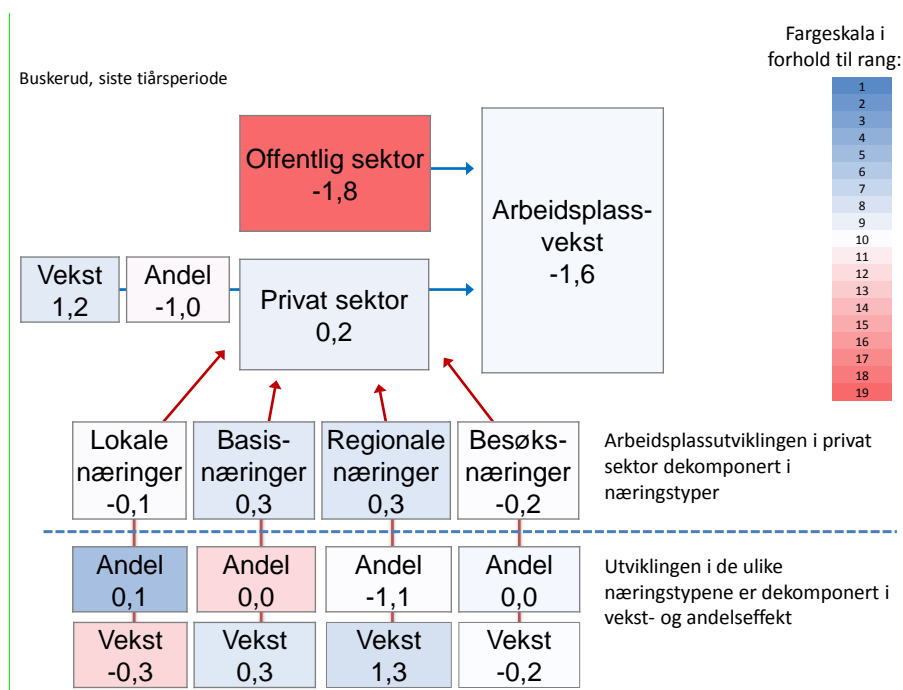
Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Hele perioden
1	Nedre Romerike	-0,5	0,9	-0,7	0,9	1,1	1,5	1,6	0,4	-0,8	1,8	1,4	1,3	1,0	9,3
7	Øvre Romerike	4,0	-1,9	-1,1	0,2	-0,9	0,6	1,6	2,9	-0,8	0,2	2,0	0,9	0,9	8,7
11	Oslo	-0,7	-4,3	-1,5	-0,1	1,6	2,8	3,0	1,4	-1,8	-0,8	1,1	1,0	0,7	2,4
12	Follo	-0,1	-0,5	0,8	0,3	0,8	1,2	1,7	1,0	-1,1	0,4	0,4	1,6	0,7	6,7
13	Drammensregionen	1,2	-0,5	-0,4	0,1	0,8	1,7	1,7	0,6	-0,6	0,6	0,6	0,9	0,7	7,1
15	Midt-Buskerud	1,2	0,0	0,3	0,3	0,5	0,8	1,8	-0,4	-0,3	0,8	0,6	1,3	0,7	7,2
27	Ringerike/Hole	0,2	0,3	0,3	1,2	-1,2	0,9	1,3	0,8	-0,4	0,3	0,5	0,7	0,4	5,0
34	Nedre Glomma	0,8	1,9	-2,0	-0,4	0,4	2,3	1,6	0,5	-1,7	0,1	0,5	0,8	0,4	5,0
35	Hallingdal	0,9	0,9	0,5	0,2	0,8	1,2	1,8	0,6	-0,8	-0,2	-0,1	0,6	0,4	6,4
37	Sandefjord/Larvik	-0,3	-0,5	0,2	0,6	0,8	1,1	2,5	1,6	-2,0	-0,1	-0,4	0,6	0,3	4,3
39	Mossregionen	1,2	-2,4	-0,8	0,3	1,0	2,2	1,1	1,6	-1,3	1,1	-0,1	-0,8	0,3	3,2
40	Akershus Vest	-0,9	0,1	-2,0	1,6	-0,4	2,6	1,1	1,1	-1,4	0,3	1,1	-0,8	0,3	2,6
41	Vest-Telemark	0,3	0,4	1,7	0,2	-1,3	2,7	-0,9	0,7	-0,2	0,3	-0,5	1,2	0,3	4,7
42	Nord-Gudbrandsdal	1,2	-1,1	0,7	0,3	0,4	-0,4	1,6	-0,2	0,1	1,1	-0,3	0,2	0,3	3,7
47	Hadeland	0,1	1,0	0,5	-0,2	0,8	0,3	0,8	0,1	-0,5	0,4	0,5	0,4	0,3	4,1
48	Midt-Telemark	0,5	0,2	0,7	0,5	-0,4	0,5	0,7	-0,3	0,0	0,8	0,1	0,5	0,3	3,8
49	Indre Østfold	0,6	0,3	0,1	1,4	0,4	1,0	0,8	0,5	0,1	0,1	0,1	-0,4	0,3	5,3
51	Fjellregionen	-0,3	-0,6	1,0	0,3	-1,1	0,6	2,6	0,3	-1,6	1,8	0,1	-0,6	0,3	2,6
52	Grenland	0,3	-0,3	0,1	0,5	0,6	2,1	1,7	0,5	-1,3	-0,1	-0,4	0,5	0,3	4,1
54	Øst-Telemark	0,2	-0,8	0,3	-0,3	-0,5	0,3	0,6	0,1	0,7	0,8	-0,5	0,3	0,2	1,2
60	Hamarregionen	0,4	1,2	-0,6	0,0	-1,0	1,5	1,9	0,9	-1,6	-0,1	0,1	0,5	0,2	3,3
61	Glåmdal	0,7	-0,1	0,0	1,4	-0,3	1,7	1,1	0,9	-1,8	0,0	-0,4	0,8	0,2	3,7
62	Gjøvikregionen	0,2	0,9	0,3	1,0	0,2	0,8	1,6	-0,3	-0,6	0,2	-0,4	0,5	0,2	4,3
64	Tønsbergregionen	0,2	0,7	-0,5	-0,2	0,0	2,4	0,9	0,5	-1,5	0,5	-0,7	0,5	0,2	3,1
66	Lillehammerregionen	0,5	0,0	0,8	0,2	0,5	1,9	1,0	0,5	-1,1	0,7	-0,6	-0,2	0,2	4,1
68	Kongsberg/Numedal	-0,5	-1,6	0,8	0,6	1,5	0,9	2,2	-0,2	-1,2	0,1	0,1	-0,7	0,1	1,9
74	Valdres	0,6	-0,3	1,3	-1,2	1,4	0,6	2,0	-0,3	0,0	0,5	-0,9	-0,8	0,0	3,0
78	Sør Østerdal	-0,6	1,1	0,1	1,1	-0,1	-0,3	1,7	1,0	-0,7	0,8	-0,9	-1,6	-0,1	1,5
81	Midt-Gudbrandsdal	0,2	-0,6	0,1	0,1	-0,9	0,4	2,8	-1,5	-1,9	0,4	-0,9	0,2	-0,2	-1,9
83	Halden	1,8	0,2	0,0	-1,0	1,5	1,6	1,0	-0,1	-1,4	-1,5	-0,6	-0,5	-0,4	0,7

Det er de sentrale regionene på Østlandet som har fått de sterkeste vekstimpulsene fra de regionale næringene de siste årene. Det er også de mest sentrale regionene som har hatt sterkeste vekstimpulser i hele perioden etter 2000, med unntak av Oslo som hadde nedgang i de første årene. Nesten alle regionene har hatt vekst i de regionale næringene, det er bare tre regioner på Østlandet som har hatt nedgang i sysselsettingen i de regionale næringene.

Med unntak av Kongsberg/Numedal plasserer de andre regionene i Buskerud seg godt over medianregionen. De har fått en sterk vekst i arbeidsplasser i de regionale næringene. Det har vært vekst i Kongsberg/Numedal også, men veksten har vært svakere enn i de fleste andre regioner.

1.9.4 Oppsummering arbeidsplassutvikling

Nå har vi gått gjennom arbeidsplassutviklingen i fylket, og sett hvordan utviklingen har vært i ulike sektorer, og ulike næringsstyper i fylket. I figuren under har vi satt utviklingen inn i en modell, der vi kan se den relative betydningen av utviklingen i de ulike sektorer og næringsstyper, samtidig som fargene angir hvordan fylket kommer ut i forhold til andre fylker.

Figur 26: Oppsummering av arbeidsplassutvikling i Buskerud, alle tallene viser endring de siste 10 årene, i prosent av samlet sysselsetting i fylket, og i forhold til landsgjennomsnittet. Avviket for hver av de fire næringsstypene er dekomponert i en veksteffekt og en andelseffekt. Veksteffekten viser hvordan næringsstypen ville ha bidratt til samlet vekst dersom næringsstypens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andelseffekten viser hvordan næringsstypen ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis.

Arbeidsplassveksten i Buskerud var ikke sterk nok til å skape en vekst i sysselsettingen i Buskerud tilsvarende arbeidsplassveksten på landsbasis. Differansen er som vi ser 1,6 prosent opp til tilsvarende tall for landet. Som vi også har oppsummert tidligere, har privat sektor bidratt positivt, men offentlig sektor trakk ned. I denne figuren har vi vist hvordan de fire næringsstypene har bidratt hver for seg. Hele tiden måler vi bidraget til sysselsettingen mot tilsvarende bidrag på landsbasis, for å få fram hvordan utviklingen i Buskerud har avvirket fra utviklingen ellers i landet.

Basisnæringene og de regionale næringene har bidratt til sterkere vekst i Buskerud, enn disse næringene har bidratt til på landsbasis. De regionale næringene utgjør en forholdsvis liten andel i Buskerud, og ettersom de regionale næringene har hatt vekst, vil det at de regionale næringene utgjør en liten andel i Buskerud gjøre at Buskerud «går glipp» av et bidrag til sysselsettingsvekst. Denne andelseffekten utgjør 1,1 prosent av sysselsettingen i Buskerud i perioden.

De lokale næringene har vokst noe mindre i Buskerud enn på landsbasis, men det er forholdsvis mye av dem, og veksten har tross alt vært positiv, om enn lavere enn på landsbasis. Det bidrar litt positivt.

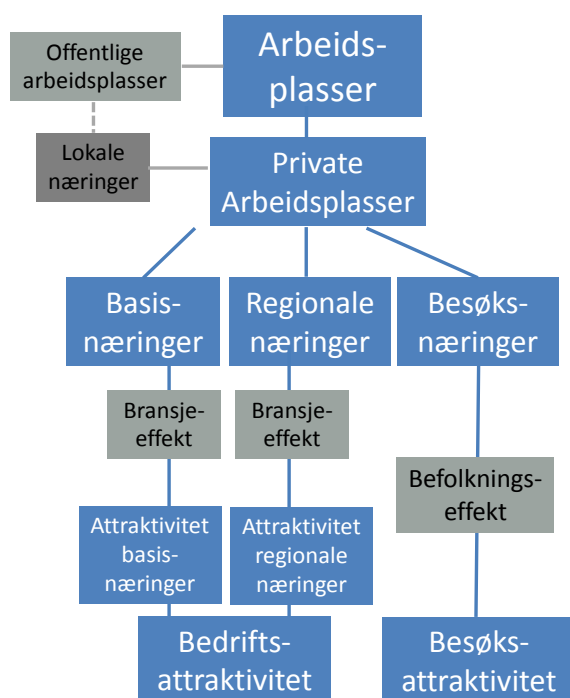
Besøksnæringene har i sum utviklet seg litt svakere i Buskerud enn ellers i landet. Det bidrar til -0,2 prosent av samlet sysselsetting.

I sum har det ikke vært dramatiske avvik mellom utviklingen av de enkelte næringsstypene i Buskerud og ellers i landet. Det kan vi se ved at fargene indikerer at Buskerud passerer seg nær middels.

2. Attraktivitet for bedrifter og besøk

Vi har så langt beskrevet næringsutviklingen gjennom å se på utviklingen i de ulike næringstypene. Vi ønsker nå å se om vi kan forklare en del av avvikene mellom veksten i de ulike næringstypene i Buskerud og veksten ellers i landet. Ulike bransjestrukturer forklarer mye av forskjellene mellom regioner når det gjelder vekst i basisnæringer og regionale næringer. Besøksnæringene blir i stor grad påvirket av egen befolkningsutvikling. Når vi kan korrigere for slike forskjeller, får vi fram bedre mål for bedrifts- og besøksattraktivitet.

I figuren under ser vi hvordan vi tenker oss en modell hvor vi identifiserer de viktigste drivkreftene for næringsutvikling, målt gjennom arbeidsplassveksten i næringslivet.

Figur 27: Modell for bedrifts- og besøksattraktivitet.

Vi har vist utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet i Buskerud, hvor vi har delt opp næringslivet i fire næringstyper. Lokale næringer er bedrifter innenfor primærhelsetjenester, barnehager, grunnskole og liknende. Dette er bedrifter som har befolkningen på stedet som kunder, og som i stor grad substituerer kommunen som tjenesteleverandør. Utviklingen i denne sektoren er derfor i stor grad et utslag av hvordan fordelingen mellom kommune og næringslivet er når det gjelder tjenesteleveranser. F.eks. har noen skoler blitt privatisert etter nedleggelsesvedtak i kommunen, og fortsetter virksomheten i privat regi. Dette er ikke en næringslivsvekst som er spesielt interessant, ettersom antall arbeidsplasser i stor grad er de samme før og etter privatisering. Derfor har vi slått utviklingen i lokale næringer sammen med kommunal sektor.

De tre næringstypene som gjenstår er dermed basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer. Utviklingen i besøksnæringene må ses i sammenheng med befolkningsutviklingen på stedet. Et steds innbyggere er i stor grad kunder også i besøksnæringene. Høy besøksattraktivitet vil gi seg utslag i at antall arbeidsplasser i besøksnæringene øker raskere enn befolkningsveksten skulle tilsi. Noen steder med høy befolkningsvekst vil

kunne se en vekst i besøksnæringene, men uten at stedet egentlig trekker til seg flere besøkende. Besøksattraktivitet blir derfor målt som økning i antall arbeidsplasser i besøksnæringene utover det som befolkningsutviklingen tilsier.

Basisnæringene er de som produserer varer og tjenester i et nasjonalt eller internasjonalt marked, og som skaper ny kjøpekraft til stedet. De fleste av bransjene som inngår her omtales som konkurranseutsatte bransjer. Utviklingen i slike bransjer må ses på i lys av bransjestrukturen. Noen steder har en høy andel av basisnæringene i bransjer som er i kraftig vekst på landsbasis, som f.eks. olje- og gassrelatert virksomhet. Da er det «normalt» med vekst i basisnæringene. Andre steder har tyngdepunktet i basisnæringene i bransjer som landbruk og prosessindustri, bransjer som har hatt kraftig nedgang i Norge de siste årene. Da er det en prestasjon å unngå nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Høy bedriftsattraktivitet vil vi anta at gir seg utslag i at veksten i disse næringene er høyere enn bransjestrukturen tilsier.

Det vi kaller regionale næringer, som omfatter bransjer som transport, engroshandel, bygg og anlegg og forretningsmessig tjenesteyting, vil i mange tilfeller utvikle seg i tråd med regionens befolknings- og næringsvekst. Veksten blir da et resultat av vekst i andre næringer og som følge av økt etterspørsel fra en økende befolkning. Men de regionale næringene er svært ujevnt fordelt mellom kommunene. De regionale næringenes utvikling i en enkeltkommune kan derfor være svært interessant, og kan kanskje påvirkes sterkt gjennom å gjøre kommunene mer attraktive for slike næringer. For et større område, som et helt fylke, er kanskje utviklingen i disse næringene mindre interessant, fordi utviklingen ses på som et resultat av vekst andre steder. Vi vil derfor også se på hvordan utviklingen i de regionale næringene har vært, justert for virkninger av bransjestrukturen.

Hensikten med å beregne effekter av bransjestrukturen på basisnæringene og de regionale næringene, samt befolkningsendringseffekten på besøksnæringene, er at vi ønsker å se på næringsutviklingen når vi har korrigert for strukturelle effekter som ikke kan påvirkes regionalt eller lokalt. Hvor god eller dårlig er utviklingen i de ulike delene av næringslivet, når vi har korrigert for disse strukturelle forholdene? Bransjestrukturen i begynnelsen av en periode er gitt, den er et forhold som ikke kan endres på kort sikt. Det er derfor den relative utviklingen i de bransjene en region faktisk har, i forhold til utviklingen i resten av landet, som er målet for om næringslivet har lyktes eller ikke. Dette blir derfor et mål for stedets bedriftsattraktivitet.

For besøksnæringene har vi korrigert for befolkningsutviklingen. Besøksnæringene på et sted har svært begrenset innflytelse på egen befolkningsutvikling. Men befolkningsutviklingen har stor betydning for veksten i besøksnæringene, ettersom stedets egen befolkning i stor grad er kunder for stedets besøksnæring. Derfor måler vi arbeidsplassutviklingen i stedets besøksnæringer i relasjon til befolkningsutviklingen. Steder der besøksnæringene vokser hurtigere enn befolkningsutviklingen skulle tilsi, øker sine markedsandeler, enten ved å trekke til seg besøkende kunder utenfra, eller at egne innbyggere i større grad bruker stedets egne besøksnæringer.

I resten av kapitlet skal vi vise hvordan vi har beregnet næringsattraktiviteten, gjennom å se på utviklingen i basisnæringene, de regionale næringene og besøksnæringene i relasjon til de strukturelle forholdene.

2.1 Bransjestrukturens betydning for basisnæringene

Vi så tidligere at bransjestrukturen har en sterk og klar påvirkning på veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet. Når vi skal analysere den regionale veksten i de ulike næringstypene, er det derfor naturlig å se på bransjestrukturens betydning. Vi så tidligere i dette kapitlet at det var stor forskjell på veksten innad i de ulike næringstypene. Innenfor basisnæringene var det eksempelvis en sterk vekst innenfor det vi kalte teknologiske tjenester, mens naturbaserte næringer hadde sterk nedgang.

I tabellen under er de tre næringstypene splittet opp ytterligere, og antall arbeidsplasser er indeksert slik at vi ser veksten fra 2000 til 2012.

Tabell 8: Antall arbeidsplasser i Norge fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000=100.

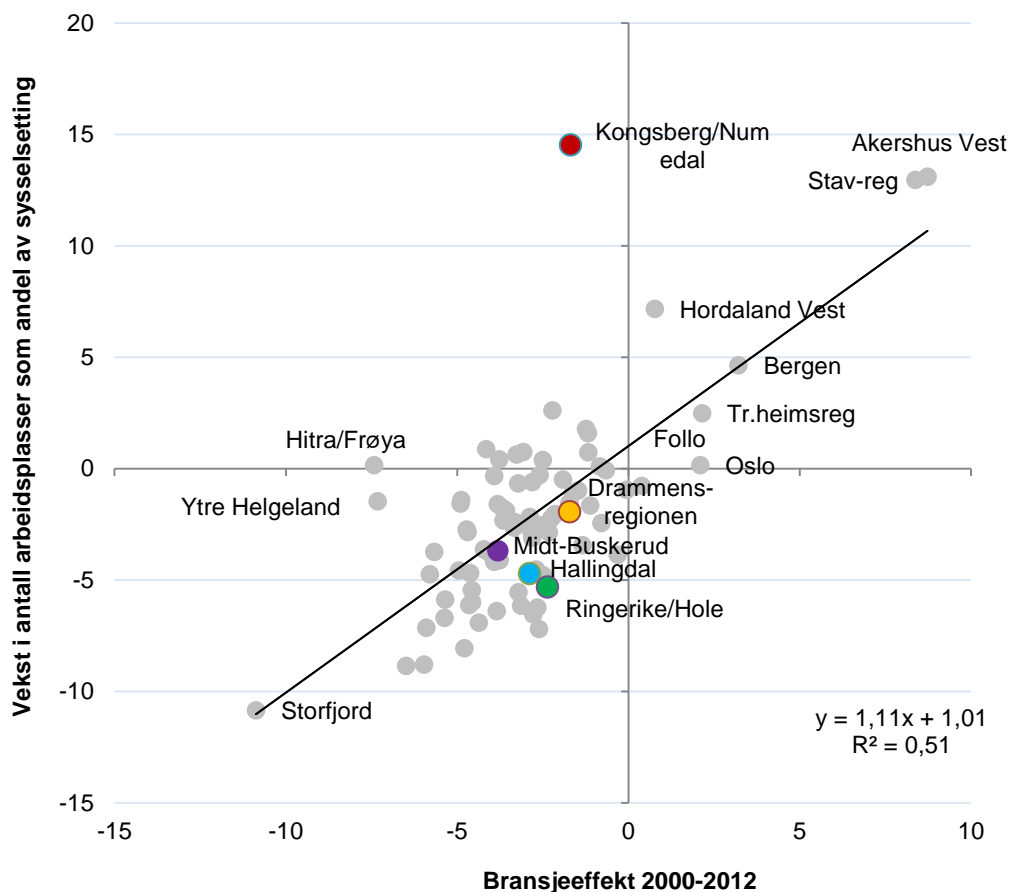
Næring	Næringstype-sub	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Industri	Anna industri	100	93,4	88,9	84,0	83,8	83,3	85,5	87,0	83,2	80,6	78,5	78,4	75,8
	Næringsmidler	100	98,9	97,2	95,7	92,4	89,5	88,5	88,9	87,9	84,6	84,4	85,7	86,3
	Olje og gass utvinning	100	102,2	103,0	103,5	103,6	107,1	117,5	120,8	128,7	131,0	137,8	147,3	157,5
	Prosessindustri	100	96,1	95,4	92,9	89,2	86,8	84,5	82,7	82,6	75,8	74,7	73,6	68,0
	Verkstedindustri	100	102,4	97,2	90,3	89,3	92,1	99,1	105,6	108,1	100,4	91,1	93,0	96,3
Natur	Fiske/havbruk	100	95,8	94,9	91,8	88,4	86,2	86,1	83,2	84,4	84,1	81,8	83,8	80,1
	Gruve	100	99,1	96,4	95,9	100,5	102,0	102,8	107,6	109,3	100,2	103,4	109,0	112,8
	Landbruk	100	92,3	89,5	93,5	86,1	89,0	91,7	87,2	87,4	85,3	79,0	75,6	74,4
Tekn. tjenester	Olje og gass	100	108,0	106,0	101,5	102,8	107,0	121,7	139,3	151,3	158,2	216,9	230,8	264,4
	Teknisk/vitenskap	100	101,4	147,1	129,9	132,2	136,6	149,1	154,4	168,5	148,9	149,1	156,6	165,0
	Telekom og IKT	100	109,0	99,7	94,7	95,6	101,2	105,7	113,8	120,0	120,7	124,0	126,5	132,1

Tjenester til olje- og gassektoren har økt med hele 164,4 prosent fra 2000 til 2012. Teknologiske og vitenskapelige tjenester og olje- og gassutvinning har også hatt sterk vekst. Telekommunikasjoner og IKT, samt gruvedrift er andre subtyper av basisnæringene som har hatt vekst.

De andre subtypene har hatt nedgang. Størst nedgang har det vært i prosessindustri, landbruk, anna industri (bl.a. møbel) og fiske/havbruk.

Regionene har svært ulik fordeling av sine basisnæringer, og det forklarer ganske mye av forskjellene i vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Det er klart at en region som har hatt mye av sine basisnæringer i landbruk, fiske eller prosessindustri har hatt vanskeligheter med å oppnå vekst i denne perioden. Regioner med store andeler av basisnæringene innenfor olje- og gass eller teknologiske tjenester vil på sin side nesten ikke kunne ha unngått vekst.

I figuren under har vi satt veksten i basisnæringene opp mot effekten av bransjestrukturen. Bransjeeffekten har blitt målt hvert år i perioden, og det er den akkumulerte effekten for hele perioden som er blitt anvendt på den horisontale akse. Veksten i basisnæringene er målt som veksten i antall arbeidsplasser i basisnæringene i perioden som prosentvis andel av samlet sysselsetting i regionene i 2000. Bransjeeffekten er den delen av veksten som kan forklares av bransjestrukturen. Det er den teoretiske veksten stedet vi analyserer ville hatt, dersom veksten hadde vært lik som på landsbasis. På engelsk refereres ofte bransjeeffekten til som *Industry mix effect*^{iv}.

Figur 28: Vekst i basisnæringene, som andel av samlet sysselsetting, og bransjeeffekten for perioden 2000-2012.

I figuren over ser vi at det er en sterk korrelasjon mellom veksten i basisnæringene og bransjeeffekten. Kongsberg/Numedal skiller seg sterkt ut gjennom at de har hatt den sterkeste veksten i basisnæringene, til tross for at bransjeeffekten ikke er spesielt positiv. Kongsberg/Numedal har mye av sine basisnæringer innenfor verkstedindustri. Veksten i basisnæringene i Kongsberg/Numedal fra 2000 til 2012 tilsvarte nesten 15 prosent av samlet sysselsetting i regionen. Stavangerregionen og Akershus Vest har hatt den klart mest gunstige bransjestrukturen, og de har også hatt en kraftig vekst i sine basisnæringer. Hordaland Vest, Bergen, Trondheimsregionen, Oslo og Follo er andre regioner med gunstig bransjestruktur.

De andre regionene i Buskerud har alle en bransjestruktur som tilsier at arbeidsplassveksten blir lavere enn arbeidsplassveksten i basisnæringene på landsbasis, men alle regionene har samtidig en arbeidsplassvekst som er dårligere enn bransjestrukturen tilsier, som vi ser ved at de ligger under forventningslinjen.

Buskerud har dermed en region, Kongsberg/Numedal som har den sterkeste veksten i basisnæringene av alle regionene i landet uten å ha en gunstig bransjestruktur, og fire regioner som har en svakere utvikling en bransjestrukturen tilsier. Ringerike/Hole er blant regionene med størst avvik mellom forventet utvikling ut fra bransjestruktur og faktiske utvikling. Det har nok blant annet sammenheng med nedleggelsen av papirproduksjonen i Ringerike.

2.1.1 Bransjejustert vekst i basisnæringene

I tabellen under ser vi hvordan regionene på Østlandet kommer ut når det gjelder *bransjejustert* vekst i basisnæringene. Arbeidsplassveksten er altså dekomponert i bransjeeffekten, som vi viste til på forrige side, og den bransjejusterte veksten. Bransjeeffekten viser hvordan veksten i fylket ville vært dersom veksten hadde vært lik som på landsbasis. Den bransjejusterte veksten viser hvilken del av veksten som kan forklares av lokale forhold, etter at vi har justert for bransjeeffekten. I et regionalt perspektiv er en ofte opptatt av den bransjejusterte veksten.

Tabell 9: Bransjejustert vekst i basisnæringene på Østlandet fra 2001 til 2012. Kolonnen til venstre viser rangeringen blant de 83 regionene i Norge med hensyn til progressivt gjennomsnitt for den siste tiårsperioden.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Hele perioden
1	Kongsberg/Numedal	-0,6	1,8	0,2	-0,8	0,1	1,9	1,0	2,9	1,6	3,3	3,0	0,7	1,8	16,2
11	Midt-Telemark	-1,1	0,4	0,2	0,4	0,7	0,4	-0,6	0,7	-0,9	-0,1	0,8	1,3	0,3	2,3
17	Halden	-0,3	0,8	0,2	-1,2	-0,5	0,4	0,4	-1,1	0,6	0,2	0,3	0,9	0,2	0,7
21	Tønsbergregionen	0,2	-0,6	-0,4	0,4	-0,4	0,1	0,5	0,0	0,0	0,3	0,1	0,2	0,1	0,5
22	Vest-Telemark	-0,7	0,6	1,2	0,2	0,4	1,0	-0,6	0,5	-0,3	-0,2	0,3	0,1	0,1	2,6
32	Midt-Gudbrandsdal	1,7	0,2	1,5	0,0	-0,5	0,2	0,0	0,7	-0,4	0,3	-0,2	0,0	0,0	3,5
33	Oslo (Region)	-1,2	-0,1	-1,2	0,1	0,0	0,2	-0,2	0,0	-0,3	0,0	0,3	0,2	0,0	-1,9
34	Drammensregionen	-0,4	-0,2	0,2	0,5	-0,4	-0,5	0,2	-0,1	0,0	0,3	0,3	-0,1	0,0	-0,2
40	Hadeland	-0,3	-0,4	0,2	0,0	0,0	-0,1	0,4	-0,1	-0,7	0,4	-0,1	0,1	0,0	-0,5
41	Midt-Buskerud	-0,4	0,1	-0,3	0,7	0,5	-0,4	0,3	-0,2	-0,2	0,3	-0,3	0,0	0,0	0,1
47	Hamarregionen	0,3	0,2	0,2	-0,1	-0,4	0,0	-0,4	-0,5	0,0	0,0	-0,1	0,5	0,0	-0,3
50	Sandefjord/Larvik	0,4	-0,4	-0,1	0,9	0,1	0,2	-0,4	-0,5	-0,2	0,2	-0,1	0,1	0,0	0,1
52	Nedre Romerike	-0,6	-0,3	0,1	-0,3	0,0	-0,2	-0,1	0,1	-0,2	0,1	-0,3	0,0	-0,1	-1,7
54	Indre Østfold	0,5	0,3	0,3	0,3	0,0	-0,3	0,1	0,3	-0,4	0,1	0,0	-0,5	-0,1	0,8
57	Øvre Romerike	-0,2	0,1	0,5	0,0	2,0	-0,3	-0,5	-0,2	-0,2	-0,4	-0,3	0,1	-0,1	0,5
60	Follo	-0,2	-0,1	0,5	0,0	-0,4	-0,3	0,0	-0,1	0,1	-0,3	-0,1	-0,2	-0,1	-1,2
61	Fjellregionen	0,3	1,2	-1,3	1,2	-0,2	0,1	-0,3	0,0	0,3	-0,1	-0,1	-0,7	-0,1	0,4
62	Akershus Vest	2,8	1,3	2,1	-0,7	-0,3	-0,8	0,3	0,3	-0,1	0,5	-0,4	-0,7	-0,1	4,4
65	Lillehammerregionen	0,3	0,6	0,2	-0,3	0,3	-0,8	-0,1	-0,3	-0,1	0,1	-0,4	0,0	-0,1	-0,5
66	Glåmdal	-0,1	-0,6	-0,1	-0,3	0,0	-0,4	-0,5	0,2	-0,6	-0,6	0,1	0,3	-0,2	-2,6
68	Sør Østerdal	0,3	-0,7	-0,2	0,1	-0,7	0,0	-0,5	0,3	0,0	-0,1	-0,7	0,0	-0,2	-2,3
69	Valdres	1,1	1,3	-0,2	-0,2	-0,6	0,3	-0,3	-0,4	0,1	-0,4	0,2	-0,5	-0,2	0,3
70	Gjøvikregionen	-0,6	0,8	-0,6	-0,6	-0,9	0,1	0,1	-1,0	-0,2	0,5	0,1	-0,6	-0,2	-3,0
71	Nedre Glomma	-0,5	-0,5	-0,1	-0,4	-0,9	-0,2	-0,1	-0,6	-0,3	0,1	0,0	-0,3	-0,2	-3,8
75	Hallingdal	-0,1	0,2	-0,2	0,8	0,3	-0,2	-0,5	-0,7	-0,2	0,0	-0,2	-0,7	-0,3	-1,8
78	Ringerike/Hole	-0,6	-1,1	-0,2	0,1	1,0	0,7	0,0	-0,5	-0,3	-0,1	-0,1	-1,7	-0,3	-2,9
79	Grenland	-0,3	-0,7	-1,2	0,1	0,0	-0,7	-0,8	0,4	0,0	-0,1	-0,3	-0,8	-0,3	-4,6
81	Mossregionen	-0,2	0,1	0,6	0,2	-0,1	-0,5	0,2	-0,7	-1,1	0,3	-0,2	-0,7	-0,3	-2,3
82	Øst-Telemark	-0,9	0,6	-0,3	-1,0	0,7	0,0	-1,1	-0,4	0,1	-0,6	-1,0	0,2	-0,3	-3,6
83	Nord-Gudbrandsdal	0,4	1,4	0,1	0,2	-1,0	-0,2	-0,8	0,0	0,4	-0,3	-0,7	-0,6	-0,4	-1,3

Kongsberg/Numedal er også på topp etter bransjejustering.

Drammensregionen er rangert som 34 av de norske regionene, og ligger godt over medianregionen i bransjejustert vekst i basisnæringene. Midt-Buskerud rangeres som nummer 41, dvs. så godt som middels av norske regioner.

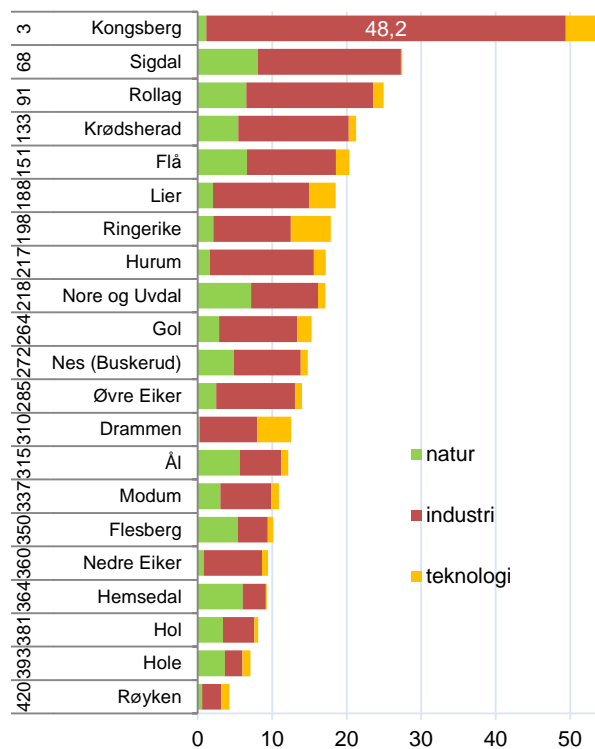
Hallingdal og Ringerike/Hole er blant regionene med størst nedgang i basisnæringene etter at man har korrigert for bransjestrukturen.

2.1.2 Basisnæringer i kommunene

Kongsberg skiller seg klart ut som kommunen med høyest andel av sysselsettingen i basisnæringene. Hele 48,2 prosent av Kongsbergs sysselsetting er i industrien, mens basisnæringene totalt utgjør mer enn halvparten av alle arbeidsplassene.

Sigdal, Rollag, Krødsherad og Flå har over 20 prosent av sysselsettingen i basisnæringene. Industrinæringene er dominerende.

For de andre kommunene i Buskerud utgjør basisnæringene mindre enn 20 prosent av sysselsettingen. Industrien er størst i nesten alle kommunene. I Hemsedal, Flesberg, Ål og Hole er de naturbaserte næringene større enn de industribaserte næringene.

Figur 29: Nivå på basisnæringene i kommunene i Buskerud i 2012. Antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av sysselsettingen. Rangering blant landets 428 kommuner til venstre for kommunenavnet.

Tabell 10 viser den relative veksten (vekstimpulsene) i basisnæringene i kommunene i Buskerud fra 2000 til 2012. Vekstimpulsene er fratrukket vekstimpulsen nasjonalt i samme periode. Disse normaliserte vekstimpulsene er dekomponert i bransjeeffekt og bransjejustert vekst.

Kongsberg har hatt en vekst i basisnæringene som er 18,2 prosentpoeng høyere enn veksten nasjonalt. Bransjeeffekten er negativ, så teoretisk sett skulle Kongsberg ha hatt nedgang i basisnæringene, dersom veksten i Kongsberg hadde vært lik veksten nasjonalt, gitt bransjestrukturen. Men veksten har vært høy. Den bransjejusterte veksten nest høyest i landet.

Flå og Sigdal har også hatt en god bransjejustert vekst i basisnæringene. Kommuner som Sigdal, Krødsherad og Hurum har hatt relativ vekst, til tross for en betydelig negativ bransjeeffekt. Den bransjejusterte veksten har kompensert for dette.

Kommuner som Nes og Gol har hatt en negativ bransjejustert vekst i basisnæringene. Bransjeeffekten er også negativ, så samlet sett har den relative veksten vært lav.

Alle kommunene i Buskerud har en negativ bransjeeffekt. Ingen av kommunene har en bransjestruktur som tilsier vekst i basisnæringene.

Tabell 10: Kommunene i Buskerud, relativ vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst i basisnæringene i perioden 2000-2012. Alt er målt som prosentvis andel av samlet sysselsetting i kommunene. Rangering blant landets kommuner mht. bransjejustert vekst til venstre.

Rang	Kommune	Normalisert	Bransjeeffekt	Bransjejustert
2	Kongsberg	18,2	-1,0	19,2
17	Flå	7,3	-1,5	8,8
25	Sigdal	3,2	-3,9	7,1
58	Krødsherad	1,5	-3,0	4,5
73	Hurum	0,0	-3,9	3,9
103	Øvre Eiker	1,2	-1,8	3,0
116	Nedre Eiker	1,3	-1,0	2,3
132	Nore og Uvdal	-0,6	-2,6	2,0
155	Hole	1,1	-0,6	1,6
182	Lier	-1,2	-2,1	0,9
190	Flesberg	-1,0	-1,8	0,8
198	Ål	-1,4	-1,9	0,6
218	Rollag	-1,8	-1,8	0,0
231	Hemsedal	-2,5	-2,2	-0,3
253	Røyken	-1,4	-0,7	-0,7
256	Ringerike	-4,5	-3,7	-0,8
299	Drammen	-2,6	-0,9	-1,7
324	Modum	-4,3	-2,0	-2,3
342	Hol	-4,3	-1,5	-2,8
363	Nes (Buskerud)	-6,3	-2,3	-4,0
375	Gol	-6,6	-2,0	-4,6

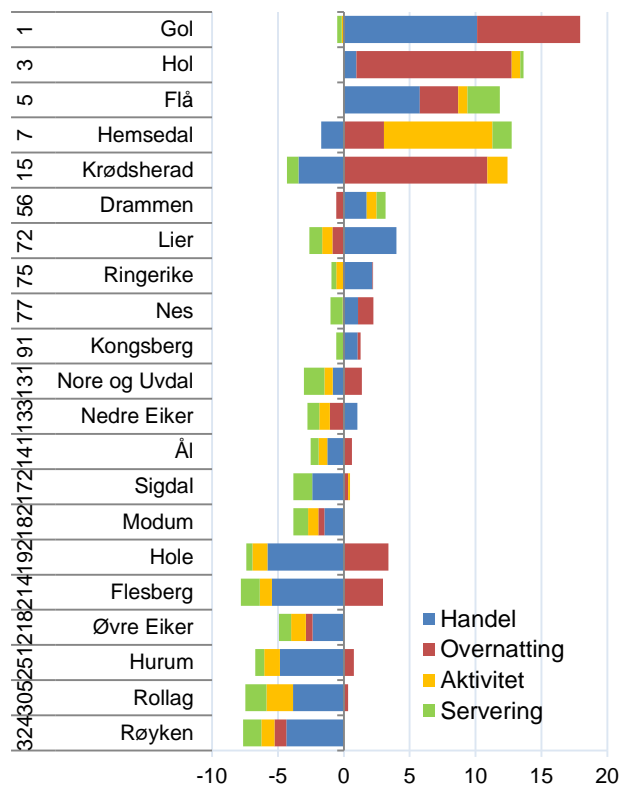
2.1.3 Besøksattraktivitet i kommunene

I figur 30 ser vi at Hol og Flå har overskudd på alle typer besøksnæringer, men at Gol har høyest overskudd samlet i besøksnæringene.

Hol og Krødsherad skiller seg ut med stort overskudd i overnattingsbransjen. Gol, som til tross for noe besøksunderskudd i serveringsbransjen toppe listen i besøksoverskudd, er spesielt stor på handel. Vi så i tabellen over at Gol har hatt befolkningsvekst i samme periode, og dette kan ha kommet handelsnæringen til gode.

De større kommunene i Buskerud, som Drammen, Lier, Ringerike og Kongsberg, har et generelt lavt besøksoverskudd.

Størst underskudd i besøksnæringene er det i Rollag og Røyken.

Figur 30: Overskudd av de ulike besøksnæringene som prosent av samlet sysselsetting i 2012.

I tabell 11 ser vi hvordan hvilke vekstimpulser, det vi si hvor stor økning i arbeidsplasser det har vært i besøksnæringene som prosent av samlet sysselsetting. Vi har også dekomponert denne veksten i en del som skyldes befolkningsvekst og en del som kan tilskrives bedring av besøksoverskuddet, som også er en indikator for besøksattraktivitet i perioden.

Kommuner som Flå og Krødsherad har fått kraftige vekstimpulser som følge av vekst i sitt besøksoverskudd, til tross for befolkningsnedgang som har bidratt negativt. Flå har den høyeste befolkningskorrigerede vekstimpulsen fra besøksnæringene av alle kommunene i landet.

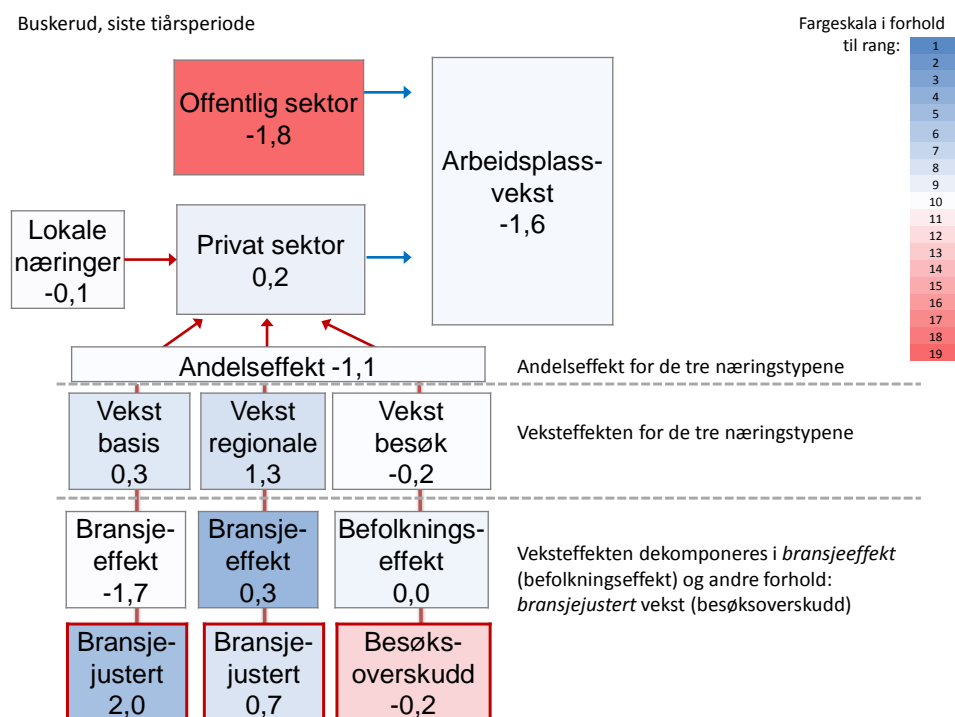
Flere av de store besøkskommunene, som Hol og Hemsedal har hatt ganske stor tilbakegang, og fått redusert sine besøksoverskudd ganske mye.

Tabell 11: Samlet vekstimpuls i besøksnæringene i den siste tiårsperioden, dekomponert i befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd. Til venstre angis rangering mht. nivå blant de 428 kommunene.

Rang	Kommune	Vekstimpuls	Befolknings-effekt	Endring besøks-overskudd
1	Flå	11,4	-2,0	13,4
5	Krødsherad	4,1	-2,1	6,2
63	Sigdal	1,6	-0,8	2,4
70	Hurum	2,7	0,5	2,3
76	Nedre Eiker	2,8	0,6	2,2
96	Lier	2,0	0,3	1,7
204	Nore og Uvdal	-2,3	-2,6	0,3
250	Flesberg	-0,5	-0,3	-0,2
263	Drammen	0,1	0,4	-0,3
272	Ringerike	-1,5	-1,0	-0,4
278	Modum	-1,0	-0,5	-0,5
281	Rollag	-2,3	-1,8	-0,5
283	Øvre Eiker	0,7	1,3	-0,6
317	Kongsberg	-1,0	0,1	-1,1
345	Hemsedal	-2,2	-0,8	-1,4
377	Ål	-3,4	-1,5	-1,9
378	Røyken	-0,2	1,7	-1,9
399	Hole	-0,2	2,2	-2,4
411	Gol	-6,6	-3,3	-3,3
419	Nes (Buskerud)	-6,0	-2,2	-3,8
427	Hol	-8,9	-3,9	-4,9

2.1.4 Oppsummering bedrifts og besøksattraktivitet

I figuren under er analysen av arbeidsplassutviklingen i Buskerud illustrert.

Figur 31: Arbeidsplassutvikling i Buskerud beregnet de ti siste årene, som prosent av sysselsetting, og dekomponert. Alle tallene er relative til landsgjennomsnittet i samme periode. Avviket for privat sektor er dekomponert i en veksteffekt og en samlet andelseffekt for de tre næringstypene. Veksteffekten viser hvordan næringstypen ville ha bidratt til samlet vekst dersom næringstypens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andelseffekten viser hvordan næringstypene ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis. Veksteffektene er dekomponert i bransjeeffekt og bransjejustert vekst.

Svak utvikling av offentlige arbeidsplasser er den faktoren hvor Buskerud skiller seg negativt ut. Den svake utviklingen i offentlig sektor har bidratt negativt tilsvarende 1,8 prosent av samlet sysselsetting i Buskerud. Eller sagt på en annen måte: Dersom Buskerud hadde fått samme arbeidsplassvekst som Norge i offentlig sektor, ville det vært 2 221 flere arbeidsplasser i offentlig sektor i Buskerud på slutten av 2012.

Utviklingen i privat sektor har bidratt til større sysselsettingsvekst i Buskerud enn ellers i landet. Når vi splitter næringsutviklingen i de fire næringstypene, ser vi at de regionale næringene og basisnæringene har bidratt til vekst over landsgjennomsnittet, mens besøksnæringer og lokale næringer har hatt bidratt noe mindre.

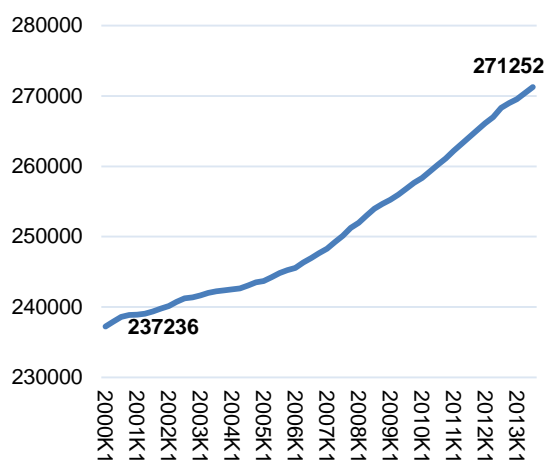
Utviklingen i basisnæringene har vært bedre enn landsgjennomsnittet til tross for at bransjestrukturen ikke var spesielt heldig. Utviklingen i basisnæringene i Buskerud har dermed vært overraskende sterk. De regionale næringene har også utviklet seg sterkere enn bransjestrukturen tilsier, men bransjestrukturen i de regionale næringene var positiv. Den relativt svake utviklingen i besøksnæringene kan ikke forklares av befolkningsendringer. Det antyder at besøksnæringene i Buskerud har tapt konkurransekraft de siste ti årene. Buskerud har dermed vært attraktive for bedrifter, men litt under middels attraktive for besøk de siste ti årene.

3. Befolkning

Befolkningsutviklingen er kanskje den viktigste indikatoren for regional utvikling, og også den indikatoren som det knytter seg størst interesse til. Mange fylker, regioner og kommuner har befolkningsvekst som overordnet mål i sine regionale planer og strategier. Dette er ikke bare fordi vekst er et mål i seg selv, men også fordi befolkningsveksten, og spesielt flyttebalansen, er en indikator for at stedet utvikler seg positivt. Det er også lettere å endre et sted i retning av høyere kvalitet når det er vekst. Vekst gir høyere inntekter til offentlig sektor og større muligheter til å forbedre samfunnet.

3.1 Befolkningsutvikling i Buskerud

Befolkningen i Buskerud har vokst jevnt og sterkt siden 2000. I likhet med resten av landet, økte veksten fra 2007, da det ble en økning i arbeidsinnvandring til Norge. Buskerud hadde ved siste opptelling, ved slutten av 3. kvartal i 2013, 271 252 innbyggere.

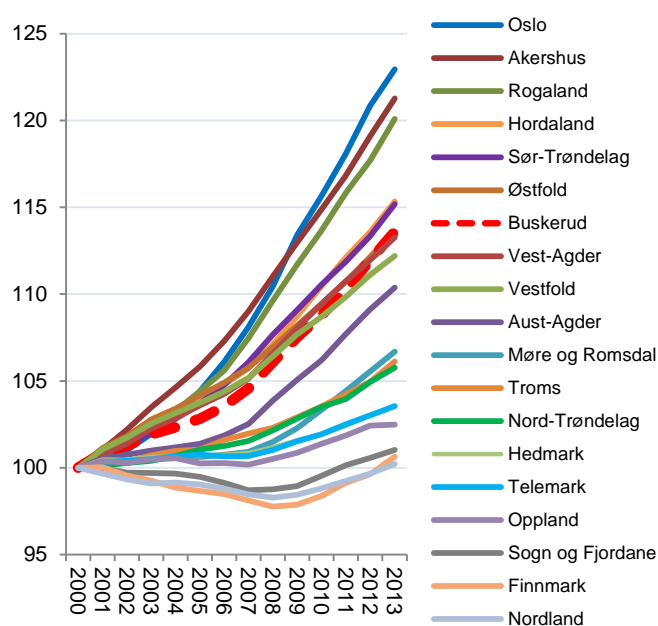

Figur 32: Befolkningsutviklingen i Buskerud fra 2000 til 2013.

I figur 33 ser vi hvordan befolkningsutviklingen i Buskerud har utviklet seg sammenliknet med de andre fylkene.

Oslo, Akershus og Rogaland har hatt langt høyere befolkningsvekst enn de andre fylkene.

Buskerud har den sjetteste høyeste veksten, og har en befolkningsutvikling ganske lik fylker som Sør-Trøndelag, Østfold, Vest-Agder og Vestfold.

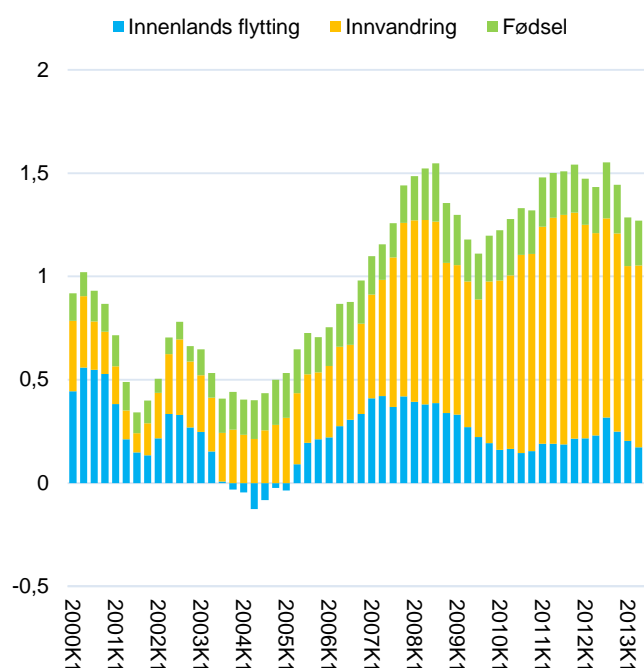
Figur 33: Den indekserte befolkningsutviklingen til alle fylkene i Norge. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

3.2 Befolkningsutvikling dekomponert

Når vi ser på komponentene i befolkningsveksten, slik den er vist i figur 34, ser vi at det er innvandringen som har gitt det største bidraget til befolkningsveksten i Buskerud. Innvandringen økte ganske sterkt fram til 2008, og har deretter holdt seg høy.

Buskerud får også et bidrag til befolkningsveksten fra fødselsbalansen.

Buskerud har i tillegg hatt netto innflytting fra andre norske fylker i de fleste periodene. Bare i noen kvartaler rundt 2004 hadde fylket netto utflytting til resten av Norge. De siste kvartalene viser imidlertid en stadig lavere netto innflytting. Det er en utvikling som har skjedd i 2013. Sannsynligvis er det et signal om at arbeidsplassveksten i fylket har vært negativ i forhold til resten av landet, men det får vi ikke svar på før et stykke ut i 2014, når sikre tall for arbeidsplassutviklingen foreligger.

Figur 34: Kvartalsvis befolkningsutvikling fra 2000 til 2013 i Buskerud, dekomponert i innenlandsk flytting, innvandring og fødselsoverskudd.

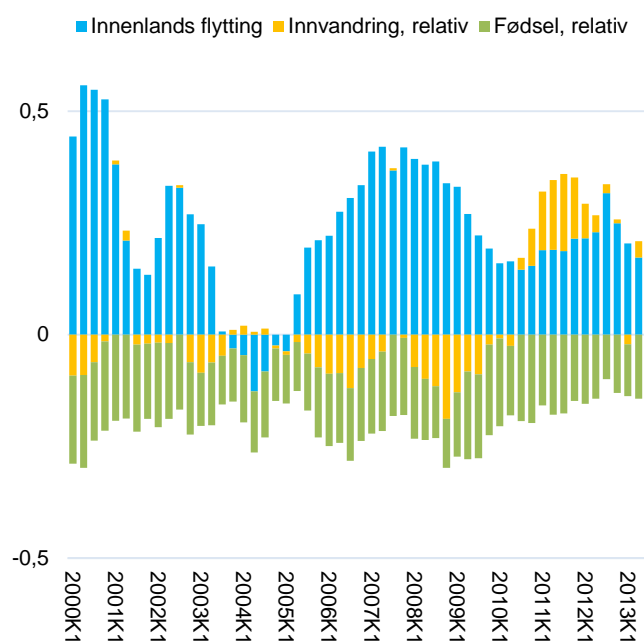
3.3 Befolkningsutvikling, relativ

I figur 35 har vi gjort den samme dekomponeringen, men nå er tallene i figur 34 fratrukket tilsvarende tall for landet som helhet. Dermed får vi fram hvordan de enkelte komponentene bidrar til avvik mellom utviklingen i Buskerud og i resten av landet.

Nå ser vi at fødselsoverskuddet i Buskerud er lavere enn i resten av landet, og at det bidrar til at befolkningsutviklingen også blir lavere i Buskerud enn i resten av landet.

Innvandringen til Buskerud har vært vekselvis over og under landsgjennomsnittet.

Det er nettoinnflyttingen fra andre fylker som har bidratt til at Buskerud har hatt høyere vekst enn landsgjennomsnittet. Ettersom denne innflyttingen avtar, øker befolkningen i Buskerud langsommere enn i resten av landet, som vi ser av den siste kolonnen som viser 12-måndersveksten i 3. kvartal 2013.

Figur 35: Kvartalsvis befolkningsutvikling fra 2000 til 2013 i Buskerud, dekomponert i innenlandsk flytting, innvandring og fødselsoverskudd, fratrukket tilsvarende tall på landsbasis.

3.4 Befolkningsutvikling i regionene

Drammensregionen har økt folketallet med 17,7 prosent siden 2000, og har dermed hatt en langt sterkere befolkningsvekst enn Norge. Den raske befolkningsveksten i Drammen trekker befolkningsveksten i hele Buskerud over landsgjennomsnittet.

Kongsberg/Numedal har hatt en befolkningsvekst litt under landet ellers, men er vokst i takt med resten av landet siden 2006.

Ringerike/Hole har hatt en vekst i folketallet på 9,0 prosent siden 2000.

Midt-Buskerud hadde ikke befolkningsvekst fra 2000 til 2007, men har hatt en vekst på fem prosent etter det.

I Hallingdal sank folketallet fra 2000 til 2004, men også Hallingdal har fått vekst de siste tre årene, slik at folketallet i 2013 er litt høyere enn i 2000.

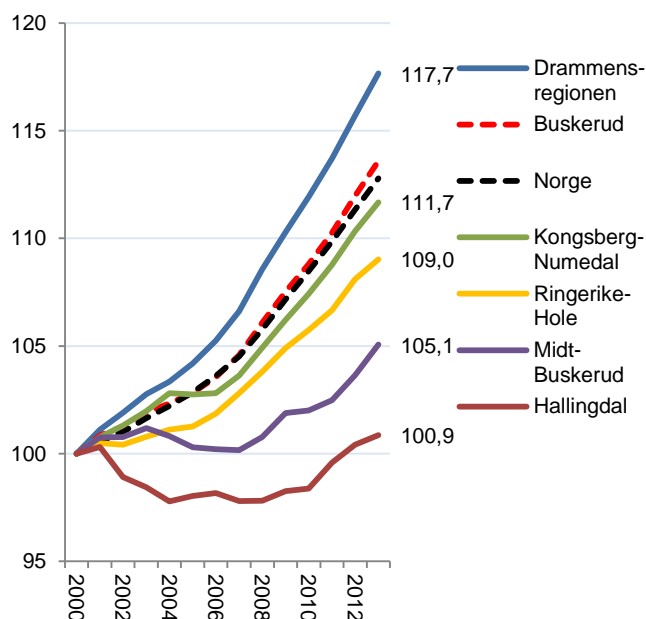
3.5 Befolkningsutvikling i kommunene

Hole, Røyken og Hemsedal har hatt sterkst befolkningsvekst de siste fem årene. I Hemsedal er det innvandringen som driver veksten.

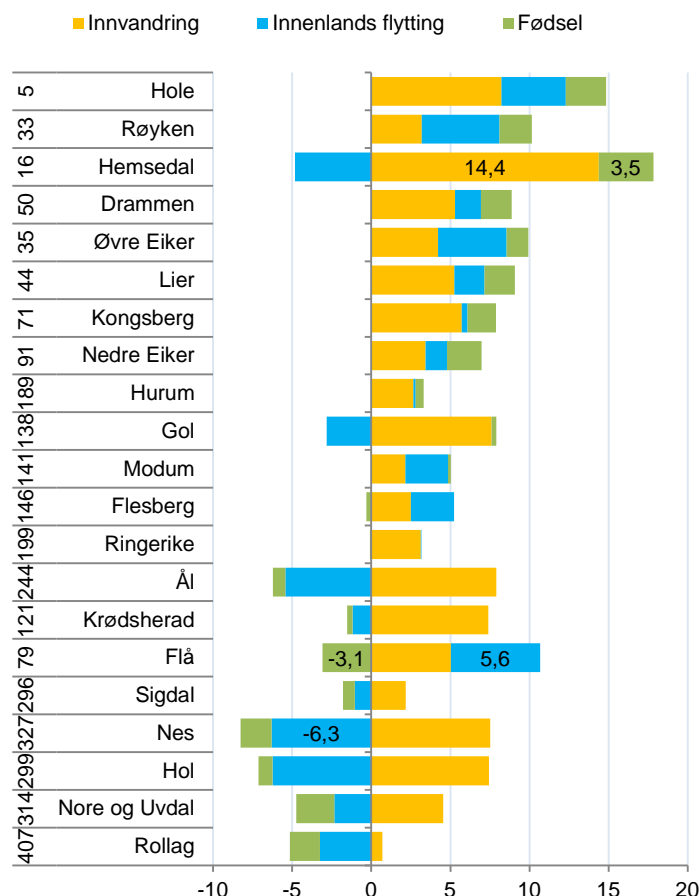
Alle kommunene i Buskerud har hatt netto innvandring, men i varierende grad. I Hemsedal har nettoinnvandringen tilsvart 14,4 prosent av befolkningen, mens i Rollag har nettoinnvandringen bare bidratt med 0,7 prosent.

Den innenlandske nettoflyttingen varierer fra Flå, som har hatt en nettoinnflytting på 5,6 prosent fra andre kommuner til Nes, som har hatt en netto utflytting på 6,3 prosent av folketallet til andre kommuner i Norge.

Fødselsbalansen varierer også mellom kommunene. I Flå har det vært et fødselsunderskudd på 3,1 prosent, mens det har vært et fødselsoverskudd på 3,5 prosent i Hemsedal.

Figur 36: Indeksert befolkningsutvikling i regionene i Buskerud, Buskerud fylke og Norge fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

Figur 37: Befolkningsutviklingen i kommunene, dekomponert i innvandring, innenlands flytting og fødselsoverskudd i perioden 2008-2012. Rangering blant landets kommuner ved siden av kommunenavn.

3.6 Relativ flytting

Relativ flytting er nettoflyttingen til et sted inklusive innvandring, fratrukket Norges nettoflytting. Med dette målet får vi et mål for nettoflyttingen til steder som betyr det samme over en lengre tidsperiode, selv om nettoinnvandringen til Norge varierer fra år til år. Den relative nettoflyttingen er dermed et mål som vi kan bruke for å sammenlikne regioner med hverandre, og over et lengre tidsrom.

Tabell 12: Relativ nettoflytting i regionene på Østlandet, 2000-2012, rangert etter progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene. Siste kolonne viser trenden i den siste tiårsperioden.

Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Trend
Øvre Romerike	2,3	2,5	1,7	1,4	1,1	0,8	1,0	1,2	1,0	0,9	1,0	1,1	0,6	1,0	-0,04
Nedre Romerike	0,3	0,4	0,2	0,2	0,3	0,7	1,0	0,9	0,2	0,5	0,4	0,3	0,5	0,5	-0,01
Drammensregionen	0,6	0,3	0,2	0,0	0,2	0,3	0,5	0,7	0,3	0,3	0,4	0,5	0,4	0,4	0,03
Mossregionen	1,2	0,4	0,1	0,0	0,2	0,3	0,4	0,5	0,5	0,3	-0,1	0,5	0,3	0,3	0,02
Oslo	-0,5	0,2	0,1	0,0	0,4	0,4	0,6	0,4	0,8	0,2	0,2	0,4	-0,1	0,3	-0,02
Follo	0,3	0,2	0,2	0,0	0,1	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,1	0,6	0,2	0,3	0,02
Halden	1,2	0,1	0,5	-0,2	0,1	0,2	-0,1	0,0	0,0	0,4	0,7	0,3	0,2	0,2	0,05
Akershus Vest	-0,7	-0,4	0,0	-0,1	0,1	0,3	0,0	-0,1	0,1	0,1	0,0	0,4	0,5	0,2	0,04
Nedre Glomma	0,6	0,6	0,7	0,6	0,5	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,3	0,1	0,2	0,2	-0,03
Tønsbergregionen	0,6	0,5	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3	0,4	0,3	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	-0,03
Indre Østfold	1,0	0,2	0,6	0,3	0,4	0,4	-0,1	0,2	-0,1	0,0	-0,1	0,1	0,4	0,1	-0,02
Ringerike/Hole	0,4	-0,1	0,3	0,1	-0,2	0,3	0,4	0,2	0,1	-0,1	-0,2	0,3	-0,1	0,1	-0,01
Kongsberg/Numedal	0,4	0,3	0,2	0,4	-0,5	-0,4	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,04
Hamarregionen	0,5	0,0	0,3	0,0	0,2	0,2	0,0	-0,4	-0,1	-0,3	0,1	0,1	-0,1	-0,1	-0,02
Sandefjord/Larvik	0,7	0,3	0,5	0,2	0,2	-0,1	-0,1	0,0	-0,2	0,0	-0,1	-0,2	-0,2	-0,1	-0,04
Midt-Buskerud	0,8	0,1	0,4	-0,3	-0,7	-0,3	-0,5	-0,1	0,1	-0,7	-0,4	0,1	0,5	-0,1	0,07
Lillehammerregionen	0,2	-0,4	0,0	0,0	-0,4	0,3	-0,1	0,0	-0,3	0,3	-0,1	-0,5	-0,7	-0,2	-0,05
Gjøvikregionen	0,2	0,0	0,1	0,0	-0,3	-0,3	-0,5	-0,2	-0,3	-0,3	-0,2	-0,1	-0,5	-0,3	-0,01
Hadeland	1,2	0,6	0,0	-0,1	-0,3	-0,3	-0,6	-0,2	-0,9	0,0	-0,3	0,2	-0,5	-0,3	0,00
Sør Østerdal	0,2	0,6	0,0	0,0	-0,2	-0,1	-0,3	-0,2	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,3	-0,03
Hallingdal	0,3	-1,5	-0,9	-0,7	0,1	-0,4	-0,9	-0,8	-0,3	-0,5	0,4	-0,1	-0,4	-0,3	0,04
Midt-Telemark	0,7	0,3	-0,3	-0,5	-0,2	0,0	-0,4	-0,1	-0,7	-0,5	-0,1	-0,4	-0,3	-0,3	-0,01
Grenland	0,2	-0,1	0,0	0,0	-0,2	-0,3	-0,3	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,5	-0,4	-0,3	-0,03
Glåmdal	0,3	0,1	0,0	0,0	-0,2	-0,4	-0,3	-0,2	-0,4	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5	-0,4	-0,03
Øst-Telemark	-0,2	-0,1	-0,7	-0,1	-0,1	-0,9	-1,3	-0,7	-0,7	-0,3	-0,5	-0,6	-0,4	-0,6	-0,01
Midt-Gudbrandsdal	-0,2	-0,7	-0,4	-0,2	-0,6	-0,9	-0,9	-0,7	-0,5	-0,5	0,0	-0,8	-1,3	-0,7	-0,03
Valdres	0,1	-0,3	0,0	-0,4	-0,8	-0,4	-0,9	-0,7	-0,6	-0,6	-1,1	-0,4	-0,9	-0,7	-0,02
Fjellregionen	0,2	-1,1	-0,3	-0,4	-0,8	-0,7	-0,7	-1,0	-1,1	-0,1	-0,7	-0,6	-0,9	-0,7	0,00
Vest-Telemark	0,0	0,1	-0,8	-0,4	-0,3	-0,9	-0,7	-0,8	-0,5	-1,0	-1,3	-0,6	-0,5	-0,7	-0,03
Nord-Gudbrandsdal	-0,5	-0,7	-0,5	-0,2	-0,6	-0,6	-1,0	-1,2	-0,8	-0,7	-0,7	-0,7	-1,5	-0,9	-0,07

Øvre Romerike har hatt den høyeste innflyttingen av alle regionene de siste årene. Drammensregionen har også hatt høy netto innflytting i alle årene etter 2000.

Kongsberg/Numedal har også nettoinnflytting som er høyere enn landsgjennomsnittet, selv om det i enkelte år, som i 2004 og 2005 var svak nettoflytting til regionen. Midt-Buskerud har netto innflytting noe under Norge som helhet, men hadde stor innflytting i 2012.

Nettoflyttingen til Hallingdal har variert ganske mye fra år til år, men i gjennomsnitt har den vært 0,3 prosentpoeng årlig under nettoinnflyttingen til Norge. Felles for alle regionene i Buskerud er at trenden er positiv, dvs. at nettoinnflyttingen har blitt bedre på slutten av perioden.

3.6.1 Relativ flytting kommuner

Vi kan også se på relativ flytting for kommuner. Mange kommuner har et lavt folketall. Da vil små endringer i flyttemønstrene gi uforholdsmessig store utslag. Derfor har vi i tabellen under operert med tre års glidende gjennomsnitt.

Tabell 13: Relativ flytting i kommunene, tre års glidende gjennomsnitt, rangert etter progressivt gjennomsnitt.

Rang	Kommune	2001 - 2003	2002 - 2004	2003 - 2005	2004 - 2006	2005 - 2007	2006 - 2008	2007 - 2009	2008 - 2010	2009 - 2011	2010 - 2012	Prog snitt	Trend
4	Hole	0,8	0,4	0,9	1,0	1,6	2,2	1,9	1,6	1,3	1,2	1,5	0,1
24	Hemsedal	-3,1	-0,9	0,8	0,8	0,0	-0,4	0,6	1,3	2,0	0,5	0,7	0,3
29	Øvre Eiker	0,2	0,7	0,7	0,6	0,3	0,0	0,2	0,6	1,0	1,1	0,6	0,1
30	Drammen	0,4	0,2	0,2	0,5	0,9	1,0	0,9	0,6	0,5	0,3	0,6	0,0
32	Røyken	0,1	0,1	0,3	0,4	0,7	0,8	0,6	0,5	0,3	0,8	0,6	0,1
43	Lier	-0,5	-0,4	-0,3	0,2	0,6	0,4	0,3	0,1	0,6	0,8	0,4	0,1
62	Flå	-0,4	-0,6	-0,6	-0,8	-1,1	0,2	0,1	0,6	0,6	1,3	0,2	0,2
64	Kongsberg	0,5	0,3	0,0	0,0	0,1	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,0
112	Nedre Eiker	0,5	0,1	0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
128	Hurum	0,9	0,5	0,4	0,3	0,3	-0,4	-0,4	-0,4	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1
132	Modum	0,2	-0,2	-0,3	-0,4	-0,1	0,0	-0,1	-0,3	-0,3	0,2	-0,1	0,0
142	Ringerike	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,1	-0,1	-0,3	-0,4	-0,2	-0,2	-0,2	0,0
149	Gol	-0,6	-0,7	-0,4	-0,2	-0,4	-0,1	-0,6	0,0	-0,5	0,3	-0,2	0,1
152	Flesberg	-0,5	-0,6	-0,2	-0,5	-0,7	-0,8	-0,3	-0,2	0,3	0,2	-0,2	0,1
157	Krødsherad	-0,4	-0,7	-1,2	-1,2	-1,1	-0,8	-0,5	0,2	0,3	0,6	-0,2	0,2
197	Ål	-0,8	-0,4	-0,5	-0,3	-0,5	-0,8	-0,6	-0,4	0,0	-0,2	-0,4	0,0
228	Sigdal	-0,2	0,0	-0,5	-0,3	-0,4	-0,3	-0,5	-0,7	-0,7	-0,6	-0,5	-0,1
262	Nes	-1,2	-0,3	0,0	-0,5	-0,7	-1,1	-0,8	-0,6	-0,6	-0,4	-0,6	0,0
299	Hol	-0,9	-0,3	-1,0	-1,1	-1,4	-1,2	-1,0	-0,4	-0,4	-0,5	-0,8	0,0
304	Nore og Uvdal	-0,4	-1,2	-1,4	-2,2	-1,5	-1,5	-0,5	-0,5	0,1	-0,3	-0,8	0,1
383	Rollag	0,1	-0,8	-1,4	-1,8	-0,6	-0,5	-1,0	-1,5	-1,3	-1,3	-1,1	-0,1

Hole kommune har i snitt hatt en relativ flytting som er 1,5 prosentpoeng høyere enn nivået på landsbasis de siste ti årene. Hole rangerer som nummer 4 av landets 428 kommuner. Trenden er positiv.

Hemsedal, Øvre Eiker, Drammen og Røyken har også hatt et over landsgjennomsnittet godt flyttetall i den siste tiårsperioden.

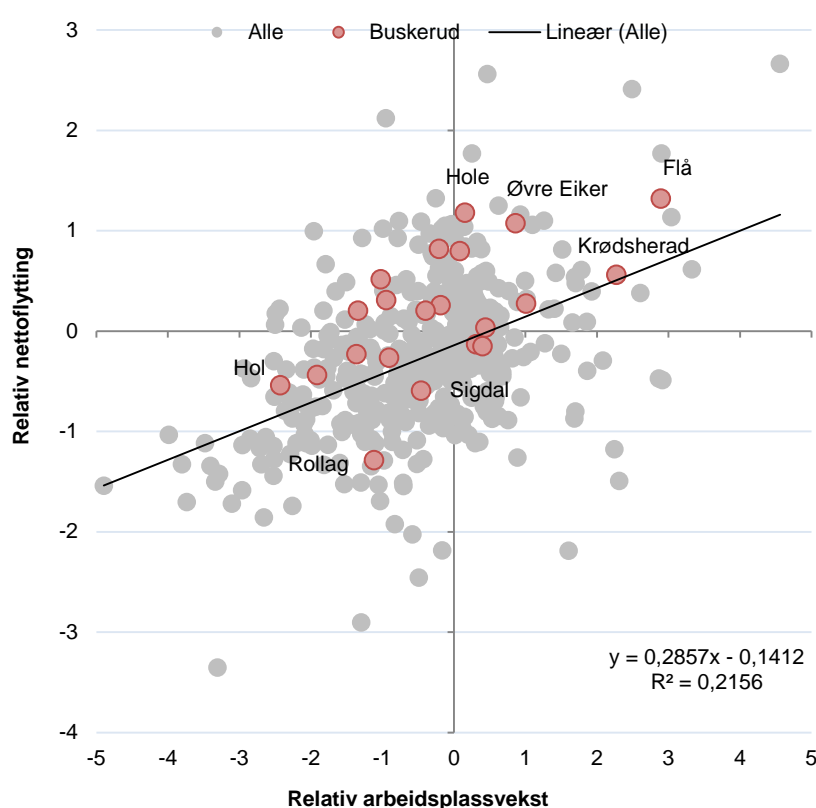
Av den siste kolonnen som viser trenden, ser vi at Hemsedal, Flå og Krødsherad har en høy og positiv trend. Disse kommunene har fått et bedre relativt flyttetall i de senere årene.

Kommuner som Hurum og Rollag har en negativ trend. Deres relative flyttetall har avtatt.

De fleste kommunene i Buskerud har et progressivt gjennomsnitt som er rangert over medianen. Dette kan tyde på at Buskerud er et populært bosted.

4. Bostedsattraktivitet

Flytting og arbeidsplassvekst er de dominerende størrelsene for å beskrive regional utvikling. Det er åpenbart en sterk positiv sammenheng mellom et steds nettoflytting og den samlede arbeidsplassveksten. Steder med sterk vekst i antall arbeidsplasser vil trekke til seg innflyttere, og da vil den sterke arbeidsplassveksten være en årsak til innflyttingen. Andre steder kan ha sterk innflytting uten arbeidsplassvekst i en periode, og da vil denne innflyttingen føre til arbeidsplassvekst i skjermede sektorer i senere perioder. Flytting og arbeidsplassvekst vil dermed her en gjensidig positiv påvirkning.

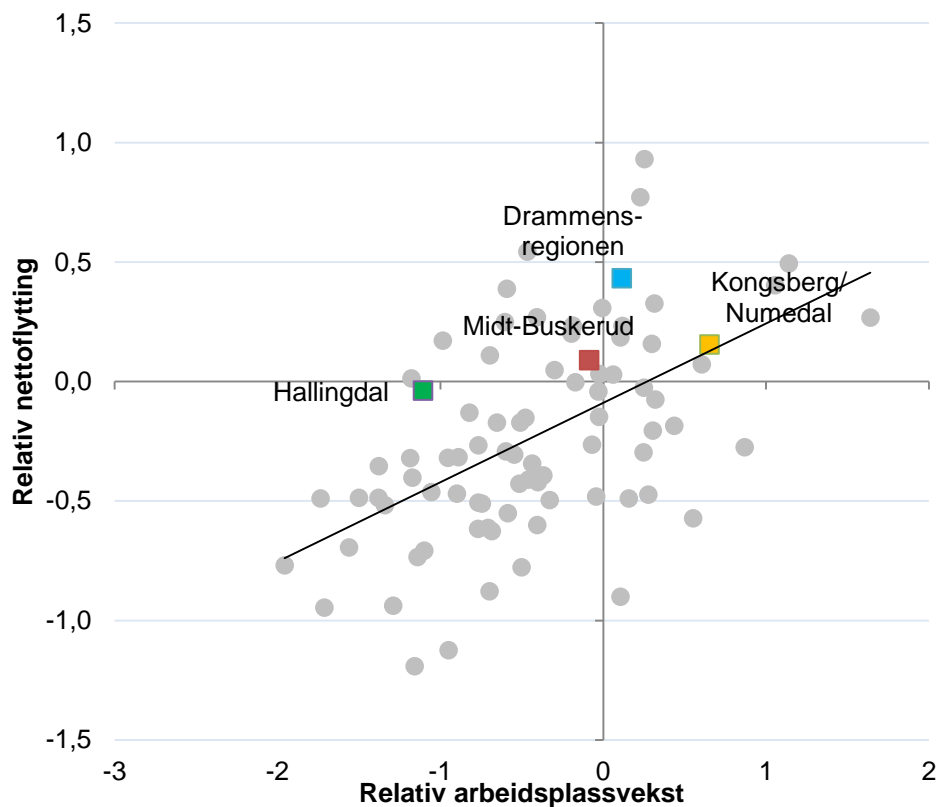

Figur 38: Kommunene i Norge i perioden 2010-2012 etter relativ nettoflytting og relativ arbeidsplassvekst.

Figuren viser hvordan sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst har vært i kommunene i Norge i perioden 2010 til og med 2012. Streken viser den statistiske sammenhengen mellom disse to størrelsene, og representerer forventet nettoflytting gitt nivået på arbeidsplassveksten. Sammenhengen er positiv, men mange kommuner har en nettoflytting som avviker ganske sterkt fra forventningsverdien.

De fleste kommuner i Buskerud ligger over streken, og har dermed en nettoflytting som er bedre enn arbeidsplassveksten tilsier. Tidligere brukte Telemarksforsking denne avstanden som mål for bostedsattraktivitet. Vi kan se at Hole er den kommunen som ligger høyst over forventningslinjen, de har stor innflytting til tross for middels arbeidsplassvekst. Hol ligger lengst til venstre, og har dermed tapt flest arbeidsplasser i perioden. Flå har høyst vekst i arbeidsplasser, og har i tillegg høyere netto innflytting enn forventet. I denne siste treårsperioden er det bare Rollag og Sigdal som har klart svakere nettoflytting enn arbeidsplassveksten tilsier.

Vi kan vise den samme figuren for regionene i Buskerud.

Figur 39: Nettoflytting og arbeidsplassvekst i regionene i Norge i perioden 2010-2012, tre års glidende gjennomsnitt.

Alle regionene i Buskerud har bedre innflytting enn arbeidsplassveksten tilsier, som vi ser ved at alle ligger over regresjonslinjen i figuren.

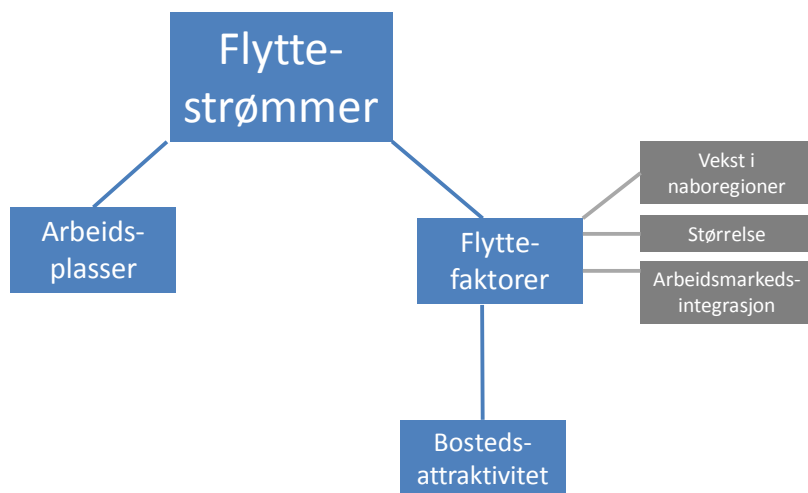
Arbeidsplassveksten har imidlertid vært ganske ulik. Kongsberg/Numedal ligger langt til høyre, som viser at de har hatt sterk arbeidsplassvekst. De har også litt bedre nettoinnflytting enn den gode arbeidsplassveksten tilsier.

Hallingdal ligger langt til venstre, og har dermed hatt en svakere arbeidsplassutvikling enn resten av landet. Hallingdal har imidlertid mye bedre nettoflytting enn den svake arbeidsplassutviklingen tilsier. De har en netto innflytting som ligger tett opp til landet som helhet, dvs. nesten 1 prosent årlig av folketallet.

Drammensregionen har hatt litt bedre arbeidsplassvekst enn landet ellers, men har svært høy netto innflytting. Midt-Buskerud har hatt noe svakere arbeidsplassvekst enn gjennomsnittet, men har også bedre innflytting enn forventet.

4.1 Hva styrer flyttestrømmene?

Som vi så på forrige side, påvirker arbeidsplassveksten på et sted nettoflyttingen på en positiv måte. Men vi så også at noen steder har mye bedre flyttebalanse enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre har mye dårligere flyttebalanse. Det er dermed faktorer ved siden av arbeidsplassveksten på et sted som har stor betydning for flyttebalansen. Det er svært interessant å få avdekket hva de andre flyttefaktorene består i.

Figur 40: Faktorer som styrer flyttestrømmene.

I figuren over har vi definert tre strukturelle forhold som har en signifikant og positiv betydning for flyttebalansen til et sted, når effekten av arbeidsplassveksten er tatt hensyn til.

Det ene er stedets *befolkningsstørrelse*, som betyr at steder med en stor befolkning har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav befolkning. Det er et uttrykk for at steder med en høy konsentrasjon av folk virker tiltrekkende.

Dernest ser vi at steder med høy *arbeidsmarkedsintegrasjon* har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav. Det betyr at steder som ligger innenfor et større arbeidsmarked, og dermed har gode pendlingsmuligheter for befolkningen, får en gevinst i form av høyere netto innflytting. Arbeidsmarkedsintegrasjonen regnes ut ved å legge sammen den prosentvise andelen av de sysselsatte på stedet som pendler ut med den prosentvise andelen av arbeidsplassene på stedet som det pendles inn til.

Den tredje strukturelle faktoren, *nabovekst*, er vekst i antall arbeidsplasser på omkringliggende steder som ligger innenfor pendlingsavstand. Dersom det er arbeidsplassvekst i nabokommunene, vil dette føre til høyere netto innflytting.

Telemarksforskning har analysert hvordan disse faktorene påvirker nettoflyttingen i kommunene i Norge i en regresjonsanalyse med input av data fra 2001 til og med 2012. Når vi kjenner disse sammenhengene, kan vi analysere hvordan disse faktorene hver for seg og til sammen har påvirket nettoflyttingen i en bestemt kommune. Et steds *bostedsattraktivitet* blir målt som en restfaktor; avviket mellom den faktiske nettoflyttingen og den forventede nettoflyttingen når vi tar hensyn til stedets arbeidsplassvekst, arbeidsplassveksten i nabokommuner, befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Steder som har bedre nettoflytting enn forventet vil da bli karakterisert som attraktive som bosted. Slike steder har egenskaper som fører til høyere nettoflytting enn hva som er «statistisk normalt».

4.1.1 Strukturfaktorer for kommuner og regioner

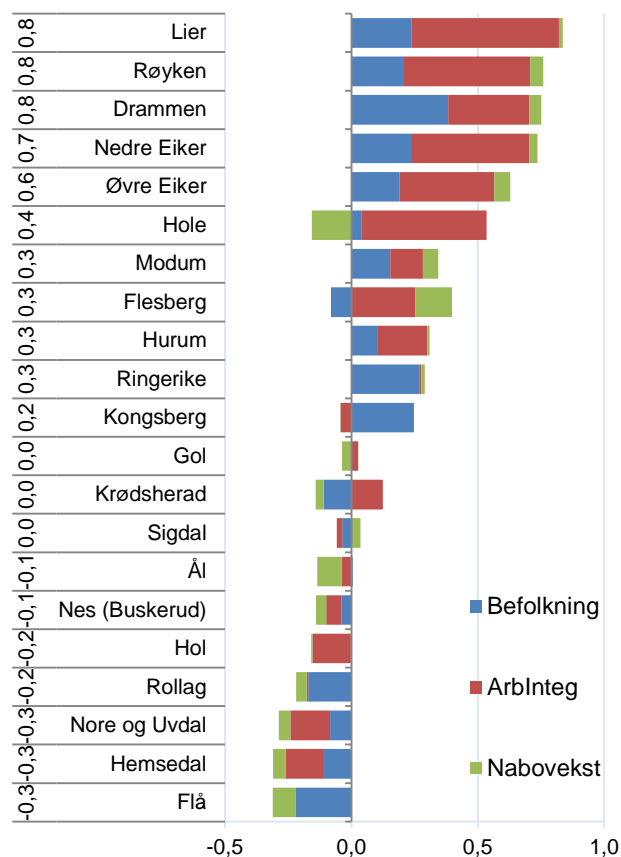
Figuren ved siden av viser effekten av de ulike strukturelle flyttetaktorene på nettoflyttingen til kommunen etter at vi har justert for arbeidsplassveksten.

Lier har den mest fordelaktige strukturen for å få positiv nettoflytting av kommunene i Buskerud. Det er først og fremst fordi Lier er godt integrert i et større arbeidsmarked. Det gjelder også kommuner som Røyken, Drammen, Nedre Eiker og Hole. Flå, Hemsedal og Nore og Uvdal har minst fordelaktige strukturelle forhold, fordi de er små og ligger forholdsvis langt fra alternative arbeidsmarkeder. Naboveksten påvirker kommunene i Buskerud forskjellig. Hole har blitt negativt påvirket av svak vekst i nabokommuner som det pendles til, spesielt Ringerike. Flesberg, som har stor utpendling til Kongsberg har fått et positivt bidrag av dette til sin innflytting.

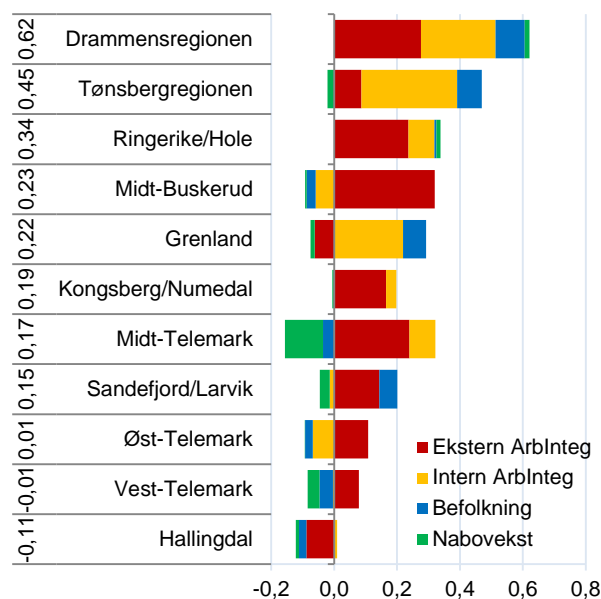
I figur 42 ser vi struktureffektene for regionene. Her har vi også beregnet den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen, som også har en påvist positiv effekt på nettoflyttingen. Den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen måler arbeidsmarkedsintegrasjonen mellom kommunene innad i regionen.

Drammensregionen har de beste strukturelle forholdene for å få høy innflytting, og tjener på å ha stor befolkning, og å ha gode ekstern og intern arbeidsmarkedsintegrasjon i regionen og litt på positiv nabovekst. Struktureffekten betyr at Drammensregionen får en ekstra netto innflytting tilsvarende hele 0,62 prosent av folketallet årlig. I motsatt ende finner vi Hallingdal, som har den minst gunstige struktureffekten. Hallingdal taper tilsvarende 0,11 prosent av folketallet årlig, i stor grad som følge av svak ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon.

Ringerike/Hole og Midt-Buskerud har også et positivt bidrag til sin nettoflytting fra de strukturelle faktorene.

Figur 41: Strukturfaktorenes betydning på årlig nettoflytting i perioden 2010-2012. Samlet struktureffekt helt til venstre, som årlig ekstra netto innflytting av folketallet.

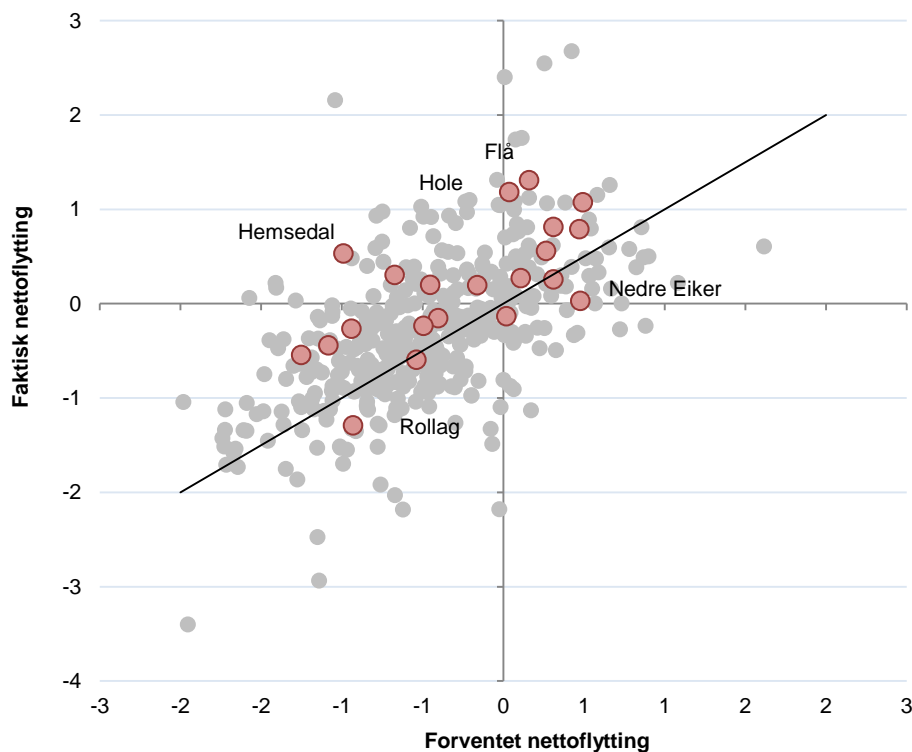

Figur 42: Strukturfaktorenes betydning på årlig nettoflytting i perioden 2010-2012. Samlet struktureffekt helt til venstre.

4.2 Bostedsattraktivitet

Vi har så langt i dette kapitlet vist at nettoflyttingen til en kommune eller region påvirkes positivt av arbeidsplassveksten på stedet. Det er en velkjent og nesten selvfølgelig sammenheng. Dernest har vi vist at nettoflyttingen også påvirkes positivt av arbeidsplassvekst i nabokommuner eller naboregioner, at størrelsen på folketallet påvirker nettoflyttingen positivt og at også arbeidsmarkedsintegrasjonen målt med brutto inn- og utpendling påvirker nettoflyttingen i positiv retning. Dermed er det fire kjennetegn ved kommuner og regioner som har en påviselig statistisk positiv sammenheng med nettoflyttingen.

Vi kan da regne ut hvor stor nettoflytting en kommune er forventet å få, gitt disse fire størrelsene. I figuren under er forventet nettoflytting regnet ut for alle kommunene i landet, og sammenholdt med den faktiske nettoflyttingen

Figur 43: Faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold i perioden 2010-2012.

I figuren over er kommunene i Buskerud de røde prikkene, mens de grå er alle andre kommuner i landet. Det er påfallende mange kommuner i Buskerud som har bedre nettoflytting enn forventet. Avstanden mellom faktisk og forventet nettoflytting er det målet vi vil bruke for kommuners bostedsattraktivitet. Tidligere brukte vi avstanden mellom faktisk og forventet nettoflytting med hensyn på arbeidsplassvekst alene. Det nye målet for bostedsattraktivitet justerer dermed nettoflyttingen for størrelse, arbeidsmarkedsintegrasjon og nabovekst.

Kommuner som Hemsedal, Hole og Flå har høyest attraktivitet som bosted med denne målemetoden. Det er bare Nedre Eiker og Rollag som har klart svakere netto innflytting en arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene tilsier. Rollag har høyest utflytting av kommunene i Buskerud, mens Nedre Eiker har nettoflytting på linje med Norge som helhet. Nedre Eiker har imidlertid hatt de beste forutsetningene for å oppnå høy innflytting av kommunene i Buskerud uten å ha realisert dette.

Det statistiske målet for bostedsattraktivitet vil variere en del fra år til år, og da spesielt for de små kommunene. En ukjent andel av denne variasjonen er nok et utslag av ekte tilfeldigheter. Det er derfor best å se på utviklingen av bostedsattraktiviteten over tid.

I tabellen under ser vi hvordan bostedsattraktiviteten har vært i kommunene de siste ti treårsperiodene.

Tabell 14: Bostedsattraktiviteten de siste ti treårsperiodene. Tallene til venstre viser rangeringen til kommunen blant de 428 kommunene i landet med hensyn til ti års progressivt gjennomsnitt. Nest siste kolonne viser progressivt gjennomsnitt. Siste kolonne viser trenden, dvs. retningen på verdiene for de siste årene.

Rang	Kommune	2001-2003	2002-2004	2003-2005	2004-2006	2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011	2010-2012	Prog. snitt	Trend
2	Hemsedal	-2,2	0,2	1,0	1,1	0,1	0,4	1,2	2,0	2,8	1,5	1,3	0,35
5	Hole	0,2	-0,3	0,5	0,8	1,5	2,2	1,7	1,4	1,0	1,1	1,2	0,15
43	Flå	0,3	-0,2	0,2	-0,2	-0,5	0,5	0,7	0,6	0,6	1,1	0,5	0,11
56	Gol	-0,3	-0,6	-0,5	-0,1	0,0	0,9	0,5	1,0	0,2	1,0	0,4	0,16
77	Nes (Buskerud)	-0,8	0,0	0,3	-0,1	-0,1	-0,1	0,5	0,5	0,6	0,6	0,3	0,12
80	Øvre Eiker	-0,2	0,4	0,5	0,6	0,2	-0,1	0,0	0,2	0,6	0,6	0,3	0,03
100	Drammen	-0,1	-0,2	0,0	0,1	0,5	0,5	0,6	0,4	0,3	-0,1	0,3	0,04
107	Ål	-0,4	-0,1	0,1	0,4	0,6	0,3	0,1	0,1	0,4	0,2	0,2	0,06
121	Røyken	-0,5	-0,5	-0,1	0,0	0,4	0,4	0,2	0,2	0,1	0,5	0,2	0,09
172	Kongsberg	0,5	0,5	0,3	0,0	-0,1	-0,2	0,1	0,2	0,3	0,2	0,1	-0,03
180	Ringerike	0,0	0,1	0,0	0,3	0,4	0,1	-0,1	-0,2	0,2	0,3	0,1	0,00
181	Modum	0,3	-0,2	-0,2	-0,1	0,3	0,4	0,2	-0,1	-0,1	0,4	0,1	0,02
198	Hol	-0,1	0,4	-0,3	-0,3	-0,7	-0,7	-0,6	0,2	0,9	0,7	0,1	0,07
203	Hurum	0,7	-0,2	-0,2	0,2	0,7	0,1	0,2	0,0	-0,2	-0,2	0,0	-0,04
217	Sigdal	-0,5	0,2	-0,3	0,0	-0,1	0,3	0,1	0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,03
228	Flesberg	-0,6	-0,5	0,1	0,0	-0,5	-1,0	-0,5	0,0	0,7	0,6	0,0	0,10
230	Nore og Uvdal	0,1	-0,7	-1,4	-1,7	-1,2	-0,4	0,2	0,5	0,9	0,7	0,0	0,19
252	Krødsherad	0,5	-0,2	-0,4	-0,8	-0,7	-0,7	-0,1	0,3	0,5	0,3	-0,1	0,05
291	Lier	-1,1	-0,9	-0,7	-0,2	0,0	-0,2	-0,3	-0,5	0,2	0,3	-0,1	0,13
368	Rollag	1,7	0,0	-0,5	-0,9	0,0	-0,4	-0,3	-0,7	-0,3	-0,4	-0,3	-0,12
377	Nedre Eiker	0,0	-0,3	-0,2	-0,4	-0,5	-0,6	-0,4	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4	-0,03
	<i>Snitt</i>	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,1	0,2	0,3	0,4	0,4	0,2	0,07

Hemsedal kommer ut som den mest attraktive bostedskommunen i Buskerud. Hemsedal er rangert som nummer to av de 428 kommunene i landet når det gjelder bostedsattraktivitet de siste ti årene. Hemsedal har gjennomsnittlig fått en årlig ekstra innflytting tilsvarende 1,3 prosent av folketallet på grunn av sin bostedsattraktivitet.

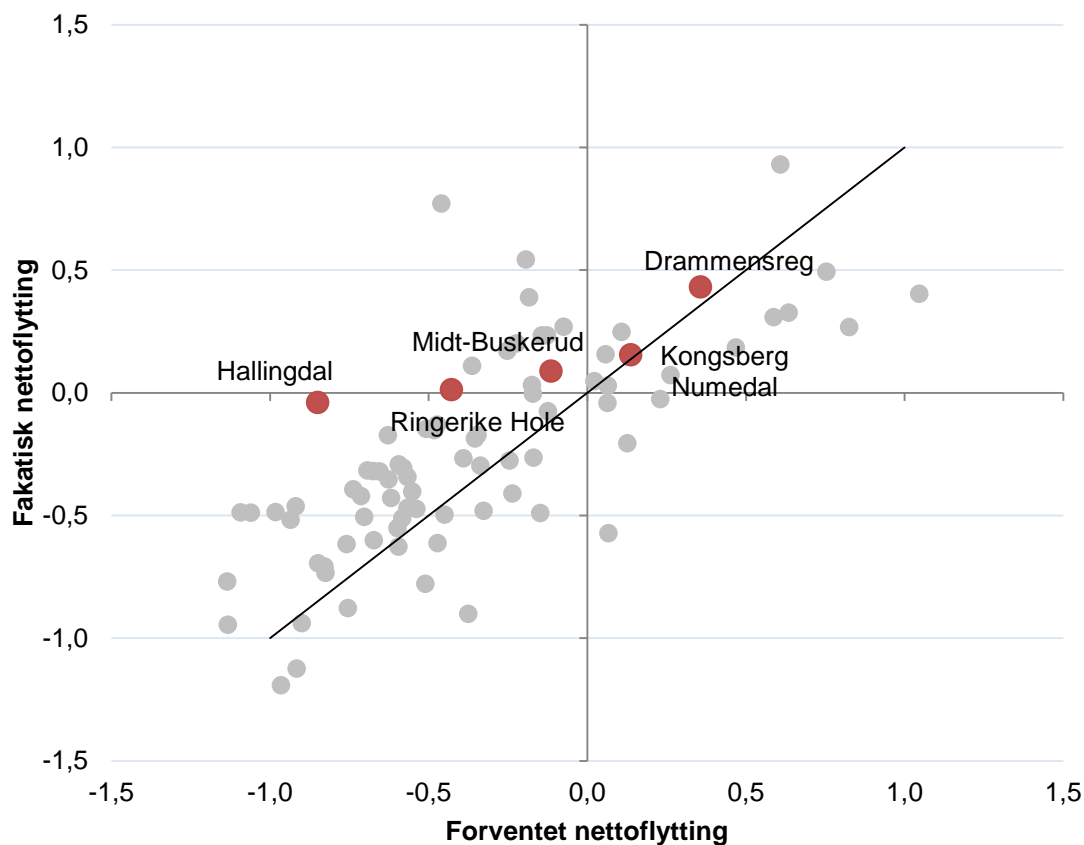
Hole er også høyt rangert som nummer fem på landsbasis. Flå, Gol, Nes, Øvre Eiker og Drammen er også blant de 100 mest attraktive kommunene i landet når det gjelder bostedsattraktivitet.

Nedre Eiker og Rollag er de eneste som er rangert lavt, disse kommunene burde etter arbeidsplassvekst og strukturelle forhold ha hatt en nettoinnflytting som er 0,4 og 0,3 prosent bedre per år.

Noen av kommunene som har vært lavt rangert tidligere, har fått en forbedring av bostedsattraktiviteten de siste årene. Den siste kolonnen viser trenden til bostedsattraktiviteten til Buskerudkommunene, og de fleste kommunene har en positiv trend. Den gjennomsnittlige bostedsattraktiviteten til kommunene har gått fra å være negativ i perioden 2001- 2006, til å bli stadig mer positiv.

4.2.1 Bostedsattraktivitet for regioner

Vi kan også se på regionene i Buskerud, med hensyn til faktisk nettoflytting, og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold.

Figur 44: Faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold i perioden 2010-2012.

Drammensregionen har de beste betingelsene for å få positiv nettoflytting av regionene i Buskerud, og Drammensregionen har også den høyeste nettoinnflyttingen av regionene, og ligger så vidt over forventet netto innflytting. Den høye innflyttingen til Drammensregionen er dermed stort sett forklart av regionens arbeidsplassvekst og de strukturelle forholdene.

Kongsberg/Numedal har også betingelser som tilsier høy netto innflytting, spesielt på grunn av den høye arbeidsplassveksten, og har fått en netto innflytting ganske presis som forventet.

Midt-Buskerud har høyere innflytting enn middels, selv om forventningene basert på arbeidsplassvekst og strukturelle forhold er noe lavere netto innflytting enn middels. Ringerike/Hole har noe svakere betingelser enn Midt-Buskerud, men har nesten like god nettoflytting.

Hallingdal har de klart svakeste forutsetningene til få netto innflytting, men er den regionen som har klart høyest innflytting i forhold til forventningene.

4.2.2 Regionene på Østlandet

I tabellen under ser vi bostedsattraktiviteten for alle regionene på Østlandet. Bostedsattraktiviteten er flytting utover det som forklares av arbeidsplassveksten og de strukturelle flyttefaktorene (befolkningsstørrelse, arbeidsmarkedsintegrasjon og nabovekst).

Tabell 15: Bostedsattraktiviteten de siste ti treårsperiodene. Tallene til venstre viser rangeringen til regionen blant de 83 regionene i landet mht. progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene. Nest siste kolonne viser progressivt gjennomsnitt. Siste kolonne viser trenden, dvs. retningen på verdiene for de siste årene.

Rang	Region	2001-2003	2002-2004	2003-2005	2004-2006	2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011	2010-2012	Prog. snitt	Trend
3	Øvre Romerike	1,4	1,2	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,4	0,5	0,3	0,5	-0,09
4	Nedre Glomma	0,6	0,7	0,9	0,5	0,3	0,3	0,5	0,6	0,5	0,4	0,5	-0,03
5	Halden (Region)	0,0	0,6	0,7	0,5	0,1	0,2	0,4	0,5	0,5	0,6	0,4	0,02
6	Hallingdal	-0,5	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	0,2	0,3	0,7	0,8	0,8	0,4	0,14
8	Sandefjord/Larvik	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,6	0,3	0,3	0,03
10	Ringerike/Hole	0,0	-0,1	0,0	0,4	0,5	0,4	0,2	0,0	0,3	0,5	0,3	0,04
11	Glåmdal	0,3	0,2	0,2	0,2	0,5	0,2	0,3	0,2	0,4	0,2	0,3	0,00
13	Sør Østerdal	0,5	0,0	0,2	0,4	0,6	0,2	-0,1	-0,1	0,4	0,4	0,2	-0,01
17	Valdres	-0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,3	0,1	0,2	0,2	0,4	0,2	0,04
19	Tønsbergregionen	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2	0,3	0,1	0,1	0,0	0,2	-0,01
20	Indre Østfold	0,3	0,3	0,1	0,1	0,3	0,0	0,1	-0,1	0,2	0,4	0,2	0,00
24	Gjøvikregionen	0,1	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,01
25	Midt-Gudbrandsdal	-0,3	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	-0,1	0,2	0,3	0,4	0,2	0,1	0,06
27	Mosseregionen	-0,1	0,1	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0,02
30	Lillehammerregionen	-0,3	-0,2	-0,1	0,2	0,4	0,2	0,4	0,0	0,2	-0,2	0,1	0,03
33	Øst-Telemark	0,1	0,4	0,2	0,1	-0,1	0,0	0,2	0,0	0,2	0,1	0,1	-0,02
34	Grenland	0,3	0,2	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,1	0,2	0,3	0,1	0,00
35	Drammensregionen	-0,3	-0,3	-0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,05
36	Nord-Gudbrandsdal	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,00
41	Hamarregionen	-0,1	-0,1	0,2	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,00
45	Midt-Buskerud	0,0	-0,2	-0,4	-0,2	0,1	0,2	0,1	-0,1	0,0	0,2	0,0	0,03
46	Fjellregionen	0,0	-0,2	-0,1	-0,2	0,0	-0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,02
49	Midt-Telemark	0,1	-0,2	0,0	0,1	0,3	0,1	0,1	-0,1	0,0	-0,1	0,0	0,00
51	Oslo (Region)	0,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	-0,2	-0,3	0,0	-0,05
59	Kongsberg/Numedal	0,3	0,2	0,0	-0,3	-0,5	-0,6	-0,2	0,0	0,2	0,0	-0,1	-0,01
68	Hadeland	0,2	-0,2	-0,2	-0,2	0,0	-0,2	0,0	-0,4	-0,2	-0,3	-0,2	-0,03
72	Vest-Telemark	0,1	-0,2	0,0	-0,4	0,0	-0,1	0,0	-0,6	-0,4	-0,3	-0,3	-0,04

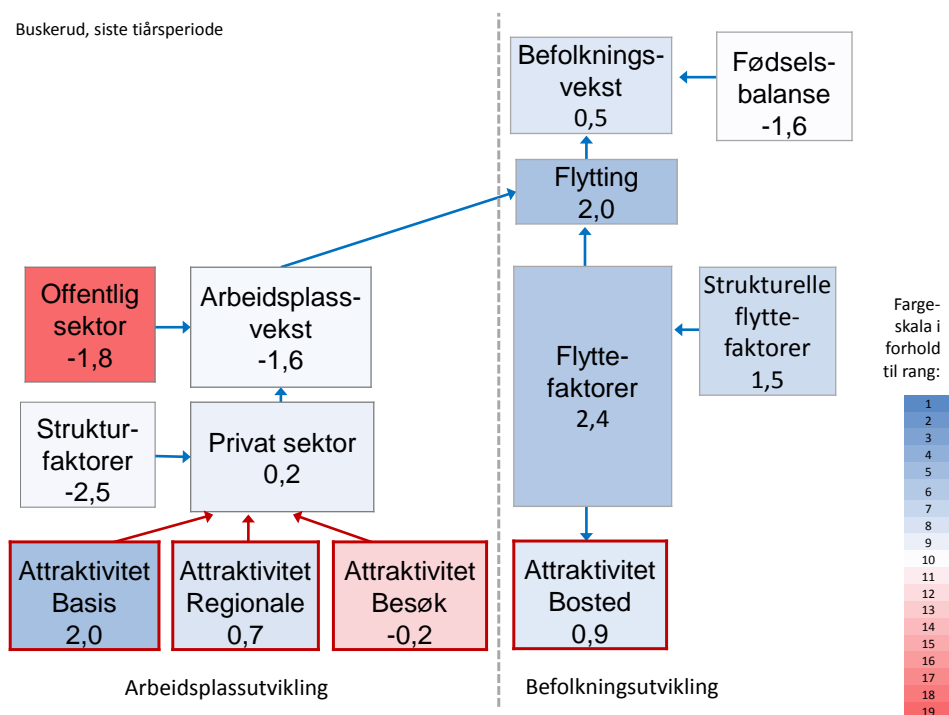
Øvre Romerike har høyest bostedsattraktivitet over tid blant regionene på Østlandet. Et noe overraskende trekk er at regioner som Akershus Vest, Nedre Romerike og Follo kommer ut som blant de minst attraktive som bosted av alle regionene i landet. Dynamikken i den utvidede Osloregionen er noe spesiell, og er nok preget av at den høye nettoinnflyttingen presses ut til regioner som har ledig areal til boligbygging.

Hallingdal har vært den femte mest attraktive bostedsregionen de siste årene. Hallingdal har også forbedret bostedsattraktiviteten kraftig, fra å være minst attraktive av regionene på Østlandet i perioden 2001-2003, til en av de mest attraktive i landet i siste perioder.

Ringerike/Hole har også hatt høy attraktivitet, og er nummer ti av de 83 regionene i landet. Drammensregionen er som nummer 35 også over middels attraktiv, og har også forbedret seg en del. Midt-Buskerud er litt under middels av regionene, men også inne i en positiv trend. Kongsberg/Numedal hadde en periode med svært lav bostedsattraktivitet mellom 2005 og 2008, men har vært over middels attraktiv de siste tre periodene.

4.2.3 Oppsummering attraktivitet

I figuren under oppsummeres analysen av flytting og bostedsattraktivitet i Buskerud.

Figur 45: Relativ utvikling i Buskerud de ti siste årene, dvs. differanse mellom utviklingen i Buskerud og i Norge. Tall for arbeidsplassvekst er i prosent av sysselsettingen i 2002, mens tall for befolkningsendringer og flytting er i prosent av befolkning samme år. Boksene nederst til venstre viser bedriftsattraktiviteten i basis-, de regionale – og besøksnæringene. Boksen nederst til høyre viser bostedsattraktiviteten.

Befolkningsveksten har vært 0,5 prosentpoeng høyere i Buskerud enn i landet som helhet. Det til tross for at fødselsbalansen har vært lavere enn landsgjennomsnittet. Buskerud oppnådde høyere vekst enn resten av landet gjennom at netto innflytting har vært høyere enn landsgjennomsnittet.

Arbeidsplassveksten i Buskerud har ikke vært sterk nok til å sørge for en sysselsettingsvekst lik veksten på landsbasis, dermed er det andre flyttefaktorer som har bidratt til den høye innflyttingen. De strukturelle flyttefaktorene har bidratt tilsvarende 1,5 prosent av den ekstra innflyttingen, men Buskerud har også hatt en høy bostedsattraktivitet som har bidratt med ekstra innflytting på 0,9 prosent av folketallet i begynnelsen av perioden.

Som vi har vist tidligere, er det svak vekst i antall arbeidsplasser i offentlig sektor som forklarer at arbeidsplassveksten har vært under gjennomsnittet for Norge.

Privat sektor har bidratt til sysselsettingsvekst i Buskerud i større grad enn ellers i landet, til tross for at de strukturelle faktorene har bidratt negativt. Buskerud har hatt høy bedriftsattraktivitet, og da spesielt knyttet til de viktige basisnæringene.

5. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^v.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren "næringslivets størrelse" er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

5.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I denne perioden økte også antall foretak raskere enn veksten i økonomien. Det kan være flere årsaker til det. Kanskje ble det flere foretak som ble registrert, som tidligere var uregistrert. Kanskje ble det vanligere å splitte opp virksomheter i drifts- og eierselskap. En tredje årsak kan være at det kreves et registrert foretak å opprette et domene på internett. Det kan synes som om etableringsfrekvensen og veksten i antall foretak nå er på et mer normalt nivå, og at økningen de siste to årene reflekterer at veksten i næringslivet er på vei opp.

Buskerud har fulgt den samme utviklingen som landet, men etableringsfrekvensen har ligget under landsgjennomsnittet etter 2005. I 2012 var etableringsfrekvensen i Buskerud 6,6 prosent, mot 7,1 prosent på landsbasis. Avstanden til etableringsfrekvensen for Norge har økt de tre siste årene.

5.1.1 Etableringsfrekvens i fylkene

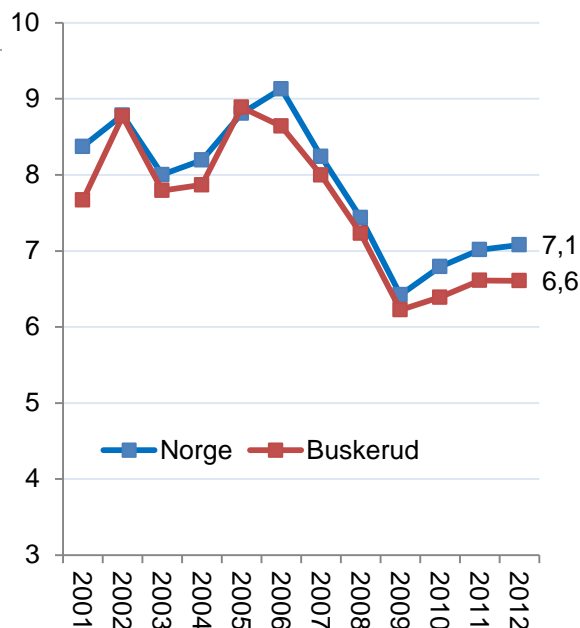
I figur 47 ser vi etableringsindeksen i alle fylkene, for 2012, og som gjennomsnitt for de ti siste årene.

Oslo har hatt høyest etableringsfrekvens, mens Sogn og Fjordane har lavest etableringsfrekvens både i 2012 og i snitt siste ti år.

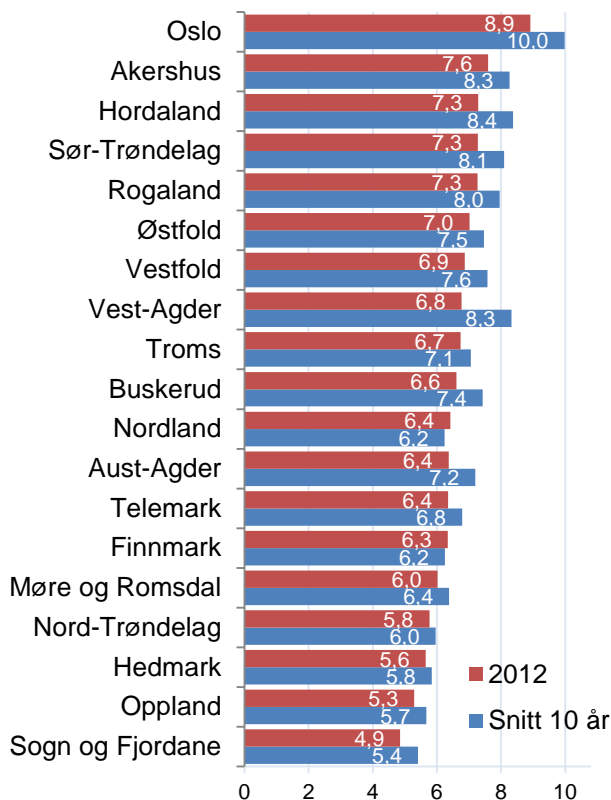
Buskerud er rangert som middels av fylkene i 2012, og som nummer ni for siste ti år. I snitt har etableringsfrekvensen vært 7,4 prosent de siste ti år.

Noe av forskjellen i etableringsfrekvensen mellom fylkene kan forklares av bransjestrukturen. Enkelte fylker har mange foretak i bransjer hvor det er mindre nyetablering og færre nedleggelse.

Det kan se ut til at vekst, og spesielt høy vekst i befolkningen, forårsaker høy etableringsfrekvens.

Figur 46: Etableringsfrekvensen i Norge og Buskerud i perioden 2001-2012.

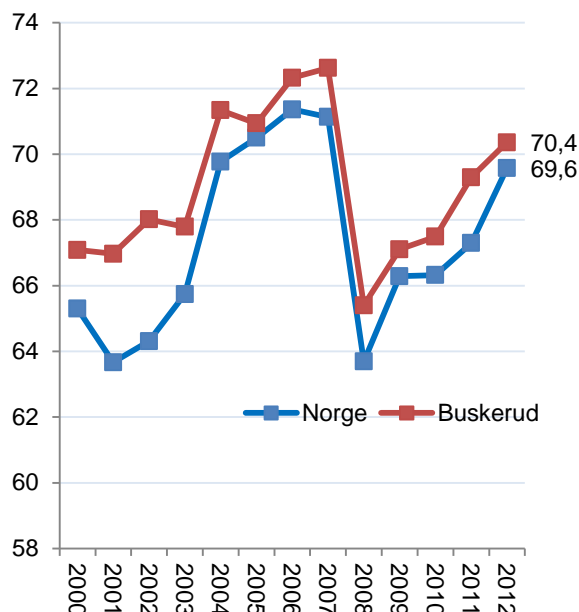
Figur 47: Etableringsfrekvensen i fylkene i 2012, og gjennomsnitt av etableringsfrekvensen for siste ti år.

5.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet i fylkene måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, men har vært stigende i de tre siste årene, og nærmer seg det høye nivået i 2006/2007. I 2012 hadde 69,6 prosent av alle regnskapspliktige foretak et positivt resultat før skatt.

70,4 prosent av foretakene i Buskerud hadde overskudd i 2012. Det er en høyere andel enn ellers i landet. Næringslivet i Buskerud har hatt en høyere andel lønnsomme foretak enn Norge i alle årene vi har målt.

Figur 48: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Norge og Buskerud i perioden 2000-2012.

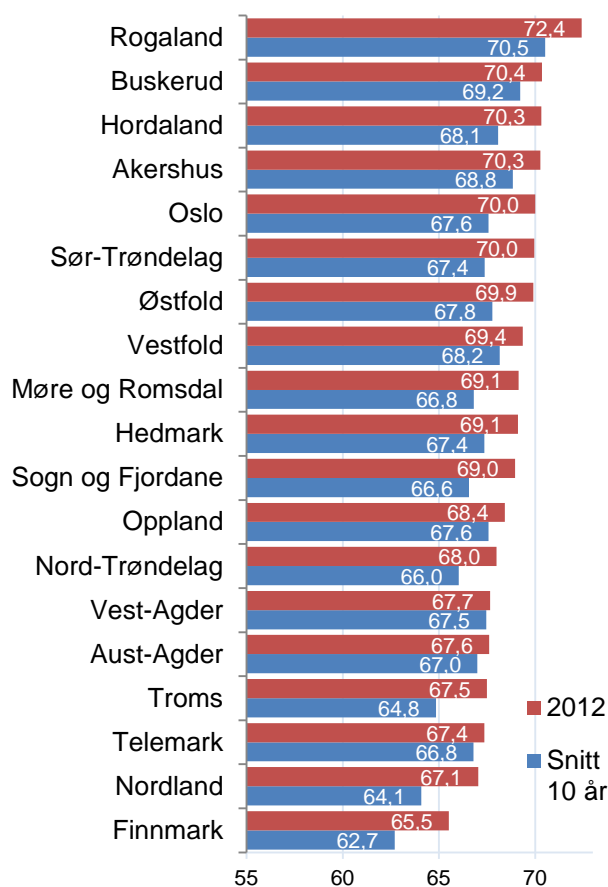
5.2.1 Andel lønnsomme foretak i fylkene

I figur 49 ser vi hvordan andelen lønnsomme foretak varierer mellom fylkene i Norge.

Rogaland har den beste lønnsomheten, fulgt av Buskerud og Hordaland.

Næringslivet i Buskerud har den nest høyeste andelen lønnsomme foretak av alle fylkene i landet. Buskerud er også nest best på lønnsomhet for de ti siste årene sett under ett.

De fire nordligste fylkene har vesentlig bedre lønnsomhet i 2012 og i forhold til gjennomsnittet de siste ti årene.

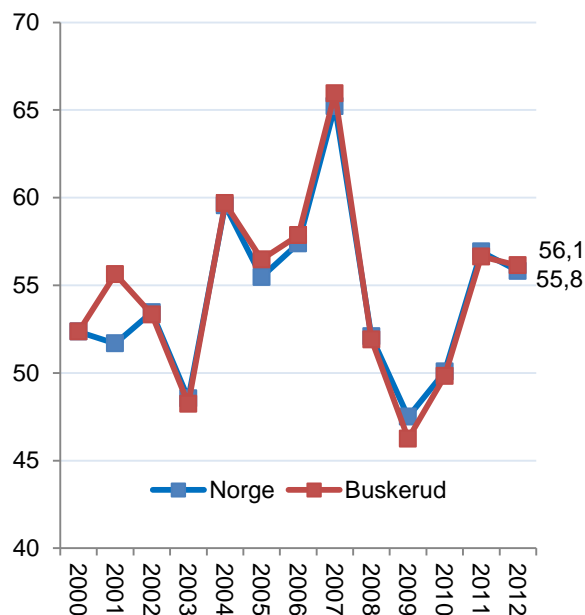
Figur 49: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2012 og i snitt siste ti år.

5.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette har andel vekstforetak tatt seg opp fram til 2012, da det ble en liten nedgang.

I Buskerud har andel vekstforetak vært nokså lik landsgjennomsnittet i mange av årene i perioden 2000-2012. I 2009 var andelen vekstforetak lavere enn ellers i landet, men i de tre siste årene er andelen praktisk talt lik landet ellers.

I 2012 hadde 56,1 prosent av foretakene i Buskerud omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Det er tre promille høyere enn andelen på landsbasis.

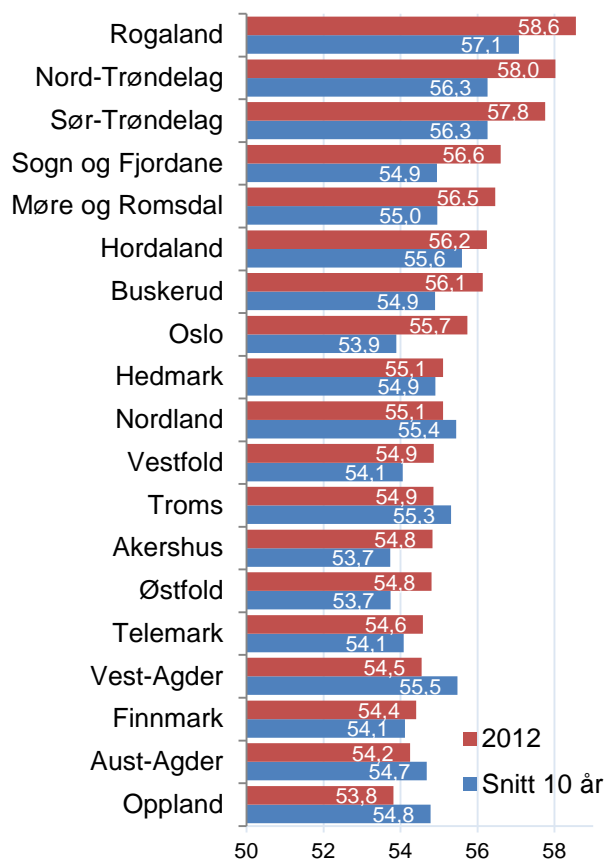

Figur 50: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Buskerud og Norge i perioden 2000-2012.

5.3.1 Andel vekstforetak i fylkene

Rogaland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag hadde en andel vekstforetak på over 57 prosent i 2012. I den siste tiårsperioden er det også de samme tre fylkene som har hatt høyest andel vekstforetak, med et snitt på over 56 prosent. Rekkefølgen er også den samme for andel vekstforetak de siste ti årene, som i 2012.

Buskerud er rangert som nummer sju av fylkene for andel vekstforetak i 2012. I snitt for siste ti år er Buskerud rangert på 11. plass.

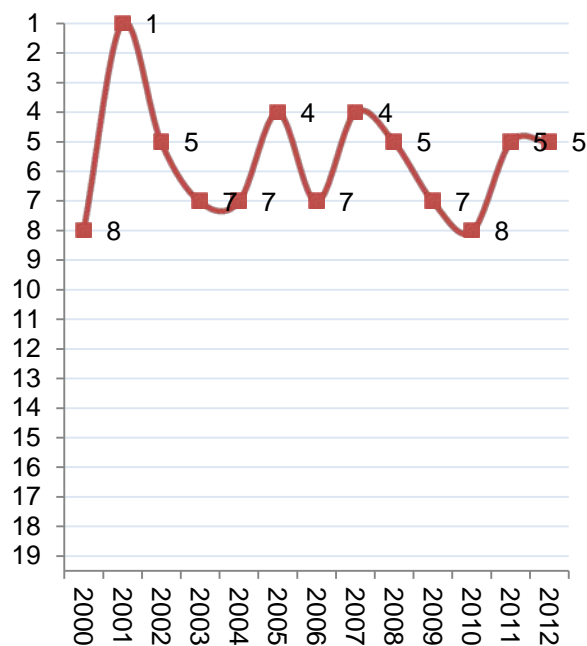
Figur 51: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2012 og i snitt for siste ti år.

5.4 NæringsNM for fylkene

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste ni årene.

Figur 52 viser plasseringen til Buskerud i årene 2000-2012. Buskerud hadde sin klart beste plassering i 2001, da var Buskerud beste fylke. Det var dessverre før vi hadde disse kåringene i NæringsNM.

Etter det har Buskeruds plassering vært fra fjerde til åttende plass. Det har blitt to femteplasser de siste to årene.

Figur 52: Rangeringen til Buskerud i NæringsNM i perioden 2000-2012.

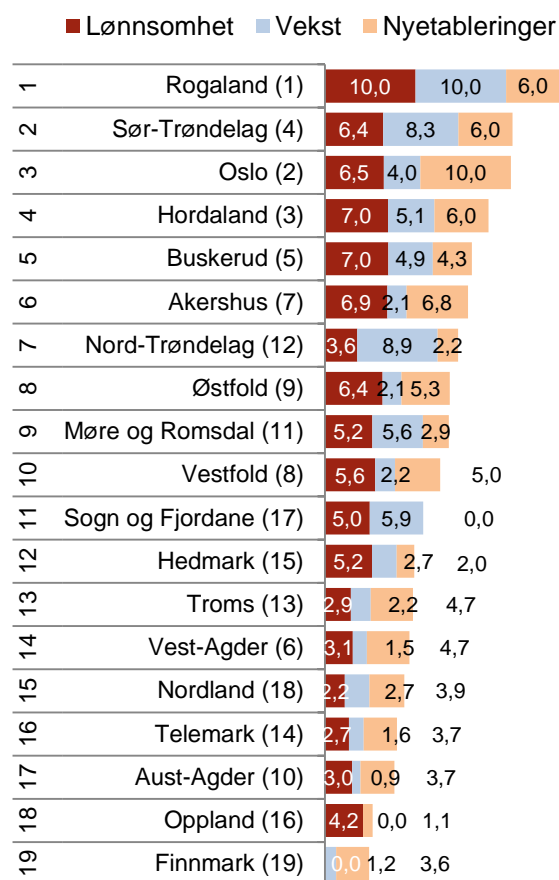
5.4.1 Fylkenes plassering

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Rogaland kom best ut av fylkene i 2012, foran Sør-Trøndelag og Oslo. Med Hordaland på fjerdeplass, er det fylkene med de største byene som gjorde det best. Rangeringen for siste ti år er nokså lik; med Rogaland på førsteplass, etterfulgt av Oslo, Hordaland og Sør-Trøndelag.

Buskerud skårer godt for lønnsomhet, middels for vekst, og litt under middels for nyetableringer.

For den siste tiårsperioden er Buskerud rangert som nummer fem av 19 fylker.

Figur 53: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2012. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2003-2012.

5.5 NæringsNM for regioner

Drammensregionen har de jevneste resultatene i NæringsNM, og har aldri vært dårligere enn i 2009, da de ble nummer 29.

Kongsberg/Numedal har fire plasseringer blant de ti beste regionene, men ble rangert som nummer 50 i 2010.

Ringerike/Hole har gjort det jevnt bra, mer plasseringer mellom 13. plass i 208 og 43. plass i 2005.

Midt-Buskerud hadde noen gode plasseringer i 2001 og 2004, men har vært under middels i de åtte siste årene.

Hallingdal hadde flere gode plasseringer tidlig i perioden, men har hatt en sterkt nedadgående trend. Siste år ble Hallingdal rangert helt nede på 77. plass av 83 regioner. Da kom de helt siste på lønnsomhetsindeksen. Det har vært en del protester fra Hallingdal etter siste NæringsNM, der de har stilt spørsmåltegn ved metodikken i NæringsNM. Regionen har imidlertid hatt gode resultat tidligere, med samme metodikk, så den nedadgående trenden er nok et faktum.

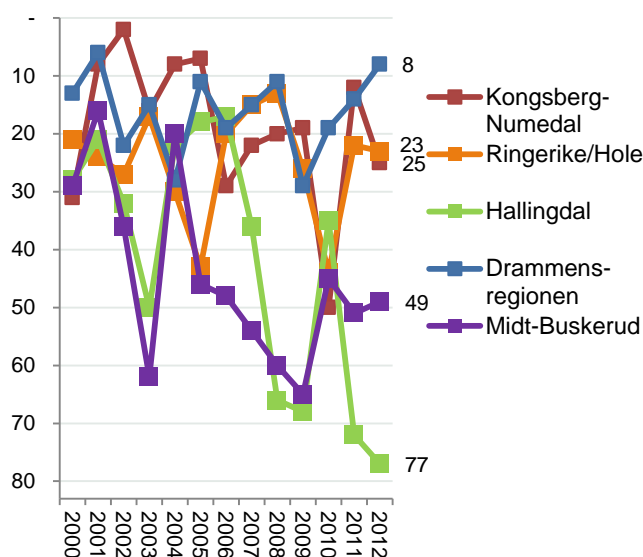
5.5.1 Regionene på Østlandet

Regionenes plassering i NæringsNM er basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse.

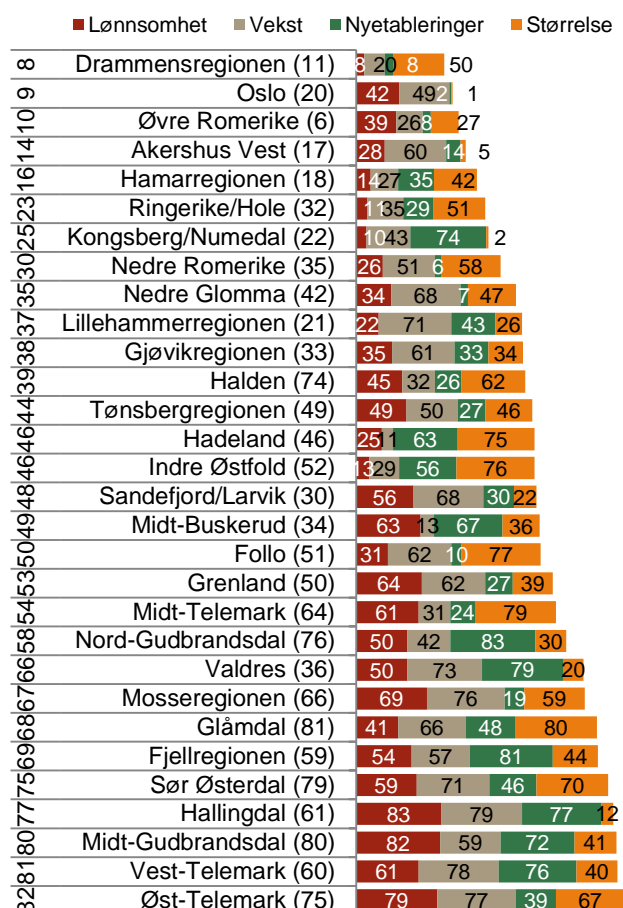
Det er regionene på Vestlandet som gjør det sterkest i NæringsNM, og Stavangerregionen er på topp for både 2012 og siste ti år.

Drammensregionen ble beste region på Østlandet, med sin åttendeplass. Ringerike/Hole og Kongsberg/Numedal hadde også gode plasseringer som henholdsvis nummer 23 og 25.

Midt-Buskerud ble nummer 49, men Hallingdal kom på den før nevnte 77. plassen. De perifere regionene på Østlandet, som Gudbrandsdal, Vest-Telemark, Fjellregionen og Valdres gjør det dårlig i NæringsNM nå. Det svake resultatet for Hallingdal er en del av denne trenden.

Figur 54: Rangeringen til regionene i Buskerud i NæringsNM i perioden 2000-2012.

Figur 55: NæringsNM for regionene på Østlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2012 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

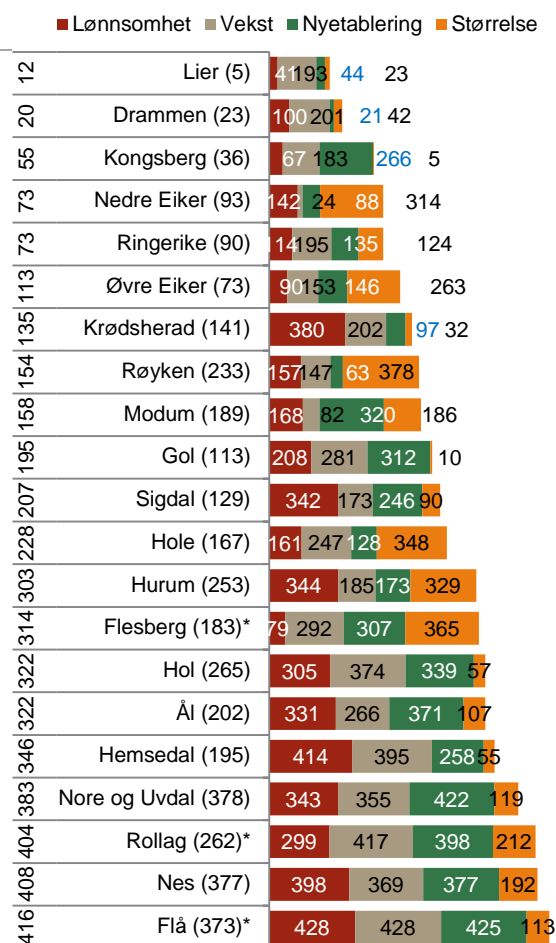
5.6 NæringsNM for kommuner

Lier var best av kommunene i Buskerud i siste NæringsNM. Det er ingen overraskelse. Lier gjør det alltid bra i NæringsNM, og har sju plasseringer på topp ti siden 2012. Lier er femte beste kommune i NæringsNM for de siste ti årene samlet.

Drammen og Kongsberg er nummer to og tre i fylket, og har vært stabilt solide kommuner i NæringsNM. Mye av næringslivet i Buskerud er i disse to kommunene, og disse kommunene drar opp hele fylket i statistikken.

Nedre og Øvre Eiker og Ringerike gjør det også jevnt bra i NæringsNM.

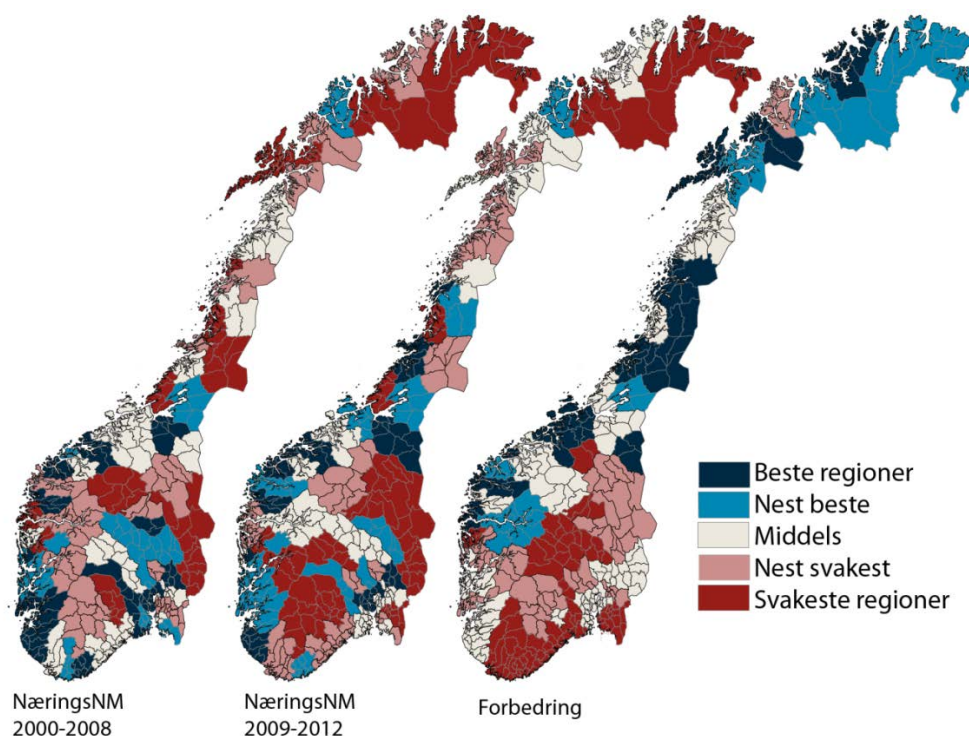
Buskerud har også kommuner på den andre enden av skalaen. Rollag, Nes og Flå ble rangert på 400-tallet i 2012, og er dermed helt i bunnsjiktet. I Flå har det likevel skjedd store ting, vi så tidligere at kommunen har den beste veksten i besøksnæringene av samtlige kommuner i landet. Denne utviklingen har imidlertid blitt realisert med en viss finansiering fra eksterne aktører.

Figur 56: Kommunene i Buskeruds resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 428 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste ti år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene. Kommuner markert med * er små kommuner.

5.6.1 NæringsNM før og etter finanskrisen

Finanskrisen som startet i 2008, representerer et veiskille i den regionale utviklingen i Norge og har påvirket næringsutviklingen ulikt i de forskjellige regionene.

Figur 57: Kart som viser regionenes sammenlagte resultat i NæringsNM i perioden 2000-2008 til venstre, sammenlagte resultater fra perioden 2009-2012 i midten, og regionenes forbedring i siste periode til høyre.

I kartene over har vi vist hvordan regionene gjorde det i NæringsNM. Kartet til venstre viser perioden 2000-2008. I midten ser vi hvordan regionene presterte i NæringsNM i perioden 2009-2012, det vil si etter finanskrisen.

Forskjellen mellom disse to periodene blir ganske tydelig i det siste kartet, der vi har illustrert regionenes endring i rangering i NæringsNM i disse to periodene. Ingen regioner i de åtte fylkene på Østlandet eller de to Agderfylkene har hatt fremgang i NæringsNM. Samtidig er de fleste av regionene med sterk tilbakegang lokalisert på Østlandet eller i Agder.

Samtlige regioner som har hatt forbedring i NæringsNM er lokalisert på Nord-Vestlandet, Trøndelag eller Nord-Norge. Rogaland og ytre deler av Hordaland framstår som uendret, ettersom de var blant de beste regionene også før finanskrisen, og dermed har det ikke vært rom for forbedring.

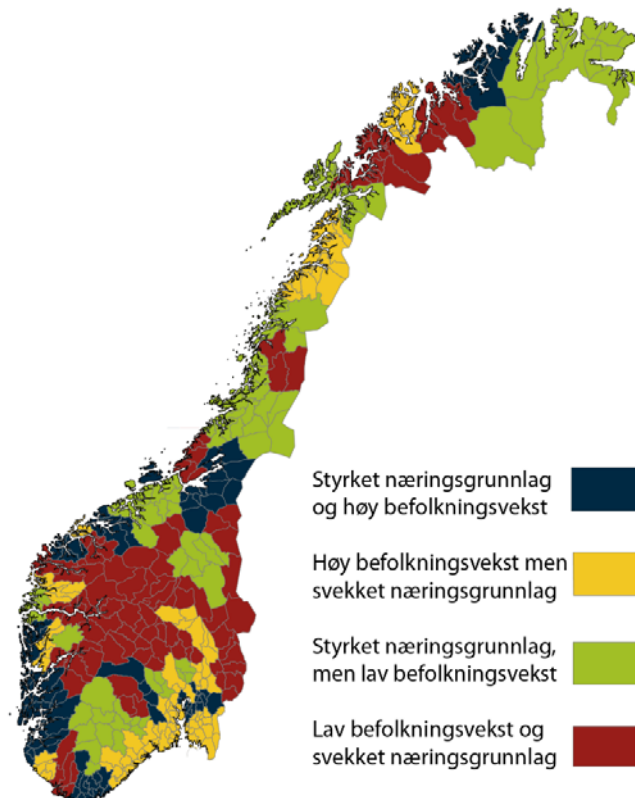
Finanskrisen ser dermed ut til å ha rammet næringslivet på Østlandet og Agder hardere enn i resten av landet. Eksportrettet industri har hatt vanskelige kår etter finanskrisen, for eksempel i sektorer som bildeler og papir, og det har gitt negative impulser på mange industristeder på Østlandet. Noen av de mest sentrale regionene på Østlandet, som Romerike, Akershus Vest, Drammensregionen og Kongsberg har likevel fremdeles et sterkt næringsliv. Akershus Vest og Kongsberg er regioner med mye olje- og gassrelatert virksomhet.

Vestlandet har mer olje- og gassrelatert virksomhet som har dratt nytte av stadig høyere investeringsnivå på sokkelen, mens Nord-Norge har fått positive impulser fra høy produksjon og gode priser på fisk, samt økende aktivitet innenfor olje- og gassutvinning.

Buskerud deler skjebne med resten av Østlandet, og sakter akterut i forhold til de andre landsdelene.

5.7 Næringsdrevet eller befolkningsdrevet vekst?

Regionenes næringsstetthet, som er målt som antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av befolkning, har utviklet seg forskjellig. Noen regioner får økt næringsstetthet ved at næringslivet har en høyere vekst enn befolkningen, og får etter hvert styrket sitt næringsgrunnlag. De mest vellykkede av disse regionene har også høyere befolkningsvekst enn gjennomsnittet, samtidig som de har fått styrket næringsgrunnlaget. I andre regioner øker folketallet raskere enn antall arbeidsplasser i næringslivet, og disse har da fått et svekket næringsgrunnlag. Mest sårbare er regioner som kombinerer svak befolkningsvekst med svekket næringsgrunnlag.

Figur 58: Regionene i Norge, fordelt etter om de har over eller under gjennomsnittlig befolkningsvekst (median av regionene), og om de har økt eller svekket næringsgrunnlag, målt som endring av næringsstetthet fra 2000 til 2012.

Mange regioner på Vestlandet og i Trøndelag har siden 2000 fått styrket næringsgrunnlag samtidig som befolkningsveksten har vært over middels av regionene. De indre strøkene på Vestlandet har imidlertid både svak befolkningsutvikling og svekket næringsgrunnlag.

På Østlandet har regioner som Nedre Romerike, Follo og Akershus Vest fått økt næringsstetthet sammen med høy befolkningsvekst, men den økte næringsstettheten har skjedd på bekostning av næringsstettheten i Oslo. Mange regioner på Østlandet har høy befolkningsvekst, men har etter

hvert stadig lavere næringsstetthet. Dermed har sysselsettingsandelen falt. Kongsberg/Numedal har imidlertid oppnådd kombinasjonen av høy befolkningsvekst med styrket næringsgrunnlag.

Mange regioner i Nord-Norge har lav befolkningsvekst, men også samtidig et styrket næringsgrunnlag. Alle regionene i Finnmark har fått styrket sitt næringsgrunnlag etter 2000.

6. Innovasjon

Innovasjon er et sentralt begrep for å forklare global vekst. Nye produkter og forbedrede prosesser skaper økonomisk vekst. Det er derfor interessant å forsøke å måle regionale variasjoner i næringslivets innovasjon. Kan slike forskjeller være med på å forklare hvorfor regionene har ulik næringsutvikling?

Statistisk Sentralbyrå gjennomfører regelmessig en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet, som vi har fått tilgang til. Siste utgave av denne undersøkelsen ble gjennomført i 2010 og omfattet 6 595 foretak. Mange av disse hadde virksomhet i flere bransjer og kommuner, og hadde til sammen 10 870 bedrifter. Undersøkelsen har en rekke spørsmål om FoU, innovasjon og samarbeid. Vi har konsentrert oss om spørsmål som går direkte på om bedriftene faktisk har gjennomført innovasjoner.

Tabell 16: Spørsmål fra innovasjonsundersøkelsen som er brukt i innovasjonsmålingen.

	Tekst: Verdi lik 1 hvis...	Kort navn	Vekt
Produkt-innovasjon	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden 2008-2010	Vare	2
	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester i perioden 2008-2010	Tjeneste	2
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for markedet i perioden 2008-2010	Nytt for markedet	4
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for verdensmarkedet i perioden 2008-2010	Nytt i verden	4
Prosess-innovasjon	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller fremstilling av varer og tjenester i 2008-2010	Metode	2
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon av varer og tjenester i 2008-2010	Distribusjon	1
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig støttefunksjoner, som systemer for vedlikehold, innkjøp, regnskap eller IT i 2008-2010	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: vesentlige endringer i design (utseende/utforming) av en vare eller tjeneste	Design	1
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye media eller nye måter for promotering av produktet	Media	1
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de spørsmålene som danner grunnlag for indikatorer for innovasjon i regioner og fylker. De er samlet i tre typer av innovasjon: Produktinnovasjon, prosessinnovasjon og markedsinnovasjon. Det er også definert vekt for hvert av spørsmålene, som vi bruker når vi skal lage en samlet indeks for innovasjon. Vektingen er skjønnsmessig, og baserer seg på at noen av spørsmålene intuitivt virker å være viktigere enn andre. Spørsmål om produktinnovasjoner er nye for markedet og om produktinnovasjonene er nye for verdensmarkedet er tillagt størst vekt. Spørsmål om nye måter for produkt plassering eller nye metoder for prising er gitt lavest vekt.

6.1 Innovasjonsfrekvens

Den enkleste og mest direkte metoden å måle regional innovasjon på er å se på andelen, eller frekvensen, av bedrifter som oppgir å ha gjennomført innovasjoner av de 11 ulike typene, basert på de 11 spørsmålene i tabellen på forrige side.

Tabell 17: Andel av bedriftene som oppgir ulike typer av innovasjon i 2010. N = antall bedrifter som har svart på undersøkelsen. Rangering mht. innovasjonsgrad til venstre.

Rang	Fylke	N	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Prising	Innovasjons-grad
1	Sør-Trøndelag	697	17,8	11,3	20,8	8,6	12,8	3,7	7,7	14,3	14,5	10,3	7,0	264,8
2	Nord-Trøndelag	258	15,9	13,6	18,2	4,3	14,7	4,7	9,7	17,8	14,7	17,1	12,0	257,6
3	Oslo	1683	15,3	13,8	20,1	7,4	9,2	5,9	9,3	14,9	15,4	11,0	9,0	257,3
4	Vestfold	452	20,1	8,2	20,4	6,9	9,1	4,0	7,1	15,0	16,6	9,5	6,9	249,6
5	Telemark	349	16,6	10,9	18,1	6,6	17,8	7,4	10,0	11,5	12,6	7,2	5,2	248,3
6	Sogn og Fjordane	280	12,1	12,9	13,6	5,0	19,6	7,9	13,2	18,2	17,5	13,6	5,0	247,9
7	Møre og Romsdal	690	18,6	8,1	20,0	7,1	12,3	5,4	9,1	12,6	13,2	9,1	6,8	247,2
8	Hordaland	1032	16,3	11,3	18,0	7,5	10,7	4,9	9,8	14,2	14,0	10,6	8,2	245,1
9	Buskerud	527	17,5	8,9	18,0	8,3	13,1	5,5	9,3	12,0	14,0	6,8	6,3	243,7
10	Troms	324	12,3	14,2	19,4	5,6	12,7	7,4	9,6	11,4	15,4	10,8	9,3	243,7
11	Akershus	934	17,5	10,4	18,8	7,4	9,0	5,2	8,7	13,5	15,4	9,1	6,7	242,8
12	Østfold	509	18,5	8,1	18,1	5,5	12,2	4,3	7,3	14,7	14,7	10,6	7,3	236,4
13	Oppland	342	14,0	8,8	17,3	5,0	13,7	4,1	9,9	14,6	14,0	10,8	9,1	229,2
14	Aust-Agder	220	18,2	5,5	17,3	7,3	15,5	1,4	6,4	13,6	10,5	7,3	3,2	227,0
15	Rogaland	1110	14,5	8,8	15,8	7,1	10,2	3,7	10,3	11,4	11,2	8,3	5,9	213,6
16	Nordland	530	10,2	9,4	14,5	4,2	10,9	5,5	10,9	9,2	11,9	8,3	6,0	189,8
17	Vest-Agder	391	11,5	7,9	12,0	5,6	12,8	4,9	7,4	10,5	9,5	7,4	6,4	184,7
18	Hedmark	393	13,2	7,4	13,2	1,0	10,7	2,3	6,1	11,5	12,0	6,9	6,1	169,3
19	Finnmark	149	8,1	8,7	14,8	3,4	9,4	8,7	4,7	5,4	10,7	4,7	2,0	163,1

I tabellen over ser vi hvordan andelen av innovative bedrifter varierer mellom fylker, for de 11 ulike innovasjonstypene. Vi ser også resultatet av en samlet indeks for innovasjon til slutt, der vi har brukt vektene fra tabellen på forrige side.

Målt på denne måten er det Sør-Trøndelag som har høyest andel innovative foretak, fulgt av Nord-Trøndelag, Oslo og Vestfold. Finnmark, Hedmark og Vest-Agder har lavest andel innovative bedrifter.

Buskerud kommer ut som nummer ni av fylkene på denne rangeringen. Buskerud har mange bedrifter med produktinnovasjoner i form av nye varer, og mange av disse er oppgitt til å være produkter som er nye på verdensmarkedet. Det er forholdsvis lite markedsinnovasjon blant bedriftene i Buskerud.

6.1.1 Innovasjonsfrekvens – enbedriftsforetak og flerbedriftsforetak

Et kompliserende forhold er at vi har en del foretak som har bedrifter i flere kommuner. Store industriforetak som f.eks. Hydro, Orkla og Statoil har virksomhet i en rekke kommuner. I tallene på forrige side har vi regnet hver enkelt bedrift i slike flerbedriftsforetak som innovative dersom foretaket har oppgitt å ha innovasjon. Spørsmålet er om ikke statistikken over innovasjon i enbedriftsforetakene er et bedre mål på regional innovasjon, enn statistikk som tar med avdelinger av større foretak. Hvis vi tar ut en tabell som på forrige side, men bare med enbedriftsforetak får vi følgende tall:

Tabell 18: Andel av enbedriftsforetakene som oppgir ulike typer av innovasjon i 2010.

Rang	Fylke	N	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Prising	Innovasjons grad
1	Møre og Romsdal	329	22,2	7,0	22,5	7,6	15,2	4,3	7,3	14,0	12,5	7,3	5,5	267,5
2	Sør-Trøndelag	311	17,7	9,6	22,8	9,0	13,5	2,9	5,8	13,5	12,9	9,0	5,8	265,0
3	Hordaland	484	18,4	8,5	19,6	9,1	10,7	4,1	9,7	13,2	11,8	10,5	8,9	251,9
4	Oslo	990	13,1	13,3	20,2	7,4	6,9	5,1	8,3	13,7	14,2	11,4	9,8	242,6
5	Akershus	496	18,1	7,9	19,6	9,3	7,9	3,6	7,3	12,1	12,5	8,9	6,5	238,3
6	Buskerud	284	19,0	5,6	18,0	9,5	10,9	3,2	3,9	12,0	13,0	8,5	7,4	232,9
7	Vestfold	253	19,8	6,7	18,6	7,1	8,7	2,4	6,3	13,8	12,6	8,7	7,9	230,4
8	Aust-Agder	129	19,4	4,7	17,8	7,8	10,9	0,8	2,3	14,7	10,1	7,8	3,1	220,2
9	Oppland	182	14,8	5,5	15,4	6,6	11,0	2,2	6,6	10,4	12,1	6,6	7,7	199,5
10	Sogn og Fjordane	124	11,3	8,1	15,3	3,2	13,7	1,6	5,6	13,7	16,1	7,3	8,1	198,8
11	Nord-Trøndelag	129	16,3	5,4	14,7	3,1	14,0	3,1	4,7	12,4	11,6	8,5	9,3	195,7
12	Telemark	177	14,1	7,9	13,6	5,1	11,9	4,0	6,2	10,2	11,3	7,9	6,8	191,5
13	Østfold	260	16,5	4,6	15,4	5,0	9,2	1,9	3,8	10,4	11,5	8,1	6,5	187,7
14	Rogaland	538	14,1	6,1	14,5	6,1	8,9	2,2	6,5	11,0	8,6	5,9	4,8	185,5
15	Vest-Agder	181	11,6	6,1	10,5	5,5	11,0	3,3	4,4	13,3	9,9	5,5	6,1	171,5
16	Nordland	209	11,5	8,1	12,4	2,9	10,5	1,9	7,7	10,5	10,5	10,0	4,8	170,1
17	Troms	147	10,9	8,8	13,6	4,1	8,8	3,4	4,8	8,2	8,2	6,8	5,4	166,7
18	Hedmark	159	8,8	5,7	10,7	0,6	8,2	1,3	3,8	8,8	10,1	6,3	5,7	129,2
19	Finnmark	73	4,1	2,7	6,8	0,0	5,5	1,4	2,7	5,5	4,1	4,1	2,7	74,7
	Norge	5455	15,6	8,1	17,5	6,8	9,9	3,3	6,5	12,2	11,9	8,6	7,0	207,4

Når vi bare måler innovasjonsgraden i foretak som bare har virksomhet på ett sted, får vi en litt annen rangering, enn vi fikk når vi tok med flerbedriftsforetakene. Nå er det Møre og Romsdal som har høyest innovasjonsgrad, foran Sør-Trøndelag og Hordaland. Finnmark, Hedmark og Troms kommer nederst.

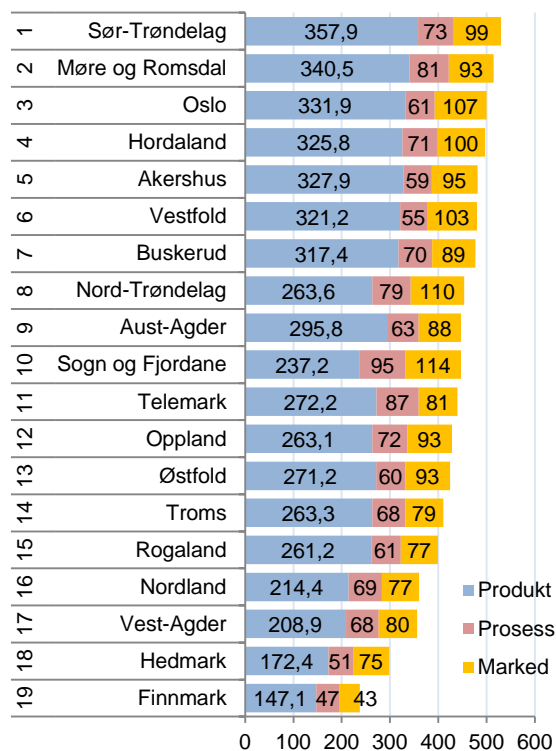
Buskerud kommer på sjetteplass når vi bare måler innovasjonsandelen av enbedriftsforetakene i fylket. Nå er bedriftene i Buskerud best på den flatterende indikatoren «produktinnovasjon med produkt eller tjeneste som er ny på verdensmarkedet».

6.1.2 Innovasjonsgrad fylker

Hvis vi skal foreta en rangering av fylkene når det gjelder andeler innovative foretak, kan vi kombinere resultatene fra de to tabellene vi har vist i de foregående sidene. Vi får da en rangering som vist i figuren til høyre. Sør-Trøndelag har den høyeste innovasjonsgraden, fulgt av Møre og Romsdal og Oslo.

Figuren illustrerer også at det er liten forskjell mellom fylkene, bortsett fra Finnmark og Hedmark som har en del lavere frekvens av innovative foretak. Når det er lite som skiller fylkene, vil rangeringen bli ganske sterkt påvirket av valg av indikatorer.

Buskerud kommer ut som nummer sju på denne rankingen, som vi mener er mest hensiktsmessig for å rangere områder med hensyn til andel innovative foretak.

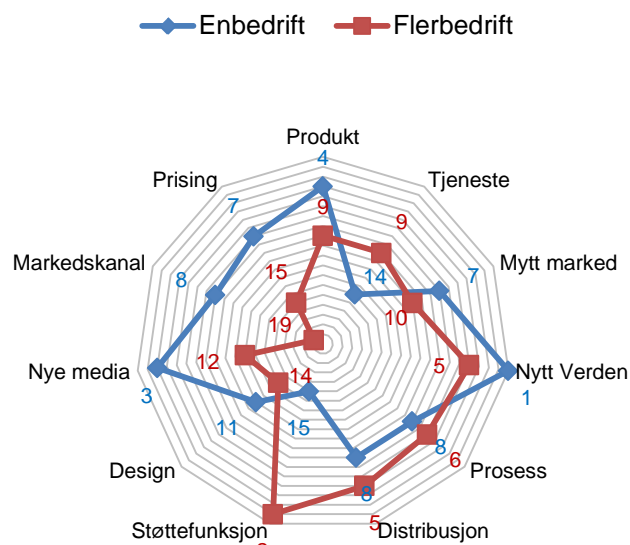

Figur 59: Innovasjonsgrad i fylkene i 2010.

I figur 60 kan vi se hvor Buskerud skårer godt og dårlig for de 11 innovasjonstypene, for henholdsvis de lokale enbedriftsforetakene og for sine avdelinger av større foretak med virksomhet flere steder.

Bedriftene som hører til i Buskerud har mye produktinnovasjon, der produktene over er nye for markedet, og alle høyest andel av produktinnovasjoner som er nye på verdensmarkedet.

De bedriftene som hører til større foretak med virksomhet flere steder har på sin side oftere prosessinnovasjon som går på forbedre produksjonsmetoder.

Figur 60: Rangering blant alle de 19 fylkene for Buskerud for de ulike innovasjonstypene i 2010.

6.1.3 Innovasjonsgrad i regionene

Andelen innovative bedrifter varierer ikke så mye mellom fylker, men variasjonene er sterkere mellom regioner. For regionene har vi i tillegg til frekvensen av innovative bedrifter i undersøkelsen også regnet ut hvor stor andel de innovative bedriftene utgjør av samlet sysselsetting. Resultatene av denne utregningen er vist i siste kolonne i tabellen under. Noen regioner er slått sammen på grunn av lavt antall bedrifter som er med i undersøkelsen, slik at det er 80 regioner som er rangert.

Tabell 19: Andel innovative bedrifter for de ulike innovasjonstypene, blant regionene på Østlandet i 2010. Samlet rang for frekvens, og rang for andel av samlet sysselsetting innen innovative bedrifter helt til høyre.

Rang	Region	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt i verden	Metode	Distribusjon	Støttefunk.	Design	Nye media	Markeds-kanal	Prising	Rang frekvens	Rang veid syss
2	Kongsberg/Numedal	29,0	9,9	26,8	22,7	28,1	6,1	11,8	14,4	10,8	10,8	6,4	14	1
3	Midt-Buskerud	54,9	19,7	46,5	14,0	40,8	14,0	5,7	54,9	54,9	14,0	7,0	1	40
5	Halden	21,5	14,9	27,6	13,0	25,4	2,2	6,3	25,4	29,2	25,1	16,6	15	2
6	Akershus Vest	29,2	20,2	31,8	15,3	16,3	8,1	11,6	19,6	21,4	11,0	10,1	11	4
14	Gjøvikregionen	29,7	9,5	31,2	10,5	21,1	3,3	10,7	25,4	17,7	13,1	16,2	19	13
18	Oslo	22,6	21,0	30,9	11,4	13,2	8,7	13,8	22,3	23,2	17,0	14,1	18	20
19	Ringerike/Hole	28,0	12,8	27,2	4,9	26,5	12,8	18,9	11,8	8,3	3,4	4,9	34	9
20	Midt-Telemark	26,8	14,6	34,1	7,3	34,1	12,2	7,3	21,9	39,0	19,5	0,0	9	43
21	Nedre Glomma	32,0	11,6	30,3	10,7	15,2	5,4	10,7	19,9	21,4	12,2	8,6	22	18
24	Sandefjord/Larvik	27,7	16,5	29,3	6,9	16,0	5,9	12,8	21,8	27,7	13,8	10,1	23	25
25	Tønsbergregionen	30,2	8,8	28,7	13,5	11,7	5,5	8,9	20,5	19,7	13,7	11,5	27	23
27	Grenland	25,6	16,6	25,8	8,3	23,0	11,8	14,9	17,2	19,6	12,1	8,4	28	24
30	Drammensregionen	27,4	12,5	28,0	12,4	15,2	5,5	11,3	20,0	21,7	11,4	10,2	26	35
32	Nedre Romerike	29,4	6,6	28,8	10,6	13,3	5,6	17,3	19,7	20,4	13,9	10,6	29	36
34	Fjellregionen	20,8	19,5	33,8	0,0	19,5	6,5	9,1	24,7	24,7	27,3	6,5	24	53
40	Lillehammerregionen	12,9	15,8	23,9	1,9	18,7	9,1	20,1	21,8	23,9	20,9	15,1	42	37
43	Vest-Telemark	22,4	9,4	22,4	13,0	21,3	0,0	11,8	19,4	15,9	13,0	19,4	36	66
48	Mossregionen	19,5	7,5	22,0	3,6	12,0	9,5	9,5	20,9	21,5	20,4	11,4	49	42
49	Follo	19,8	10,2	23,5	5,7	10,1	7,6	15,2	21,3	21,3	15,1	12,6	45	58
55	Hamarregionen	21,6	10,5	22,1	2,2	14,0	3,4	10,5	15,4	17,9	7,8	5,6	57	45
56	Øvre Romerike	17,7	9,4	19,9	5,9	7,4	4,3	8,8	19,0	24,9	15,4	4,4	58	46
58	Glåmdal	18,8	9,8	19,3	1,2	18,2	0,0	4,9	17,3	22,2	8,9	13,5	64	50
60	Indre Østfold	26,1	5,5	16,8	3,8	20,6	1,8	5,5	13,0	16,4	12,7	9,3	65	55
62	Øst-Telemark	18,0	6,6	18,0	11,4	24,7	4,8	7,2	6,6	10,9	6,6	8,5	56	64
65	Hadeland	11,8	22,2	28,1	0,0	0,0	22,2	22,2	11,4	11,8	5,9	5,9	53	68
68	Gudbrandsdal	13,6	12,2	15,2	7,6	16,7	0,0	10,5	10,3	22,6	16,5	13,6	66	59
69	Valdres	13,1	0,0	13,1	7,5	31,8	13,1	20,6	13,1	20,6	7,5	0,0	60	77
76	Hallingdal	2,9	4,4	4,4	2,9	8,8	10,3	5,9	7,4	26,5	23,5	19,1	76	65
79	Sør Østerdal	7,9	1,2	2,4	0,0	10,2	0,0	0,0	6,7	4,8	6,7	14,0	79	69

Kongsberg/Numedal er rangert høyest av regionene på Østlandet, og som nummer to av alle regioner i landet. Kongsberg/Numedal er rangert høyest av alle regionene når det gjelder andel av samlet sysselsetting i innovative bedrifter. Midt-Buskerud er rangert på tredje plass av alle regionene, og nest best av regionene på Østlandet. Midt-Buskerud har den høyeste andelen av innovative bedrifter, men de innovative bedriftene utgjør ikke så stor andel av sysselsettingen.

Ringerike/Hole kommer også godt ut som nummer 19 i landet, mens Drammensregionen gjør det bedre enn middels på sin 30. plass. Hallingdal kommer dårlig ut, og blir rangert helt nede på 76. plass.

6.2 Innovasjonsklima

Andelen av innovative foretak varierer ganske sterkt mellom ulike bransjer. I en bransje som produksjon av datamaskiner og elektroniske produkter oppgir over 65 prosent av foretakene at de har introdusert nye produkter på markedet, mens i andre bransjer er andelen null. Samtidig øker sannsynligheten for at bedriften er innovativ med størrelsen til bedriften. Dermed vil en region som har mange bedrifter i bransjer med høy innovasjonsgrad naturlig få en høyere andel innovative bedrifter, mens regioner med mange bedrifter i bransjer med lav andel innovative bedrifter vil sannsynligvis få lave andeler med innovative bedrifter. Vi kan måle andelen innovative bedrifter i regionene, der vi samtidig korrigerer for ulikheter i bransjestruktur og fordeling mellom små og store bedrifter. Da får vi et uttrykk for om regionen har høy eller lav andel innovative foretak gitt sin bransje- og størrelsesstruktur. Vi kaller dette for *innovasjonsklima*^{vi}. Vi konsentrerer oss om enbedriftsforetakene i denne analysen. Resultatene av denne analysen er gitt i tabellen under.

Tabell 20: Innovasjonsklima, målt som sannsynlighet for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Oslo er referansefylke, og har derfor verdien 0 for alle indikatorene. Tallene måler sannsynligheten for innovasjon i forhold til Oslo.

Rang	Fylke	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt verden	Metode	Distribusjon	Støttefunk.	Design	Nye media	Markedskanal	Prising	Indekstall
1	Møre og Romsdal	0,3	0,3	0,3	0,1	0,7	0,2	0,4	0,1	0,1	-0,2	-0,3	4,8
2	Hordaland	0,2	0,2	0,1	0,3	0,4	0,2	0,7	0,1	0,0	0,2	0,3	4,7
3	Sør-Trøndelag	0,2	0,2	0,3	0,3	0,7	-0,3	0,0	0,1	0,1	-0,1	-0,4	4,5
4	Buskerud	0,2	-0,1	0,0	0,3	0,4	0,1	-0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	2,9
5	Akershus	0,2	-0,2	0,0	0,2	0,2	-0,2	0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	0,9
6	Oppland	0,0	0,0	0,0	0,2	0,4	-0,3	0,4	-0,1	0,0	-0,4	0,0	0,9
7	Sogn og Fjordane	-0,3	0,5	0,0	-0,6	0,7	-0,6	0,3	0,3	0,4	-0,2	0,2	0,2
8	Oslo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
9	Nordland	-0,2	0,6	-0,1	-0,5	0,3	-0,4	0,7	0,1	0,0	0,2	-0,3	-0,7
10	Telemark	-0,2	0,3	-0,4	-0,4	0,5	0,3	0,2	-0,1	0,0	0,0	0,0	-1,6
11	Rogaland	0,0	-0,2	-0,2	-0,2	0,2	-0,3	0,3	0,1	-0,3	-0,3	-0,3	-2,2
12	Troms	-0,2	0,3	-0,2	-0,2	0,1	0,1	-0,1	-0,3	-0,3	-0,2	-0,3	-2,3
13	Vestfold	0,0	0,0	-0,2	-0,3	0,0	-0,4	0,2	0,1	0,0	-0,1	0,1	-2,3
14	Nord-Trøndelag	0,0	0,1	-0,2	-0,9	0,6	0,2	0,0	0,2	0,1	0,1	0,4	-2,4
15	Aust-Agder	0,2	-0,4	0,0	0,1	0,3	-1,4	-0,9	0,1	-0,2	-0,2	-1,0	-2,7
16	Vest-Agder	-0,3	0,1	-0,5	-0,2	0,3	0,1	-0,1	0,2	-0,2	-0,4	-0,1	-2,7
17	Østfold	0,0	-0,2	-0,2	-0,3	0,2	-0,5	-0,3	-0,1	0,1	0,0	0,0	-3,0
18	Hedmark	-0,8	-0,1	-0,6	-2,3	0,0	-1,0	-0,4	-0,4	-0,2	-0,4	-0,3	-16,2
19	Finnmark	-1,0	-0,8	-0,7	-17,7	-0,3	-0,7	-0,3	-0,6	-1,0	-0,9	-1,1	-82,0

Møre og Romsdal er rangert best av fylkene når det gjelder innovasjonsklima, foran Hordaland, Sør-Trøndelag og Buskerud. Finnmark og Hedmark kommer ut klart svakere enn de andre fylkene. Det er forholdsvis jevnt mellom de andre fylkene.

Buskerud rykker litt opp på fylkesrangeringen når vi måler på denne måten. Nå er Buskerud på fjerdeplass.

6.2.1 Innovasjonsklima i regionene

Vi kan bruke samme metode for å beregne innovasjonsklima i regionene. Vi tar da utgangspunkt i rangeringer for hver enkelt innovasjonstype. Resultatene for regionene på Østlandet er vist i tabellen under.

Tabell 21: Innovasjonsklima, målt som sannsynlighet for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Oslo er referanseregion. Tallene i tabellen viser rangering for hver av indikatorene fra 1=beste region til 80=dårligste region. Siste kolonne viser rangeringen i 2008.

Rang	Region	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distri-busjon	Støtte-funk.	Design	Nye media	Markeds kanal	Prising	Indeks-tall	Rang 2008
3	Midt-Buskerud	2	16	18	17	11	2	75	2	1	39	55	327	1
9	Fjellregionen	30	2	3	70	3	9	22	4	4	1	35	423	9
11	Midt-Telemark	45	5	10	24	10	50	14	6	41	48	77	436	26
14	Nedre Romerike	13	55	17	10	37	39	6	19	40	27	27	468	3
15	Drammensregionen	19	30	20	9	52	44	41	20	25	28	19	492	23
16	Gjøvikregionen	18	33	22	5	36	47	33	25	47	57	22	499	19
23	Vest-Telemark	34	37	32	3	68	57	72	16	42	20	6	634	68
26	Lillehammerregionen	51	28	16	71	29	4	2	21	21	19	13	649	31
27	Sandefjord/Larvik	35	14	36	40	48	31	16	30	20	32	34	658	53
28	Akershus Vest	16	34	28	15	47	28	56	56	51	46	52	662	21
33	Gudbrandsdal	59	17	45	4	28	70	24	76	22	37	28	705	64
35	Grenland	29	27	48	41	24	16	17	50	32	24	40	713	56
37	Oslo	37	38	34	30	56	29	42	44	37	26	31	743	37
39	Nedre Glomma	20	45	30	28	67	38	43	58	30	40	61	774	55
41	Mossregionen	56	21	46	52	64	20	45	13	27	10	7	801	16
43	Øvre Romerike	50	53	38	31	49	76	36	35	15	21	62	819	51
46	Halden	70	43	51	45	14	79	58	33	5	5	8	853	54
48	Ringerike/Hole	26	40	55	50	9	14	40	62	69	70	65	885	71
49	Kongsberg/Numedal	46	62	52	19	42	35	61	66	46	23	50	895	22
55	Tønsbergregionen	48	60	54	34	60	42	55	55	57	43	16	982	30
56	Follo	57	64	61	38	65	36	31	36	43	36	33	985	58
62	Indre Østfold	41	63	59	44	22	72	62	68	70	69	46	1062	50
66	Valdres	55	79	63	57	1	13	32	67	64	76	78	1070	36
69	Hamarregionen	54	51	53	55	59	45	47	69	55	66	66	1111	20
71	Hallingdal	79	75	78	56	57	10	65	70	19	3	10	1199	63
74	Glåmdal	78	47	69	78	63	77	59	59	33	44	32	1289	66
75	Øst-Telemark	76	54	77	54	54	69	79	74	62	67	23	1295	47
79	Sør Østerdal	74	76	80	66	74	55	76	72	76	65	12	1422	76
80	Hadeland	67	70	75	80	80	74	74	71	39	59	43	1434	42

De regionene på Østlandet med best innovasjonsklima er kanskje noe overraskende Midt-Buskerud, Fjellregionen og Midt-Telemark. Det er regioner som har mange innovative bedrifter når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse. Hvis vi gjør en tilsvarende måling basert på den forrige innovasjonsundersøkelsen i 2008, er Midt-Buskerud beste region i landet, mens Fjellregionen hadde samme rangering. Drammensregionen kommer også godt ut for innovasjonsklima på en 15. plass.

Det er overraskende at Kongsberg/Numedal blir rangert som under middels. Det betyr at Kongsberg har mange bedrifter i bransjer som har mye innovasjon, men at regionen ikke har spesielt høy andel innovative bedrifter hvis vi måler bransje for bransje. Ringerike/Hole faller også mange plasser i forhold til rangeringen som tok utgangspunkt i andeler.

Hallingdal gjør det fremdeles svakt, men rykket opp til 71. plass.

6.3 Internasjonalisering

Hvilke fylker har det mest internasjonale næringslivet? Innovasjonsundersøkelsen har også data om hvorvidt bedriftene selger varer og tjenester til utlandet, og om de har sitt hovedmarked utenlands. Det kan vi bruke for å se hvordan tilbøyeligheten til å selge varer og tjenester utenlands varierer mellom fylkene.

I figur 61 ser vi hvordan andelen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands varierer mellom fylkene.

Møre og Romsdal har den høyeste andelen av eksportbedrifter i utvalget. Aust-Agder har den høyeste andelen av bedrifter som har sitt hovedmarked utenlands.

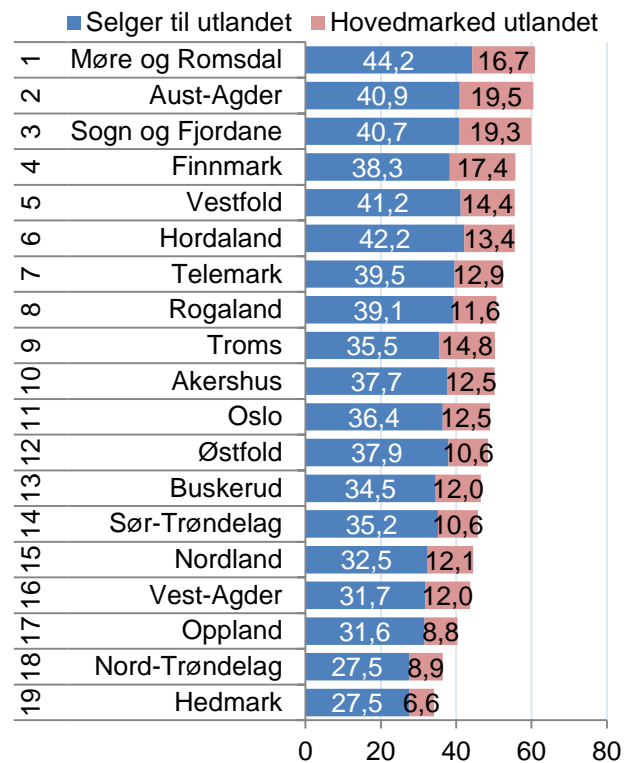
Buskerud er rangert som nummer 13, og har dermed lavere andel eksportbedrifter enn middels av fylkene.

Innovasjonsundersøkelsen er en utvalgsundersøkelse, og vi kan ikke være helt sikre på at utvalget er helt representativt for næringslivet i fylkene.

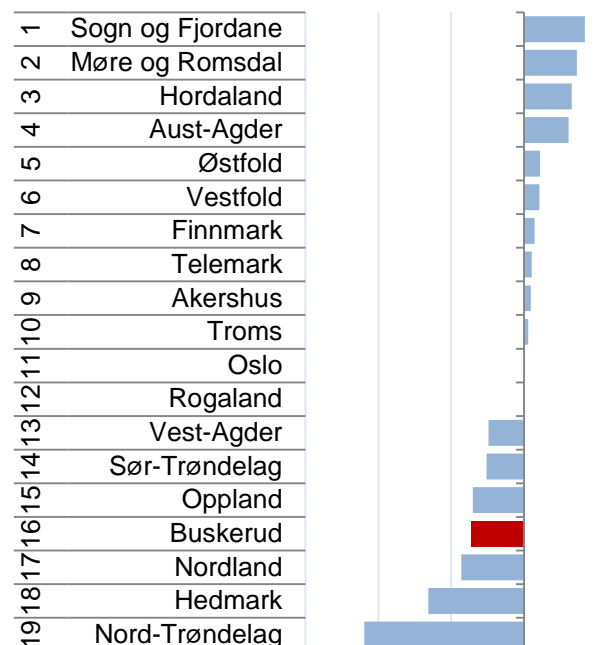
Tilbøyeligheten til å eksportere varierer med hensyn til bransje, der det er noen bransjer som har mye eksport. Det er også flere store enn små bedrifter som eksporterer.

Vi kan derfor måle *eksportklima*^{viii} med å bruke samme metode som vi brukte for å måle innovasjonsklima. Resultatene er vist i figur 62. Her ser vi at Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Hordaland og Aust-Agder har en høyere eksporttilbøyelighet enn de andre fylkene.

Buskerud er nå rangert på 16. plass av fylkene. Det er lavere tilbøyelighet til å eksportere i næringslivet i Buskerud enn ellers i landet, når vi sammenlikner eksportandelen for samme bedriftsstørrelse og bransje.

Figur 61: Andel av bedrifter i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands i 2010.

Figur 62: Eksportklima: Tilbøyelighet til å ha eksport, korrigert for størrelse og bransje, 2010.

6.3.1 Internasjonalisering regioner

Andelen av bedrifter som har eksport varierer ganske sterkt mellom regionene.

I figur 63 ser vi hvordan andelen eksportbedrifter varierer i regionene på Østlandet. Halden har den nest høyeste andelen eksportbedrifter, av de bedriftene som har deltatt i innovasjonsundersøkelsen. Hele 65,4 prosent av bedriftene i Halden oppgir å ha kunder i utlandet. Akershus Vest har høyest andel av bedrifter med hovedmarked utenlands av regionene på Østlandet, mer enn en fjerdedel av bedriftene i utvalget i Akershus Vest har sitt hovedmarked utenlands.

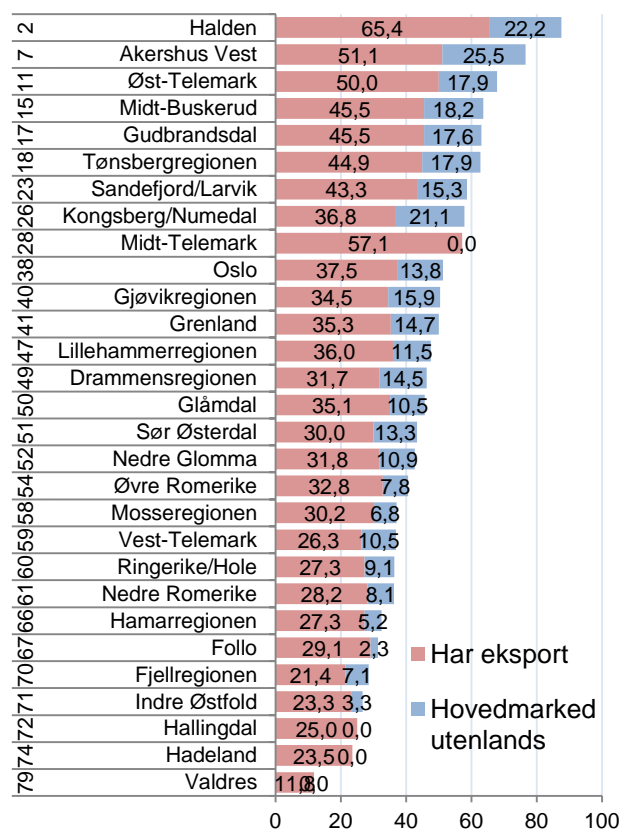
Midt-Buskerud har en høy eksportandel, og er nummer 15 av regionene. Kongsberg/Numedal har høyere eksportandel enn gjennomsnittet og blir rangert som nummer 26. Kongsberg/Numedal har ganske stor andel bedrifter som har sitt hovedmarked utenlands.

Drammensregionen har en litt lavere eksportandel enn middels av regionene, Ringerike/Hole en del lavere enn middels, mens Hallingdal har en svært liten eksportandel.

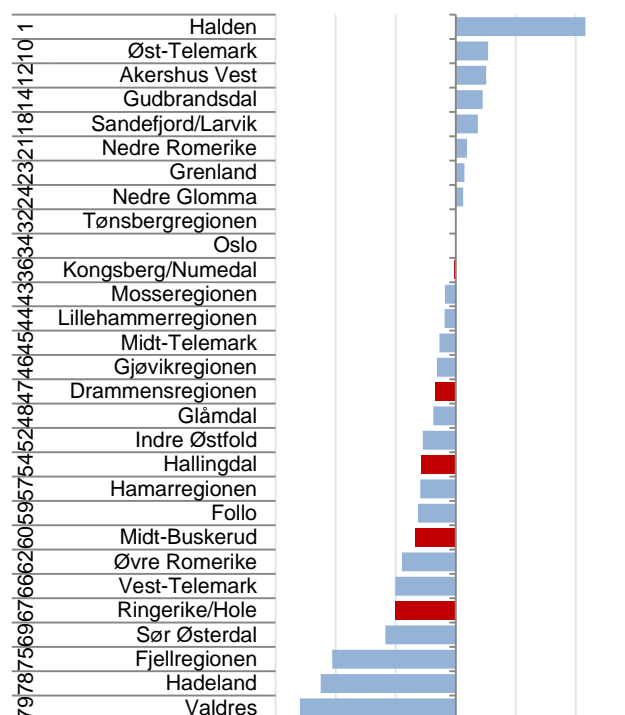
6.3.2 Eksportklima regioner

Når vi måler eksporttilbøyeligheten, korrigerer vi for forskjeller i størrelse og bransje. Da blir rangeringen noe annerledes. Halden har høyest eksporttilbøyelighet av alle regionene i landet.

Bedriftene i Kongsberg/Numedal har en tilbøyelighet for eksport som er litt over middels. De andre regionene i fylket har næringsliv med under middels eksporttilbøyelighet.

Figur 63: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands i 2010.

Figur 64: Eksporttilbøyelighet korrigeret for størrelse og bransje, 2010.

6.4 Innovasjonssamarbeid

Innovasjonsundersøkelsen har også detaljerte spørsmål om innovasjonssamarbeid. Det spørres om hvilke typer institusjoner som bedriftene har samarbeid med, og hvor disse samarbeidspartnerne er lokalisert geografisk.

De første vi undersøker er hvor stor andel av bedriftene som har innovasjonssamarbeid, og hvor disse er lokalisert.

Tabell 22: Andel av enbedriftsforetak som oppgir samarbeid, fordelt etter samarbeidspartnerens lokalisering, 2010.

Fylke	Regionalt	Norge	Norden	Europa	USA	Kina/India	Andre land	Har samarbeid	SUM utland	N
Sør-Trøndelag	8,7	6,8	3,2	4,2	2,3	0,6	1,9	17,7	12,2	311
Møre og Romsdal	13,7	21,9	4,3	7,3	2,1	1,2	1,8	16,1	16,7	329
Oppland	16,5	15,9	4,4	6,0	5,5	0,5	0,5	15,9	17,0	182
Troms	7,5	9,5	4,1	5,4	2,7	0,7	0,0	15,0	12,9	147
Sogn og Fjordane	24,2	18,5	4,8	6,5	0,8	0,0	0,0	12,1	12,1	124
Akershus	9,9	7,1	5,0	5,8	3,4	3,4	3,2	11,9	21,0	496
Nord-Trøndelag	18,6	12,4	3,1	9,3	3,9	2,3	3,1	11,6	21,7	129
Hedmark	10,1	11,3	4,4	2,5	0,6	0,0	0,6	11,3	8,2	159
Telemark	11,3	18,1	9,6	9,6	1,1	1,7	2,3	11,3	24,3	177
Vest-Agder	13,8	15,5	7,2	8,3	3,3	1,1	2,2	11,0	22,1	181
Rogaland	9,3	10,6	5,0	6,1	3,5	0,9	1,7	11,0	17,3	538
Aust-Agder	14,7	14,7	6,2	10,1	1,6	2,3	3,1	10,9	23,3	129
Hordaland	5,0	6,6	1,9	3,7	1,4	0,6	0,4	10,3	8,1	484
Oslo	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,5	0,7	10,0	3,6	990
Nordland	16,3	10,5	1,0	4,8	1,4	1,0	2,4	9,6	10,5	209
Buskerud	9,2	15,8	7,0	9,5	1,1	0,0	0,7	8,8	18,3	284
Vestfold	8,7	7,9	6,7	9,5	3,2	2,8	4,3	8,7	26,5	253
Østfold	7,7	5,4	5,8	5,0	0,4	1,2	1,2	8,1	13,5	260
Finnmark	6,8	6,8	0,0	1,4	0,0	0,0	1,4	5,5	2,7	73

Fylkene er sortert etter hvor stor andel av bedriftene som har samarbeid. Det er Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal som har høyest andel av bedrifter som har innovasjonssamarbeid. Det kan også være interessant å se hvor mange som har innovasjonssamarbeid med utenlandske partnere. Her er det Vestfold som skårer høyest, fulgt av Telemark og Aust-Agder. Sogn og Fjordane har klart høyest andel som har innovasjonssamarbeid regionalt, mens Oslo har klart lavest andel av regionale partnere. En skulle kanskje tro at bedrifter i Oslo ville hatt mange flere potensielle partnere å samarbeide med enn for eksempel Sogn og Fjordane, så dette er kanskje noe overraskende.

Bedriftene i Buskerud har lite innovasjonssamarbeid med andre partnere generelt. De har en forholdsvis høy andel med innovasjonspartnere i Europa utenfor Norden, men en lav andel som har innovasjonssamarbeid i egen region eller utenfor Europa.

6.4.1 Type innovasjonspartnere

Det er også interessant å se hvilke typer innovasjonspartnere som bedriftene samarbeider med. I spørreundersøkelsen spørres det om hvorvidt partnere er kunde, leverandør, konkurrent, universitet, FoU-institusjon eller forskningsinstitutt.

Tabell 23: Andel som har innovasjonssamarbeid med ulike typer partnere i 2010.

Fylke	Har samarbeid	Eget konsern	Forskningsinstitutt	Konkurrenter	Konsulenter	Kunder	Lab/FoU-foretak	Leverandører	Universiteter
Østfold	8,1	3,1	3,1	0,8	2,3	5,8	3,5	5,4	2,7
Akershus	11,9	4,8	4,2	4,2	4,4	7,1	2,8	6,3	4,0
Oslo	10,0	0,7	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,6
Hedmark	11,3	1,9	3,1	2,5	2,5	7,5	2,5	6,3	3,1
Oppland	15,9	7,7	4,4	3,3	6,6	7,7	6,0	8,8	4,9
Buskerud	8,8	5,3	4,9	2,5	4,2	8,8	4,9	8,1	4,6
Vestfold	8,7	8,3	4,0	2,0	4,3	7,1	5,1	9,5	2,8
Telemark	11,3	7,9	7,3	1,1	5,1	10,7	5,1	9,0	7,3
Aust-Agder	10,9	4,7	3,9	7,0	4,7	11,6	3,9	13,2	3,9
Vest-Agder	11,0	7,2	5,5	2,2	4,4	6,6	8,3	9,4	7,7
Rogaland	11,0	4,5	3,3	4,1	4,1	7,2	3,5	6,7	3,7
Hordaland	10,3	2,1	2,3	1,4	2,7	3,1	2,7	3,5	1,9
Sogn og Fjordane	12,1	7,3	4,8	4,0	9,7	10,5	2,4	11,3	4,8
Møre og Romsdal	16,1	7,0	5,5	3,3	4,9	10,6	4,6	10,9	5,5
Sør-Trøndelag	17,7	2,6	3,5	2,9	2,9	6,1	2,3	3,9	3,5
Nord-Trøndelag	11,6	2,3	5,4	2,3	5,4	11,6	3,9	13,2	8,5
Nordland	9,6	3,8	2,9	3,3	1,9	10,5	1,9	7,2	5,7
Troms	15,0	1,4	2,0	2,7	4,1	7,5	2,7	5,4	4,1
Finnmark	5,5	2,7	2,7	0,0	2,7	4,1	1,4	2,7	0,0
Norge	11,4	3,9	3,3	2,5	3,4	6,3	3,1	6,1	3,5

Det er kunder som det er flest som har innovasjonssamarbeid med. 6,3 prosent av utvalget har samarbeid med kundene sine. Dernext er det leverandører som har nest høyest hyppighet, med 6,1 prosent. Universiteter, konsulenter, forskningsinstitutter og FoU-foretak har henholdsvis mellom 3 og 4 prosent av utvalget innovasjonssamarbeid med. Konkurrenter har lavest hyppighet for innovasjonssamarbeid, kanskje ikke så overraskende. Det er likevel 2,5 prosent av bedriftene som har innovasjonssamarbeid med konkurrenter. Samarbeid innen eget konsern er også en kategori. Her er det mange bedrifter som ikke inngår i konsern, slik at av denne andelen er nok ganske høy for de bedriftene som inngår i konserner, naturlig nok.

Det er ganske stor variasjon mellom fylkene når det gjelder hvem bedriftene samarbeider med. Bedriftene i Buskerud har mest samarbeid med kunder, Lab/FoU-foretak og forskningsinstitutter.

7. Utdanning

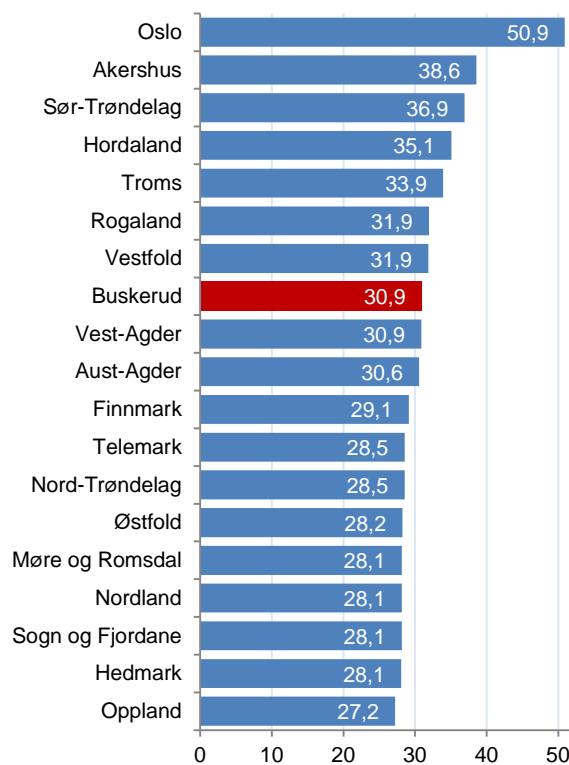
Det er stor interesse for utdanningsnivået, både generelt i befolkningen og i næringslivet. Et høyt utdanningsnivå regnes ofte som en kvalitet i seg selv, samtidig som mange antar at et høyt utdanningsnivå også er vekstfremmende for næringslivet. I regionale utviklingsstrategier, både blant fylkeskommuner og primærkommuner, er det ofte selvstendige målsettinger om å oppnå økt utdanningsnivå. Derfor har vi tatt med dette temaet i denne rapporten. Telemarksforskning har fått tilgang til data fra SSB om utdanningsnivå for alle sysselsatte fordelt på arbeids- og bokommune, og etter sektor og næring. Vi vil først presentere noen data om utdanningsnivå i befolkningen, deretter konsentrerer vi oss om utdanningsnivået i næringslivet.

7.1 Utdanning i befolkning

Utdanningsnivået i befolkningen varierer ganske mye mellom fylkene. Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sin befolkning. 50,9 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har høyere utdanning, dvs. minst tre år på universitet eller høyskole. Da regner vi ut andelen blant den delen av befolkningen som er registrert som sysselsatt.

Etter Oslo er det Akershus, Sør-Trøndelag, Hordaland og Troms som har høyest andel av de sysselsatte med høyere utdanning.

30,9 prosent av befolkningen i Buskerud har minst treårig utdanning fra høyskole eller universitet. Det er åttende høyest av de 19 fylkene i landet.

Figur 65: Andel av den sysselsatte befolkningen med minst tre års utdanning på høyskole eller universitet i 2010.

7.1.1 Utdanningsnivå i arbeidsliv og befolkning

På forrige side så vi hvordan utdanningsnivået varierte i den sysselsatte befolkningen. Når vi beregner andelen med høy utdanning etter arbeidssted i stedet for etter bosted, får vi et litt annerledes resultat. Oslo har fremdeles den høyeste andelen med høyere utdanning, men nå er nivået 48 prosent. Det er lavere enn da vi målte etter bosted. Det betyr at andel med høyere utdanning blant de som arbeider i Oslo er lavere enn andelen av de som har arbeid og bor i Oslo. Etter Oslo er det Sør-Trøndelag, Akershus og Hordaland som har det mest kompetansekrevende arbeidslivet.

Buskerud er nummer ti av fylkene når det gjelder utdanningsnivå blant som arbeider i fylket. Utdanningsnivået er høyere for de som bor i fylket enn for de som arbeider i fylket.

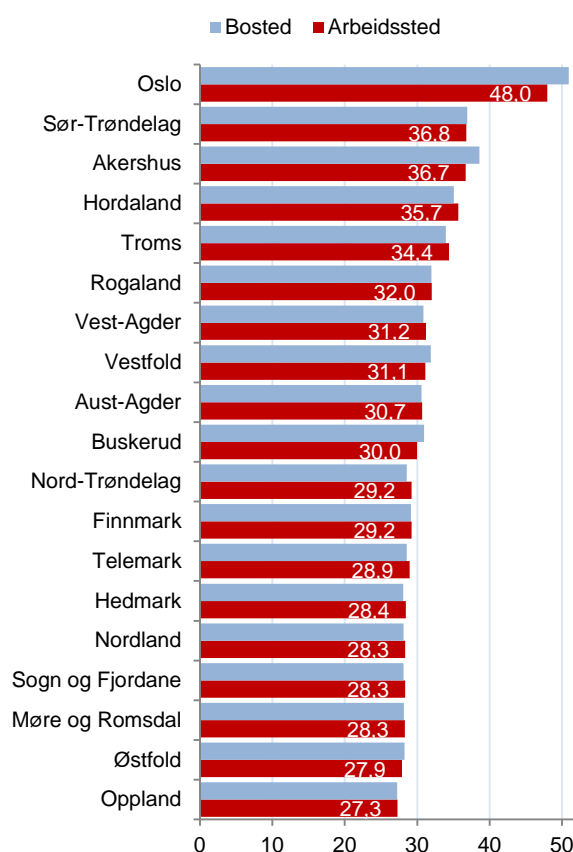
7.1.2 Utdanningsnivå blant pendlere

Det kan være interessant å se på utdanningsnivået til de som pendler ut og inn av fylkene.

Oslo har et ganske mye høyere utdanningsnivå for de som pendler ut enn de som pendler inn. Det samme gjelder Akershus, Buskerud og Vestfold. På Østlandet har Østfold, Hedmark, Oppland og Telemark høyere utdanningsnivå blant de som pendler inn. Kanskje betyr det at fylker som Oslo og Vestfold er attraktive steder som bosted for folk med høyere utdanning? I så fall vil Hedmark og Telemark vært tilsvarende mindre attraktive for personer med høy utdanning. Kanskje har de med høyere utdanning større preferanse for å bo urbant? Eller bedre råd til å bo i de relativt dyrere byene?

På Vestlandet er det Rogaland som har høyere utdanningsnivå blant de som pendler ut, mens de andre fylkene har lavere.

Buskerud har litt høyere kompetansenivå blant de som pendler ut, enn blant de som pendler inn av fylket. Det kan være et tegn på at fylket er attraktivt å bo i for folk med høyere utdanning, men i så fall er Vestfold, Akershus og Oslo mer attraktive for høyt utdannede.

Figur 66: Andel sysselsatte med høyere utdanning, etter bosted og arbeidssted 2012.

Tabell 24: Andel med høyere utdanning hos pendlere i 2010.

	Pendler ut	Pendler inn	Differanse
Østfold	32,0	34,2	-2,2
Akershus	45,0	41,8	3,1
Oslo	51,0	43,0	8,0
Hedmark	29,4	35,9	-6,5
Oppland	29,7	32,6	-2,8
Buskerud	37,7	35,8	1,8
Vestfold	36,1	31,0	5,1
Telemark	30,9	35,4	-4,5
Aust-Agder	34,1	36,9	-2,9
Vest-Agder	32,8	33,5	-0,8
Rogaland	33,9	28,2	5,7
Hordaland	32,2	36,1	-3,9
Sogn og Fjordane	30,8	31,3	-0,5
Møre og Romsdal	29,9	30,1	-0,2
Sør-Trøndelag	40,2	37,8	2,4
Nord-Trøndelag	30,9	41,9	-11,0
Nordland	29,0	32,3	-3,3
Troms	30,7	37,3	-6,7
Finnmark	31,4	33,6	-2,1

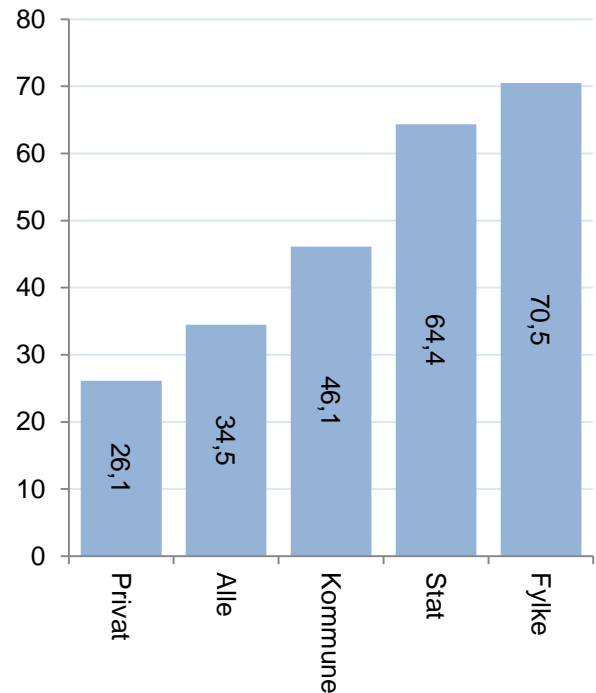
7.1.3 Utdanningsnivå sektorer

Det er stor forskjell på utdanningsnivået i de ulike sektorene. Fylke og stat har mye høyere andel med høyere utdanning enn de andre sektorene. Over 70 prosent av de som arbeider i fylkeskommunene har høyere utdanning, mens 64,4 prosent av de statsansatte har minst 3-årig utdanning.

Blant kommuneansatte er også utdanningsnivået høyere enn gjennomsnittet. Her har 46,1 prosent av arbeidstakerne høyere utdanning.

Næringslivet har mye lavere andel utdannede enn i offentlig sektor. 26,1 prosent av de som jobber i næringslivet har høyere utdanning.

Sektorsammensetningen har naturligvis stor betydning for den regionale variasjonen i utdanningsnivået. Steder hvor en stor andel av sysselsettingen er i offentlig sektor vil naturlig få et høyere utdanningsnivå i arbeidslivet, og sannsynligvis også i befolkningen.

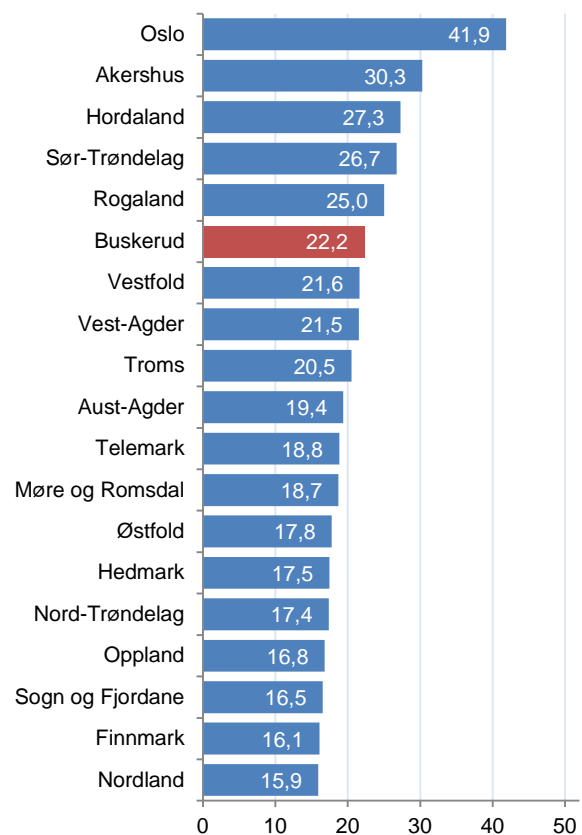
Figur 67: Andel med høyere utdanning etter sektor, 2012.

7.1.4 Utdanningsnivå næringslivet

I resten av kapittelet skal vi se spesielt på utdanningsnivået i næringslivet. Variasjonen i utdanningsnivå i næringslivet er vist i figur 68.

Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sitt næringsliv. 41,9 prosent av de som arbeider i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus, Hordaland og Sør-Trøndelag har også et høyere utdanningsnivå i næringslivet enn tilsvarende tall på landsbasis. Alle de andre fylkene har et lavere utdanningsnivå i næringslivet enn landet som helhet. Umiddelbart kan det synes som om det ikke er spesielt sterk sammenheng mellom utdanningsnivå og innovasjon. Møre og Romsdal, som utmerket seg da vi målte innovasjonsklima og internasjonalisering, er på den nedre halvdel når det gjelder utdanningsnivå.

Buskerud er nummer seks av fylkene når det gjelder utdanningsnivå i næringslivet. 22,2 prosent av de som arbeider i næringslivet i Buskerud har høyere utdanning.

Figur 68: Andel med høyere utdanning i næringslivet, etter arbeidssted i 2012.

7.1.5 Utdanningsnivå regioner

Hvordan varierer utdanningsnivået i næringslivet i regionene? I tabellen under ser vi hvordan utdanningsnivået i regionene på Østlandet har utviklet seg.

Tabell 25: Andel med høyere utdanning i næringslivet i regionene, etter arbeidssted, 2000-2012.

Rang 2012	Region	2000	2005	2010	2011	2012	Rang 2000	Forbedring rang
1	Akershus Vest	36,0	40,2	41,9	42,0	45,7	1	0
2	Oslo	33,0	35,6	38,1	38,2	41,9	2	0
3	Kongsberg/Numedal	25,0	27,3	30,1	31,0	34,7	3	0
8	Lillehammerregionen	17,9	19,6	21,2	21,2	23,6	9	1
10	Follo	19,0	20,5	21,0	20,9	23,0	7	-3
12	Tønsbergregionen	16,1	18,3	19,9	20,4	22,7	10	-2
14	Sandefjord/Larvik	14,0	15,7	18,2	18,9	20,8	18	4
15	Ringerike/Hole	13,8	15,0	17,8	18,0	20,6	21	6
16	Halden	15,4	16,8	18,4	18,8	20,5	11	-5
17	Drammensregionen	14,7	16,5	17,8	17,9	20,4	14	-3
19	Hamarregionen	14,1	15,7	18,3	18,6	20,2	17	-2
20	Grenland	13,7	15,6	17,7	18,0	19,6	22	2
22	Nedre Romerike	15,2	16,4	17,1	17,2	19,3	13	-9
23	Mossereregionen	13,2	15,4	17,0	16,9	19,2	24	1
27	Midt-Telemark	12,6	13,8	16,2	16,3	18,5	27	0
32	Nedre Glomma	11,7	14,2	16,3	16,2	17,9	33	1
33	Vest-Telemark	10,3	12,4	14,6	15,2	17,8	46	13
36	Øvre Romerike	13,5	13,9	14,8	15,0	17,3	23	-13
40	Sør Østerdal	10,6	12,5	14,7	15,1	16,7	45	5
41	Gjøvikregionen	11,7	13,2	14,9	14,9	16,5	34	-7
47	Fjellregionen	9,9	12,5	13,8	13,9	15,8	53	6
48	Midt-Buskerud	10,7	12,4	14,5	14,2	15,8	42	-6
52	Hadeland	9,5	12,3	14,2	14,3	15,6	55	3
53	Hallingdal	10,3	11,9	13,1	13,1	15,5	48	-5
57	Øst-Telemark	11,2	12,1	13,8	13,6	14,9	38	-19
60	Indre Østfold	9,2	10,9	13,1	13,2	14,4	58	-2
63	Valdres	8,7	10,3	12,5	12,9	14,1	63	0
72	Glåmdal	8,1	9,5	11,6	11,4	13,0	71	-1
79	Midt-Gudbrandsdal	7,4	9,1	10,5	10,2	11,7	76	-3
80	Nord-Gudbrandsdal	7,0	8,4	10,0	10,3	11,5	79	-1

Akershus Vest, Oslo og Kongsberg/Numedal har det høyeste utdanningsnivået av regionene i Norge. Det har de hatt i hvert fall tilbake til år 2000.

Ringerike/Hole og Drammensregionen er også regioner hvor andelen høyt utdannede er forholdsvis høy. De er rangert som nummer 15 og 17 av de 83 regionene i landet.

Midt-Buskerud og Hallingdal har under middels utdanningsnivå i næringslivet, men ikke så veldig mye under middels.

Ringerike/Hole har forbedret sin rangering med hensyn til utdanningsnivået siden 2000. Tolkningen av at en region har blitt høyere rangert er tvetydig. Dersom det har vært en vekst i antall kompetansearbeidsplasser er det naturligvis bra, men dersom utviklingen skyldes at mange lavkompetansearbeidsplasser har forsvunnet er det mindre positivt.

7.1.6 Utdanningsnivå i kommuner

Vi kan også se på utdanningsnivået i næringslivet i kommunene.

Tabell 26: Andel med høyere utdanning i næringslivet i kommunene, etter arbeidssted, 2000 – 2012..

Rang 2012	Navn	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Rang 2000	Forbedring rang
3	Kongsberg	28,3	28,0	29,5	29,1	29,5	30,5	30,8	30,1	30,8	33,0	33,0	34,0	37,9	4	1
11	Røyken	17,3	19,1	19,9	20,7	20,7	23,6	23,3	21,7	22,8	23,8	23,2	24,1	27,2	27	16
20	Hole	19,1	19,9	19,6	19,1	20,9	22,3	22,4	21,9	20,5	20,9	19,8	19,7	24,9	18	-2
32	Drammen	15,8	15,9	16,1	16,1	16,8	17,9	18,2	17,9	18,2	19,7	19,9	20,2	22,6	35	3
57	Ringerike	13,1	13,3	13,5	13,5	13,6	14,1	15,2	15,2	16,1	17,1	17,6	17,8	20,0	74	17
58	Lier	16,5	17,1	17,5	16,4	16,5	16,5	18,0	16,7	16,8	17,1	17,3	16,8	20,0	32	-26
66	Hemsedal	10,9	11,2	11,9	12,0	12,8	14,3	14,0	13,6	14,7	14,3	15,1	15,9	19,5	132	66
105	Hurum	13,7	14,5	14,3	14,1	14,4	14,2	14,9	14,0	14,2	14,9	15,0	14,6	17,6	63	-42
112	Modum	12,6	12,7	13,2	13,7	14,1	14,5	15,3	14,8	15,2	16,4	16,6	16,2	17,5	87	-25
163	Ål	10,9	11,3	11,0	11,3	11,5	12,5	13,5	12,8	12,7	14,2	13,6	15,0	15,7	136	-27
176	Nes	11,1	10,0	10,7	11,6	12,1	11,7	12,6	11,1	12,9	13,2	12,7	12,8	15,4	127	-49
182	Øvre Eiker	12,1	11,9	11,7	12,6	12,8	12,8	12,5	12,7	13,3	13,6	13,5	13,2	15,2	96	-86
191	Hol	9,8	10,2	10,6	11,6	12,7	12,4	12,8	11,9	11,6	12,2	12,5	12,1	15,0	172	-19
193	Nedre Eiker	9,9	9,7	10,1	9,8	10,5	11,8	11,1	11,5	12,2	12,3	12,3	12,5	14,9	170	-23
195	Krødsherad	8,2	7,6	8,1	7,9	8,7	9,0	8,9	8,8	10,4	11,6	12,3	12,0	14,9	256	61
208	Gol	9,9	9,8	9,3	10,1	10,8	10,5	11,3	11,4	11,5	12,5	12,6	12,2	14,6	167	-41
238	Flå	8,1	7,5	9,4	10,0	10,6	10,5	11,0	9,8	11,8	14,7	12,2	10,0	13,9	263	25
272	Flesberg	7,3	6,3	7,8	7,4	8,3	7,4	8,1	8,3	9,1	9,7	12,1	12,2	13,1	295	23
352	Sigdal	5,6	6,4	6,4	6,8	7,0	7,4	7,8	8,1	9,0	9,1	8,9	9,3	10,9	372	20
383	Nore og Uvdal	6,2	6,0	6,8	7,7	7,1	8,8	8,2	8,6	8,9	9,9	8,9	8,2	9,9	352	-31
403	Rollag	4,8	5,5	6,6	7,0	6,5	5,8	8,2	8,5	9,0	10,5	7,6	8,4	8,9	390	-13

Kongsberg har det klart høyeste utdanningsnivået i næringslivet av kommunene i Buskerud. Kongsberg er rangert som nummer tre av kommunene i landet med hensyn til utdanningsnivået i næringslivet. Også Røyken, Hole og Drammen er rangert blant de 50 kommunene i landet med høyest utdanningsnivå i næringslivet.

Kommuner som Rollag, Nore og Uvdal og Sigdal har små andeler av arbeidstakere i sitt næringsliv med høy utdanning.

Ellers har de fleste av kommunene i Buskerud over middels nivå når det gjelder utdanningsnivå i næringslivet. Det er bare fem av kommunene som er rangert under middels av norske kommuner.

7.2 Hvorfor varierer utdanningsnivået?

Det er stor forskjell på utdanningsnivået mellom de ulike bransjene. Vi kan derfor gjøre en bransjustering på samme måte som vi har gjort tidligere i denne rapporten, og få fram om regionene har mer eller mindre høyt utdanningsnivå gitt den bransjestrukturen de har. Resultatene er vist i tabellen til høyre. I tabellen har vi først vist normalisert andel med høy utdanning, der vi har sett på differansen mellom andel med høy utdanning i næringslivet i regionen og den tilsvarende andelen på landsbasis. Dernest har vi regnet ut hvor mye av dette avviket som kan forklares av bransjestrukturen, og til slutt en bransjustert utdanningsandel.

Da ser vi at det bare er noen få regioner som har en bransjestruktur som tilsier at utdanningsnivået i næringslivet skal ligge høyere enn gjennomsnittet for Norge. Det er bare Oslo, Halden og Akershus Vest som har en bransjestruktur som tilsier at utdanningsnivået skal være høyere enn landet.

Når vi justerer for bransjestrukturen, ser vi at rangeringen med hensyn til utdanningsnivå blir litt annerledes enn når vi bare ser på andelen uten å ta hensyn til bransjestrukturen.

Kongsberg/Numedal har den nest høyeste bransjusterte andelen høyt utdannede i næringslivet. Kongsberg kommune har en høyest bransjusterte andelen høyt utdannede i landet av alle kommunene i landet.

Drammensregionen har også et høyt bransjustert utdanningsnivå.

Ringerike/Hole og Hallingdal har begge litt høyere bransjustert utdanningsnivå enn middels. Hallingdal har en bransjestruktur med overvekt i lite kompetansekrevede bransjer, som vi ser av at bransjeeffekten er sterkt negativ.

Midt-Buskerud har det laveste bransjusterte kompetansenivået av regionene i Buskerud. Det hindret imidlertid ikke regionen fra å ha et svært godt innovasjonsklima.

Tabell 27: Normalisert andel med høyere utdanning i næringslivet, bransjeeffekten, og bransjustert andel med høyere utdanning. Rangering blant landets regioner etter bransjustert utdanning.

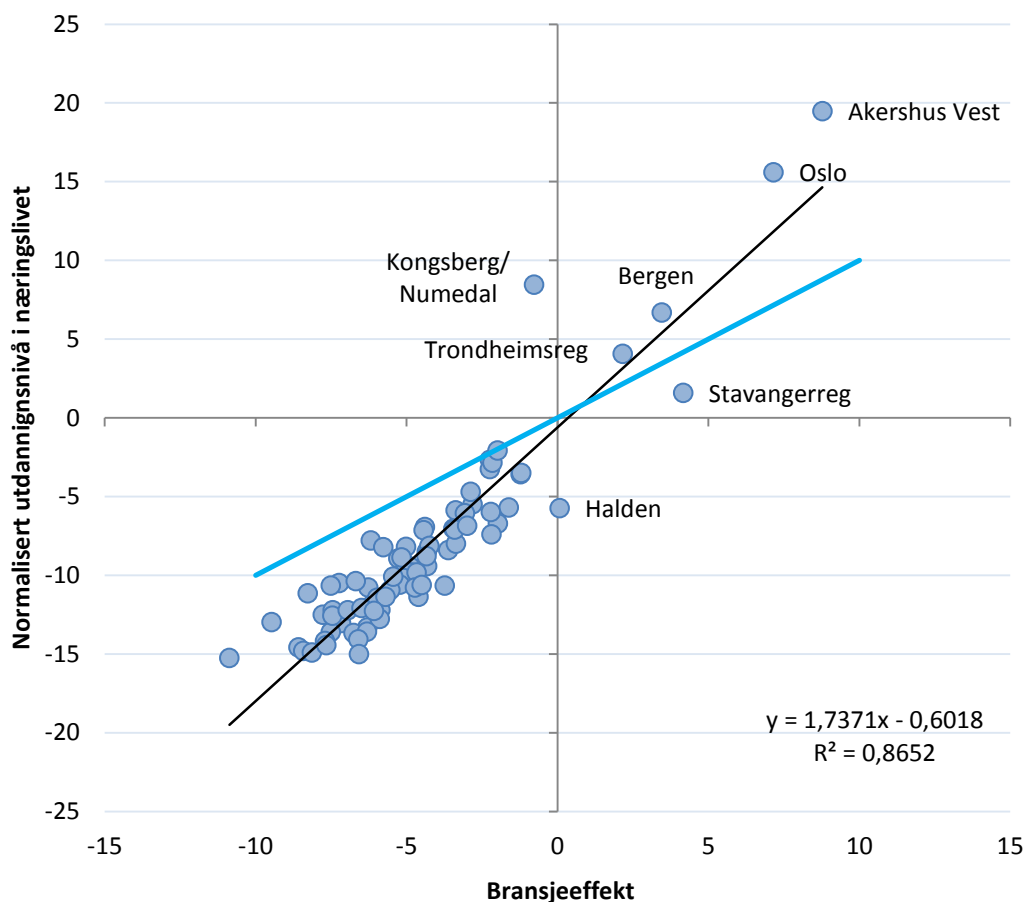
Rang	Region	Normalisert andel	Bransjeeffekt	Bransjustert
1	Akershus Vest	19,5	8,8	10,7
2	Kongsberg/Numedal	8,5	-0,8	9,2
3	Oslo	15,6	7,2	8,4
7	Lillehammerregionen	-2,7	-2,2	-0,4
9	Follo	-3,2	-2,2	-1,0
10	Midt-Telemark	-7,8	-6,2	-1,6
13	Tønsbergregionen	-3,6	-1,2	-2,4
15	Drammensregionen	-5,9	-3,4	-2,5
16	Nedre Romerike	-6,9	-4,4	-2,6
18	Sandefjord/Larvik	-5,5	-2,8	-2,7
21	Hamarregionen	-6,1	-3,1	-3,0
24	Fjellregionen	-10,5	-7,2	-3,3
26	Mosseregionen	-7,0	-3,4	-3,6
27	Øvre Romerike	-8,9	-5,3	-3,7
34	Ringerike/Hole	-5,7	-1,6	-4,1
35	Vest-Telemark	-8,5	-4,3	-4,2
39	Hallingdal	-10,8	-6,3	-4,5
43	Grenland	-6,7	-2,0	-4,7
46	Nedre Glomma	-8,4	-3,6	-4,8
47	Sør Østerdal	-9,6	-4,8	-4,9
49	Gjøvikregionen	-9,8	-4,7	-5,1
60	Midt-Buskerud	-10,5	-4,8	-5,7
62	Indre Østfold	-11,9	-6,1	-5,7
63	Halden	-5,7	0,1	-5,8
65	Midt-Gudbrandsdal	-14,6	-8,6	-6,0
69	Valdres	-12,2	-6,1	-6,1
72	Nord-Gudbrandsdal	-14,8	-8,4	-6,4
74	Øst-Telemark	-11,4	-4,6	-6,8
79	Hadeland	-10,7	-3,7	-6,9
80	Glåmdal	-13,3	-6,3	-7,0

Når en betrakter tabellen, vil den oppmerksomme leser oppdage at de som har høy utdanningsandel i næringslivet også ser ut til å få høy bransjustert andel. Bergen er for eksempel høyest på begge målene, mens de med lavest utdanningsnivå også har lavest utdanningsnivå etter bransjustering. Storfjord, Nordfjord og Hardanger er regioner som ikke faller helt inn i dette mønsteret, ettersom de kom vesentlig bedre ut etter bransjustering, men tendensen er likevel ganske klar.

Det betyr at bransjestrukturen ikke helt ut forklarer hvorfor noen regioner har et høyere utdanningsnivå i næringslivet, men at det også må være andre forhold som påvirker utdanningsnivået.

Det skal vi se litt mer på, på neste side.

I figuren under har vi satt inn alle regionene etter utdanningsnivå og bransjeeffekten.

Figur 69: Utdanningsnivå, normalisert, og bransjeeffekten på utdanningnivå i norske regioner i 2012.

Av denne figuren kan en lese seg til flere forhold. For det første er det bare seks av 83 regioner med en andel av næringslivets ansatte med høy utdanning som er over andelen på landsbasis. Det er de største byregionene, Akershus Vest og Kongsberg/Numedal. Det er dermed hele 77 regioner som har lavere utdanningsnivå i sitt næringsliv enn gjennomsnittet for Norge.

For det andre er det bare seks regioner som har en bransjestruktur som tilsier en høyere utdanningsandel. Halden er en av disse, mens Kongsberg/Numedal ikke har en slik bransjestruktur.

Når vi legger inn en regresjonslinje (den sorte streken), ser vi at korrelasjonen mellom bransjeeffekten og utdanningsandelen er svært høy, hele 0,8652. Bransjestrukturen forklarer dermed svært mye av variasjonene, tilsynelatende. Problemet er at bransjestrukturen overforklarer forskjellene. Regresjonsformelen, som vi kan lese av diagrammet er y (utdanningsandel) = $1,7371 \cdot x$ (Bransjeeffekt) - $0,6018$. Betaværdien, som er tallet 1,7371 burde ligge nært verdien 1. Da skulle regresjonslinjen vært som den blå streken i diagrammet. Når vi regner ut bransjustert utdanningsandel er det avstanden til den blå streken som gir svaret.

Når vi går inn og ser på utdanningsnivået i regioner som Oslo og Akershus Vest, ser vi at de har mye høyere utdanningsnivå enn landet i alle bransjer. Så hvis en region har en bransjestruktur med en stor andel i kompetanseintensive bransjer, så blir også utdanningsnivået i lite kompetanseintensive bransjer også høyere.

ⁱ Alle tall om arbeidsplasser og sysselsetting er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

ⁱⁱ Progressivt gjennomsnitt er et gjennomsnitt for de siste ti årene, der de siste årene gis størst vekt, siste år teller 10, nest siste 9, osv. Dette er en metode som vi bruker for å rangere utviklingen mellom ulike geografiske områder for en rekke indikatorer, fordi vi da ikke bare måler utviklingen i tiårsperioden, men også får med om trenden er positiv eller negativ.

ⁱⁱⁱ Vi bruker begrepet *vekstimpuls* om arbeidsplassvekst, når vi måler veksten i arbeidsplasser i en bransje, eller sektor i prosent av samlet sysselsetting i et område. Dette til forskjell fra prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i den samme bransjen fra et tidspunkt til et annet. Da vil bransjer med høy prosentvis egenvekst, men som utgjør en liten andel av samlet sysselsetting komme ut med lav vekstimpuls. Dette gjør at vi slipper å forklare av sektorer og bransjer som har høy prosentvis egenvekst egentlig ikke betyr så mye for utviklingen.

^{iv} Les mer om *shift-share-analysis* og *industry mix effect* og *local share effect* på denne Wikipedia-artikkelen: http://en.wikipedia.org/wiki/Shift-share_analysis

^v Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

^{vi} Rent teknisk måler vi innovasjonsklima gjennom en binær logistisk regresjonsanalyse der avhengig variabel er om bedriften har innovasjon (0/1) og uavhengige variable er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariable for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariable for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha innovasjon. Denne regresjonsanalysen er kjørt for alle de 11 innovasjonstypene, og deretter veid på samme måte som vi veier for frekvenser.

^{vii} Eksportklima måles gjennom en binær logistisk regresjonsanalyse er avhengig variabel er om bedriften har eksport (0/1) og uavhengige variable er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariable for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariable for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha eksport.

Regioninndeling Buskerud 2013:

Region-nummer	Region	Kommune-nummer	Kommune
20	Drammensregionen	0602	Drammen
		0624	Øvre Eiker
		0625	Nedre Eiker
		0626	Lier
		0627	Røyken
		0628	Hurum
21	Hallingdal	0615	Flå
		0616	Nes
		0617	Gol
		0618	Hemsedal
		0619	Ål
		0620	Hol
22	Kongsberg/Numedal	0604	Kongsberg
		0631	Flesberg
		0632	Rollag
		0633	Nore og Uvdal
23	Midt-Buskerud	0621	Sigdal
		0622	Krødsherad
		0623	Modum
24	Ringerike/Hole	0605	Ringerike
		0612	Hole